

Prof. dr Nenad Suzić

**PRAVILA PISANJA NAUČNOG RADA:
APA I DRUGI STANDARDI**

Banja Luka, 2012.

**PRAVILA PISANJA NAUČNOG RADA:
APA I DRUGI STANDARDI**

Autor:

Nenad Suzić

Recezent:

Prof. dr Veljko Bandur, Učiteljski fakultet Beograd
Prof. dr Milenko Kundačina, Učiteljski fakultet Užice

Urednik:

Prof. dr Mladen Vilotijević

Lektor:

Mr Dragomir Kozomara

Izdavač:

Panevropski univerzitet "APEIRON"
Banja Luka, godina 2012.

Odgovorno lice izdavača:

DARKO Uremović

Glavni i odgovorni urednik izdavača:

Dr ALEKSANDRA Vidović

EDICIJA:

Vodiči i priručnici – *Guides & Manuals*, knj. 1

S A D R Ž A J

**PRAVILA PISANJA NAUČNOG RADA:
APA I DRUGI STANDARDI**

Uvod	5
O standardima akademskog pisanja	5
Kratak istorijat	6
Sadržaj i organizacija rukopisa	8
Evaluacija sadržaja	9
Metodološki standardi	10
Dijelovi rukopisa	14
<i>Naslov rada</i>	14
<i>Ime autora</i>	14
<i>Heder (header) i futer (footer)</i>	15
<i>Apstrakt ili rezime</i>	15
<i>Uvod</i>	17
<i>Metod</i>	19
<i>Rezultati</i>	20
<i>Diskusija</i>	22
<i>Zaključak</i>	22
<i>Literatura</i>	22
<i>Prilozi</i>	23
<i>Napomena o autoru</i>	23
Pravila kvalitetnog pisanja	23
APA izdavački kriterijumi	28
Interpunkcija	28
Pravila za upotrebu interpunkcije	33
Upotreba zagrada, kose crte i crtice	35
Pravila za upotrebu zagrada, kose crte i crtice	41
Ispis velikim slovima (Capitalization)	43
Pravila za ispis velikim slovima	45
Upotreba italike	46
Pravila za upotrebu italike	49
Skraćenice	49
Pravila za upotrebu skraćenica	55
Naslovi i nabranjanje	53
Pravila za pisanje naslova i nabranjanje	56

Tabele	57
Pravila za kreiranje tabela	64
Grafikoni i slike	66
Pravila za unos grafikona i slika	68
Fusnote, zabilješke i prilozi	70
Pravila za pisanje fusnota, zabilješki i priloga	71
Citiranje referenci u tekstu	73
Pravila za citiranje referenci u tekstu	77
Popis literature	79
Pravila za popis literature	93
Čikago stil	98
Navođenje knjige jednog autora	98
Navođenje knjige dvaju autora	100
Pravila za citiranje i navođenje štampanih knjiga po Čikago stilu	104
Autorstvo prevodilaca i priređivača	106
Pravila za navođenje prevodilaca i priređivača	109
Navođenje poglavlja ili ostalih dijelova knjige	110
Pravila za navođenje poglavlja ili ostalih dijelova knjige	113
Navođenje radova publikovanih u elektronskoj formi	115
Pravila za navođenje radova publikovanih u elektronskoj formi	120
Navođenje radova objavljenih u časopisima	122
Pravila za navođenja radova objavljenih u časopisima	125
Navođenje radova objavljenih u magazinima i novinama	126
Pravila navođenje radova objavljenih u magazinima i novinama	129
Navođenje doktorskih teza i radova prezentovanih na konferencijama	130
Pravila za navođenje doktorskih teza i radova prezentovanih na konferencijama	133
Ostali stilovi citiranja	135
Turabian stil citiranja	135
MLA stil	141
Vankuverski stil citiranja	143
Zaključno	146
Literatura	148

UVOD

O standardima akademskog pisanja

Standardi korektnog citiranja i akademskog pisanja već su dobro prihvaćeni u savremenom svijetu, a kod nas se još uvijek pojavljuju novi tekstovi pisani bez poštivanja standarda, tekstovi koje je teško pratiti, odnosno čije izvore i dokaze razumiju samo autori ili vrlo uzak krug upućenih. To se posebno prepoznaje u mnogim magistarskim i doktorskim radnjama gdje je glavni cilj magistrirati, pri čemu dokazi hipoteza i nalazi ostaju u tabelama, formulama i obrascima koje često ni autori ne mogu potpuno objasniti. Naučne činjenice moraju biti jasno prikazane a stručni radovi pisani jezikom koji razumiju oni kojima je rad namijenjen. U tu svrhu služe standardi akademskog pisanja i citiranja.

Ovdje se neću baviti svim standardima akademskog pisanja, nego prvenstveno APA standardima, a potom onim stilovima koji omogućuju jasan pregled gdje smo trenutno u pisanju i šta treba učiniti da naučno pisanje dosegne potrebne standarde. Zašto u prvom planu o Apa standardima? Zato što su APA standardi danas predominantni u društvenim i humanističkim naukama i zato što ćemo poštivanjem tih standarda svoje kadrove i svoje radove lakše približiti savremenom svijetu. Naime, već decenijama u našoj stručnoj i naučnoj publicistici srećemo radove koji su na svjetskom nivou, ali ih ne nalazimo u savremenim časopisima koji izlaze na svih pet kontinenata. Razlog tome je što ti radovi nisu pisani po savremenim standardima. Upravo te, najrasprostranjenije standarde – APA, ovdje želim detaljno prenijeti našoj stručnoj i prosvjetnoj javnosti. Pošto kao ključan izvor koristim najnovije standarde date u petoj svesci (Publication manual of the APA, 2007), biće potrebno „bezbroy puta“ citirati ovaj izvor, što može izgledati prilično zamorno, ali je korist ispred tog zamora. Zašto ne uraditi prevod teksta? Tri su razloga za to. Prvi, ovdje nam treba što sažetiji tekst, priručnik koji se lako koristi. Drugi, brojna jezička prilagođavanja i objašnjenja učinili bi prevod prilično autorizovanim, odnosno neoriginalnim. Treći razlog je što su zbog pravopisa bile potrebne određene alternative kako bi naši autori korektno pripremili tekst na maternjem jeziku a ujedno mogli isti tekst pripremiti za izdanje na engleskom jeziku.

Model po kome je rađena ova knjiga je jednostavan: prvo su data pravila sa primjerima i njihova tumačenja, odnosno objašnjenja. Nakon svakog naslova izlistana su sva pravila obrađena u tom naslovu. Pod sljedećim naslovom obrađena su druga pravila, a na kraju tog naslova izlistana su pravila za probleme pisanja vezane uz taj naslov. Uz svako izlistano pravilo data je stranica na kojoj je naveden primjer i objašnjeno to pravilo. Tako smo dobili 300 APA pravila i 70 pravila Čikago stila. Ostali stilovi su samo kratko objašnjeni kako bi čitalac ove knjige imao uvid u onaj set pravila i principe koje ne slijedi APA ili Čikago stil. Nema sumnje da će se skoro svaki čitalac, poslije prorade ove knjige, opredijeliti za APA stil jer je to stil koji danas preovlađuje, a svojim pravilima se prepoznaje kao najprosperitetniji u odnosu na druge stilove naučnog pisanja.

Kako koristiti ovaj priručnik? Najbolji način je preko naslova i podnaslova u *Sadržaju* tražiti odgovore na pitanja koja nas zanimaju pri radu na tekstu. Primjeri su dati u okvirima, suženo i dva pointa sitnijim fontom, a objašnjenja u otvorenom tekstu uz dodatne napomene u fusnotama. Namjera mi je da obezbijedim što kraći put do razrješenja dileme pri pisanju. Na primjer, ako nam nije jasno kako parafrazirati, u sadržaju ćemo potražiti podnaslov *Parafraziranje* i na tom mjestu brzo naći odgovor na dilemu koju imamo pri pisanju.

Standardi nisu dati jednom zauvijek. Oni se mijenjaju kako se razvija nauka i ljudska komunikacija. Osnovni cilj i princip ovdje je obezbijediti što kraći put do primarnog izvora. Najgora opcija je ne navesti izvor, makar i posredno ako već nismo u mogućnosti da ga navodimo iz prve ruke.

Kratak istorijat

Prve osnove međunarodnih standarda pisanja možemo vezivati za 1928. godinu, kada se grupa izdavača antropoloških i psiholoških časopisa sastala u Medison Bentliju (SAD), gdje su se dogovorili oko elementarnih instrukcija za pisanje i objavljivanje radova. Izvještaj sa ovog sastanka publikovan je 1929. godine na sedam stranica pod naslovom *Psychological Bulletin*; danas je to poznati časopis Američke psihološke asocijacije (APA). Osnovna namjera ovih instrukcija bila je da se otklone zabune ili sumnje oko toga koji članak može biti publikovan, a koji ne (Publication manual of the APA, 2007, str. xix). Tokom godina ove instrukcije su revidirane i mijenjane, da bi 1952. godine bile objavljene na 60 stranica pod naslovom *Publication manual* (ibidem).

Prošlo je 22 godine do publikovanja sljedećeg izdanja, 1974. godine, na 136 stranica. Treće izdanje publikovano je na 208 stranica 1983. godine a četvrto na 368 stranica 1994. godine. Ovaj rad posvećen je petom izdanju, publikovanom na 439 stranica 2007. godine (ibidem). Van-kuverski sporazum i Apa standardi (American Psychological Association) krajem dvadesetog vijeka postali prepoznatljiv okvir u kome se kreće većina institucija i autora, poznatijih naučnih i stručnih časopisa i izdavačkih kuća. Potreba da napišem ovaj tekst nastala je upravo zato što se ti standardi kod nas slabo primjenjuju i sporo ugrađuju. Još uvijek kod nas srećemo citiranje u fusnotama, izostavljanje ključnih činjenica o navedenim izvorima, krivo i nepotpuno navođenje izvora i slično. Ove nedorečenosti i nepreciznosti dovode do narušavanja standarda naučne časti i poštenja.

SADRŽAJ I ORGANIZACIJA RUKOPISA

Osnovni cilj svakog publikovanja teksta jeste *učiniti ga razumljivim i dostupnim što većem broju korisnika*. To je i jedno od etičkih pravila u nauci: nove spoznaje korisne drugim ljudima grijeh je sakrivati od javnosti. Iznimka se ovdje odnosi samo na one naučne spoznaje koje bi mogle biti pogrešno shvaćene i koje bi na taj način nanijele štetu ljudima.

Tekst treba pisati složen u *ideje*. Slovo je grafem ili grafički znak za glas, riječ je garfički znak za pojam, rečenica je grafički znak za misao a pasus je grafički znak za ideju. Više misli okupljenih oko jedne glavne misli, kao pčele oko matice, čine ideju. Često susrećemo naučni rad u kome su ideje nedovršene ili isprekidane u dva ili više pasusa.

Tri su polazišta prioritetna u organizaciji naučnog teksta: 1) stil pisanja, 2) suština i 3) aranžiranje teksta.

Stil pisanja naučnog rada bitno se razlikuje od pisanja romana i eseja. Generalno gledano, možemo razlikovati dva stila: 1) ekspresivni ili široko deskriptivni, odnosno literarni i 2) sažeti ili kondenzovani, odnosno naučni. U prvom stilu autor koristi mnogo riječi, stilske figure i sva sredstva da široko i plastično dočara ono o čemu piše, a u drugom nastoji da sa što manje riječi iskaže činjenice i njihove odnose.

Suština je najvažnija. Bilo da rade pregled teoretskih spoznaja ili radova, bilo da objašnjavaju vlastite statističke nalaze, istraživači ponekad pišu već poznate stvari ili objašnjavaju statistički neznačajne nalaze. Ovo svakako treba izbjeći. Najčešće greške koje u tom smislu nalazimo u loše pripremljenim radovima za publikaciju su:

- redanje citata o zadatoj temi bez povezivanja sa problemom na koji se istraživanje odnosi;
- nepovezanost naslova i podnaslova sa zadatom temom istraživanja;
- izvještavanje o samo jednoj korelaciji – čak i kad je značajna, jedna korelacija ne može objasniti odnos između dvije varijable;
- objašnjavanje statistički neznačajnih nalaza;
- slaba ili uopšte ne postoji povezanost između nađenih činjenica i interpretacije koju autor izvodi;
- greške u interpretaciji veličine efekta dobijenog statističkim ukrštanjem varijabli;

- napuštanje generalne niti u razjašnjenju fenomena koji se istražuje i
- loše citiranje.

Aranžiranje teksta je obaveza autora. Dobro aranžiran tekst se lako prepoznaje i lakše čita, pa i pamti u odnosu na tekst sa loše složenim sadržajem. Da bismo dobro aranžirali, odnosno organizovali i formatirali tekst, potrebno je poštovati sljedeće standarde:

- Odmah nakon naslova ne treba počinjati nabranjanja;
- Tekst nakon naslova kao ni pasus ne treba počinjati citatom;
- Značajne naslove treba postaviti na zaglavlje neparne stranice;
- Tabele i grafikoni ne mogu ići odmah ispod naslova kao ni na kraju naslova;
- Tabele, slike, grafikoni i sheme ne mogu ići jedna za drugom, već treba da „plivaju“ unutar teksta.

Ove probleme najčešće susrećemo u loše pripremljenom tekstu za publikovanje. Svaki autor može sam izbjeći ove greške ako na njih obrati pažnju.

Evaluacija sadržaja

Vrlo često se autorima dešava da se ne mogu snaći u obilju informacija koje su prikupili o zadatoj temi, bilo da se radi o brojnim izvorima i autorima, bilo da se radi o ogromnom broju podataka koje su izveli statističkom obradom. Neki autori zapadaju u grešku upornosti ili tvrdoglavosti pa obrade sve moguće korelacije, razlike aritmetičkih sredina, hi-kvadrata ili druge statističke pokazatelje. Jedna kandidatkinja je, na primjer, u svojoj magistarskoj radnji izvela oko 170 grafikona, a zatim je uporno i strpljivo počela da tumači svaki pojedinačno. Nakon tridesetog tumačenja uočila je da joj se peto tumačenje idealno poklapa sa grafikonom broj 31 i podlegla je kopi-peist iskušenju – iskopirala je tumačenje petog grafikona i priložila ga uz trideset prvi. Kada sam je upozorio da je to nedopustivo, a da je izvođenje 170 grafikona besmisleno, ona je pitala šta da radi. Slikovito sam joj dao poređenje sa ogromnom njivom kukuruza gdje nas kao naučnike zanimaju tri stvari: zašto su na nekim mjestima kukuruzi zeleniji i viši od ostalih, zašto su na nekim mjestima žuti i zaostali u rastu i treće koji je prosjek napredovanja tih kukuruza u odnosu na ostale zasijane njive. Naučnik može da odgovori na jedno, dva ili sva tri pitanja, ali za svoj odgovor izabraće samo one podatke koji odslikavaju suštinu, koji najneposrednije daju odgovor na problem koji se istražuje, na istraživačko pitanje. Šta bi bilo da naučnik počne opisivati

svaki kukuruz pojedinačno ili da je Edison počeo objašnjavati 9.999 promašaja od 10.000 pokušaja da napravi sijalicu? Ovo je ilustrativan primjer koji pokazuje da naučni rad podrazumijeva autorsku evaluaciju istraživačkih nalaza kao i vlastitog teksta, odnosno naučnog rada.

Da bi svaki autor sam provjerio kvalitet svoga teksta, potrebno je da odgovori na sljedeća pitanja:

- 1) Da li je problem na kome radi značajan i da li je rad originalan?
- 2) Koliko su instrumenti validni i pouzdani da mjere dati fenomen?
- 3) Da li su nalazi izvedeni na osnovu čvrste metodološke aparature a varijable jasno ukrštene i razjašnjene?
- 4) Da li se istraživanjem potpuno objašnjava hipoteza ili se radi o doprinosu tumačenja istraživanog fenomena i u čemu je taj doprinos?
- 5) Da li je uzorak reprezentativan za populaciju na koju želimo generalizovati nalaze?
- 6) Kakav je doprinos tog istraživanja u objašnjavanju fenomena u odnosu na druga tangentna istraživanja?

Kada odgovara na ova pitanja, autor treba da bude skroman, ali ne i da bespotrebno minorizuje svoj rad. U nauci je svako „zrnce“ istine značajno jer se od tih zrnaca kasnije može sklopiti mozaik koji daje značajan doprinos tumačenju fenomena koji se istražuje ili određene zakonomjernosti koja nije direktno ni istraživana u pojedinačnim istraživanjima.

Metodološki standardi

Tradicionalna metodologija na Balkanu još se i danas održava, mada se u savremenim udžbenicima metodologije širom svijeta napušta ritual po modelu: problem, predmet i značaj istraživanja, hipoteze, pothipoteze, cilj i zadaci istraživanja. Ovaj ritual autore često prisiljava na suviše i bespotrebno ponavljanje, koje zamara i njega i čitaoca. U savremenoj svjetskoj literaturi taj standard se napušta, sve se iskazuje što kraće i kondenzovano – jasno i sažeto. Način na koji ćemo pisati o rezultatima istraživanja zavisi od tipova istraživanja. Postoji više tipova istraživanja, od kojih se načešće razlikuju sljedeći: 1) empirijska istraživanja, 2) pregledni radovi, 3) teoretski radovi, 4) metodološki radovi, 5) studije slučaja i 6) ostali, manje frekventni tipovi radova. Svaki ovaj tip rada ima specifične metodološke zahtjeve, mada je dosta toga i zajedničko. Ovdje ću u najkraćem reći nekoliko riječi o svakom od ovih tipova istraživanja.

Empirijska istraživanja su originalni radovi i treba ih predstaviti u onom u čemu su izvorni, u čemu se razlikuju od drugih radova, ali i u onome u čemu se znatno podudaraju sa drugim nalazima ako te podudarnosti doprinose razjašnjenju fenomena. U najkraćem, ove radove treba pisati po sljedećem scenariju:

- Uvod: osnovni pojmovi, ključni nalazi ostalih istraživanja i ključne teoretske opservacije, cilj istraživanja;
- Metodološki okvir: opisati problem i način na koji će se istraživati, instrumente, uzorak i statistiku;
- Rezultati: opis i ilustracija nalaza istraživanja i
- Diskusija: interpretacija i objašnjenje implikacija rezultata istraživanja.

Gornje teze su samo osnovni kostur, a tu se podrazumijeva još niz konkretnih komponenata kao što je popis literature i druge komponente za kompletiranje izvještaja o istraživanju.

Pregledni radovi najčešće sadrže kritičku evaluaciju istraživanja i materijala koji su već publikovani. Osnovni cilj je ukazati na slaganje drugih istraživanja i stanovišta raznih autora i autoriteta, ali i na slabosti tih drugih radova. Meta-analiza takođe spada u pregledne radove. Pregledni radovi ne treba da budu puko prepričavanje toga šta su drugi autori rekli, nego treba da zadovolje sljedeće standarde:

- Da razjašnjavaju zakonomjernosti ili argumentuju slaganja i neslaganja raznih autora i radova, da rasvjetljavaju problem;
- Da sumiraju ranija istraživanja i ukazuju na to gdje se nalazi rad aktuelnog istraživanja o kome autor piše;
- Da identifikuju odnose, kontradikcije, neslaganja i nekonzistentnosti u literaturi;
- Da sugerišu sljedeće korake u rješavanju datog problema.

Kod nas vrlo često srećemo radove koji beskonačno prepisuju ono što je već poznato u literaturi ili čak u udžbenicima. To nisu pregledni radovi, nego samo zbirka ili „čitanka“ o datoj problematici. Najčešći efekat ovakvog pisanja je isprazno ponavljanje bez sadržaja i poruke. Zato je potrebno da pregledni rad ispunjava gorenavedene pretpostavke.

Teoretski radovi se baziraju na istraživanju relevantne literature. Ovdje se, za razliku od preglednih radova, objavljeni istraživački nalazi koriste samo u slučaju ako doprinose razjašnjenju teoretskog pitanja o kome se radi. Mladi autori često misle da im je lakše odbraniti tezu putem korištenja teoretskih radova, a zanemaruju niz kriterijuma koje treba

koristiti kako bi se zadovoljili savremeni standardi za ovakve radove, a to su:

- Da su u obradu uzeti samo relevantni teoretski i istraživački radovi koji doprinose razjašnjenju postavljenog teoretskog fenomena;
- Da su obrađeni aktuelni radovi u skladu sa najnovijim naučnim spoznajama;
- Da su postavljeni jasni i nedvosmisleni kriterijumi za opservaciju teoretskih i istraživačkih doprinosa zadatoj temi.

Često imamo situaciju da autori posežu za enciklopedijskim rječnicima starim tri i više decenija, a imaju definicije i odrednice date u najnovijim enciklopedijskim izdanjima. Ovo je posebno nedopustivo kada imamo Internet i druge načine da dođemo do najsavremenijih izvora. Nedostupnost izvora nije opravdanje za manjkavost teoretskog rada. Ako poštuju navedene standarde, autori neće imati problema pri odbrani teze ili publikovanju nalaza svoga teoretskog istraživanja. Posebno je suvišno i bespotrebno da se uz teoretsku temu insistira na tradicionalnoj metodološkoj aparaturi – problem, predmet i značaj istraživanja, hipoteze, pothipoteze, cilj i zadaci istraživanja – ali to ne znači da ne treba jasno odrediti istraživačko pitanje odnosno problem koji se želi razjasniti. Pročitao sam mnogo najnovijih dobrih teoretskih radova i još više onih manje dobrih, ali nigdje nisam sreo ovu tradicionalnu metodološku aparaturu.

Metodološki radovi uglavnom predstavljaju novi metodološki pristup, novi metod ili modifikaciju nekog postojećeg metoda, u njima se diskutuje o kvantitativnim ili kvalitativnim nalazima ili predstavljaju udruženi rezultati više istraživanja. Ovi radovi treba da omoguće čitaocu da ih razložno i argumentovano porede sa analognim metodološkim rješenjima koja već postoje u literaturi ili da potpuno jasno i logično izlože novi metodološki pristup. U metodološke radove možemo svrstati i one u kojima se dvije ili više postojećih metoda ili tehnika kombinuju na istraživanju novog, do sada neistraženog fenomena, ali uslov da to bude metodološki rad jeste da se autor posveti prikazivanju metodološke procedure, izvođenju dokaza i prikazivanju modela i obrazaca kojim se dokazuje šta je novo otkriveno u metodološkom smislu.

Kao i kod drugih naučnih radova, za metodološke radove postoje određeni standardi:

- Rad treba predstavljati novinu u metodologiji ili dati adekvatne dokazane kritike postojećih metodoloških rješenja;
- Metodološka aparatura mora biti jasna, argumentovana i nedvosmisleno primjenljiva;

- Metodološki rad mora prezentovati dovoljno detalja kojima se objašnjava fenomen ili dokazuje teza, odnosno nalaz istraživanja;
- Rad treba da se fokusira na suštinu, a sve suvišne podatke, nalaze ili citate treba izbjeći;
- Rad treba da ponudi metodološku aparaturu koja će omogućiti obnovljivost istraživanja odnosno dokazivanja iznesenih postavki;
- Instrumente i priloge koji se ne mogu lako uklopiti u tekst treba dati u priložima, posebno ako oni opterećuju čitljivost, sažetost i jasnoću teksta.

Često su autori opterećeni uvjerenjem da u metodološki rad treba da uvrste sve što nađu o datom fenomenu u literaturi pa nekritički citiraju istraživanja koja nemaju dovoljno dobru metodološku aparaturu ili radove iza kojih ne stoje argumentovana potkrepljenja i naučni dokazi. Razlog tome je što na njima dostupnim jezicima, a posebno maternjem, nema dovoljno kvalitetnih radova kojima bi argumentovali svoju tezu ili nalaze. Bolje je da ima manje relevantnih izvora nego da se koriste neadekvatni radovi drugih autora.

Studija slučaja predstavlja svojevrsnu sintezu opisa istraživnog fenomena i teoretske opservacije nalaza ili uočenih pojava s ciljem da se na pojedinačnom slučaju ili slučajevima dokaže ili ilustruje nova spoznaja. Ta nova spoznaja može se odnositi na način rješavanja problema ili slučaja, na zakonomjernost uočenu na osnovu slučaja, na metodološki postupak kojim rješavamo slučaj te na značajne implikacije koje proizilaze iz datog slučaja.

Pošto studija slučaja više od drugih istraživačkih pristupa zavisi od istraživača i njegove stručnosti, potrebno je da se izvještaj o istraživanju bazira na nekoliko polaznih standarda.

- Studija se treba fokusirati na istraživačko pitanje uz obrazloženje šta je to novo a šta se poredi sa starim, već istraživanim srodnim fenomenom ili fenomenima;
- U opisivanju slučaja i metodologije nužno je izbjeći suvišne deskripcije i literarne opservacije, ali zadržati sve činjenice i opise koji će odslikati plastičnost i osebjnost fenomena na koji se slučaj odnosi;
- Povjerljive i osjetljive podatke koji bi mogli ugroziti intimu i diskreciju osoba na koje se slučaj odnosi ne treba prikazivati;

- Sve fotografije, dokumente ili situacije koje na bilo koji način ponižavaju osobe na koje se odnose treba izbjeći, čak i u situaciji kada se akteri slažu sa objavljivanjem;
- Ako studija slučaja negativno prikazuje osobu ili instituciju, potrebno je izbjeći sve detelje u kojima će biti prepoznate te osobe ili institucije.

U radu na studiji slučaja autor mora balansirati između značajnog i ilustrativnog materijala. Naravno, prednost će imati značajne činjenice, ali studija slučaja ne može biti kvalitetna ukoliko se značajne činjenice i procesi ne ilustruju jasno i slikovito – ipak, ostaje pravilo da deskripcija ne smije zasjeniti činjenice.

Ostale, manje frekventne forme radova kao što su prikazi, kratki izvještaji sa značajnih naučnih skupova, rasprave i slično, treba predstaviti tako da zadovoljavaju prethodno izlistane zahtjeve koliko god je to moguće. Najvažnije je da tekst bude logički postavljen i dobro organizovan, da ima jasan uvod, razradu i zaključak, da je jasna i zaokružena cjelina.

Dijelovi rukopisa

Pod ovim naslovom dajem standarde ili određenja koja imaju za cilj što bolju uređenost svakog naslova ili dijela rada koji se priprema za publikovanje.

Naslov rada treba da sadrži glavnu ideju kojoj je rad posvećen. U posljednje vrijeme autori se trude da naslovi imaju stila i da privuku čitaoce. Primjer takvog naslova je “Kažnjeni nagradama” (Punished by Rewards), u kome autor pokazuje da se bavi nagradama i kaznama za djecu i da su nagrade ponekad ravne kazni ili prokletstvu (Kohn, 1999). Dobar naslov je kratak naslov. U naslovu treba izbjegavati skraćenice.

Ime autora u otvorenom tekstu treba navesti u punoj formi kao i prezime, jedino srednje ime može ostati sa inicijalom – ovo ne vrijedi u slučaju kada se podaci o autoru navode u popisu referenci.

Na primjer, ispravno je Gojko I. Babić, ali ne i G. I. Babić.

Nije poželjno da pišemo J. A. Smit zato što može postojati i J. Smit i A. Smit tako da to može dovesti do zabune odnosno do krivog navođenja. Osim toga, ispisivanje inicijala u naslovu, odnosno u otvorenom tekstu, obezličava osobu na koju se navođenje odnosi, a i u životu se nikada ne obraćamo nekoj osobi sa G. I. Babić ili slično. U otvorenom

tekstu treba navoditi puno ime i prezime autora ili samo prezime ako je autor poznat kao što je na primjer Aristotel ili Ajnštajn, ali manje poznata imena dobro je pisati imenom i prezimenom.

Ispravno je Gojko Babić ili samo Babić, ali ne i G. Babić.

Ispis navođenja imena definisan je Apa standardima. “Preporučiva forma je da se navede ime autora, srednji inicijal a zatim prezime. Ova forma smanjuje mogućnost greške identiteta osobe na koju se pozivamo” (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 11).

Heder (header) i futer (footer) treba da sadrže informacije o autoru, odnosno o tekstu, tako da olakšavaju prolazak kroz tekst. Autor sam odlučuje šta će postaviti u zaglavlje ili podnožje svake stranice. Na primjer, na lijevim, parnim stranicama može stajati ime autora i naslov rada, a na desnoj naslov poglavlja, ali važno je da ukupan broj znakova na svakoj strani ne pređe 50. “U hederu može biti maksimalno 50 znakova uračunavajući slova, interpunkciju i prostor između znakova” (ibidem, str. 12).

Apstrakt ili **rezime** predstavlja “kratak, sažet pregled sadržaja cjelokupnog teksta; on omogućuje čitaocu da brzo pregleda sadržaje, i, poput naslova, omogućuje apstrahovanje informacija, indeksiranje i brzo sagledavanje suštine” (ibidem, str. 12). Svi APA časopisi imaju apstrakte za svaki članak ili naučni rad posebno. Apstrakt je svojevrsna vrsta malog ogleдалa u kome se sagledava cjelokupni rad. Čitalac se prvo sreće sa apstraktom, a potom se odlučuje da li će čitati ili koristiti rad. Zato je važno da apstrakt bude dobar, jer loš apstrakt može odbiti čitaoca.

Postoji pet APA principa po kojima treba složiti apstrakte: 1) tačnost, 2) sadržajnost, 3) konciznost i specifičnost, 4) neevaluativnost i 5) koherentnost i čitljivost (ibidem, str. 13). Svaki od ovih principa ovdje ću pobliže objasniti.

Tačnost omogućuje da čitalac ispravno sagleda svrhu i sadržaj rukopisa. Ni u kom slučaju apstrakt ne treba da ima sadržaje ili činjenice kojih nema u radu. Ako pišemo apstrakt za ranije objavljen rad, potrebno je da čitalac ima tu informaciju pred sobom. Sve činjenice iznesene u apstraktu treba da budu provjerljive.

Sadržajnost podrazumijeva da apstrakt odražava cjelokupni sadržaj rada, pa zato uz njega idu osnovni pojmovi ili ključne riječi. Kratko treba istaći šta rad sadrži i koje ključne pojmove obrađuje odnosno koristi.

Konciznost i specifičnost apstrakta pokazaće čitaocu u što manje riječi (naučni stil) najvažnije informacije koje rad sadrži. Broj ovih riječi određuje redakcija za svaki naučni časopis, ali u Apa standardima stoji da to ne smije biti više od 120 riječi (ibidem, str. 13).

Neevaluativnost ili nepristrasnost podrazumijeva da tekst nema komentare ili vrijednosne ocjene koje glorifikuju ili minorizuju nalaze istraživanja ili ponuđena rješenja u tekstu. Ako navedemo da je nešto značajno ili vrijedno, potrebno je ukazati na činjenicu koja to potvrđuje, a ne da ta ocjena ostane autorska atribucija nalaza ili sadržaja. Moramo se čuvati modela: to je dobro zato što ja tako kažem!

Koherentnost i čitljivost treba da obezbijedi jasnost i tačnost informacija koje prenosimo u sadržaju rada. Treba izbjeći “političku” terminologiju ispraznog fraziranja poput ove: “mi smo opredijeljeni da istrajemo na istraživanju bez obzira na neke snage koje nastoje opstruisati ovako značajan projekat”. Čak i da je bilo “nekih snaga” koje su se opirale projektu, ta priča ne ide uz istraživanje ili uz naučni tekst, jer nauka podrazumijeva da se kaže koje su to snage, kakav je otpor u pitanju i slično. Treba pisati u aktivu, a što manje u pasivu. “Upotrijebite prezent da opišete aplikativnost rezultata ili da izvedete zaključak, upotrijebite prošlo vrijeme da opišete specifične varijable kojima ste manipulisali i koje ste testirali ranije” (ibidem, str. 14). Tekst treba da bude jasan i lako čitljiv.

Apstrakti se razlikuju s obzirom na vrstu naučnog sadržaja koji predstavljaju. Razlikujemo apstrakte: 1) empirijskih studija, 2) teoretskih radova, 3) metodoloških radova i 4) studija slučaja (ibidem, str. 14). Svaki od ovih apstrakta treba pisati po određenim kriterijumima.

Apstrakt *empirijske studije* treba da poštuje sljedeće zahtjeve:

- Problem istraživanja iskazati jednom sentencom, ako je to moguće;
- Za opis uzorka dati ključne podatke koji se odnose na sve ili većinu ispitanika;
- Metodologiju i opis načina istraživanja, uzorak i instrumente opisati kratko i jasno;
- Prikazati nalaze ali i njihove implikacije što konkretnije, jasnije i eksplicitno;
- Dati ideje za nova istraživanja, ako je to moguće i
- Kratko dati zaključak kao presjek onog što je donio rad.

Ovim se ne iscrpljuje lista zahtjeva za dobar apstrakt empirijske studije, ali su date ključne i nezaobilazne tačke.

Apstrakt za *teoretski rad* treba da sadrži sljedeće komponente:

- Temu rada dati u jednoj sentenci;
- U uvodu kratko objasniti svrhu, organizacioni konstrukt i strukturu rada;
- Kratko i jasno izvesti zaključak koji se odnosi na cjelokupan tekst, istaći najznačajnije momente iz rada;
- Na kraju ukazati na aktuelnost i relevantnost izvora, odnosno popisa literature.

Metodološki rad treba da ima apstrakt koji opisuje:

- Generalni problem ili metod koji se opisuje;
- Suštinske karakteristike metodologije o kojoj se radi;
- Mogućnost aplikacije novog metoda ili pristupa, metodološkog okvira koji se nudi;
- Zaključak o prednostima i nedostacima novog metoda ili metodološkog pristupa.

Metodološki radovi su specifični jer se bave naučnim metodama, naučnim koncepcijama i pristupima, tako da je njihovo sažimanje u apstraktu teže nego kod teoretskih i istraživačkih radova, ali to nije razlog da se za metodološke apstrakte postavljaju širi kriterijumi nego za druge.

Apstrakt za *studiju slučaja* treba da opiše:

- Temu i suštinske karakteristike studije o kojoj se radi;
- Rješenje koje studija donosi za istraživani problem;
- Listu tema za dalje istraživanje;
- Ocjenu relevantnosti izvora i literature koja se koristi u studiji.

Studija slučaja je često paradigma za druge slične slučajeve, ali ponekad i model za generalnu pojavu koju analiziramo i istražujemo. Fenomen koji se opisuje u studiji slučaja treba da bude prikazan potpuno jasno, kratko i ilustrativno, ali i sa literarnim doprinosima ukoliko ovi doprinosi pomažu jasnijem sagledavanju fenomena koji se istražuje.

Uvod treba da sadrži najmanje tri komponente: 1) pristup problemu, 2) osnovu ili background problema, 3) rješenje problema. O svakoj od ovih komponenata ovdje ću dati kratka razjašnjenja.

Pristup problemu treba da otvori suštinu fenomena koji se obrađuje u tekstu i da razjasni način na koji će problem biti tretiran.

Prije pisanja pristupa treba razmotriti:

- Zašto je problem važan?
- Kako su hipoteze i eksperimentalni dizajn povezani sa problemom?

- Koje su teoretske implikacije studije i kako je studija povezana sa aktuelnim radovima iz ove oblasti?
- Koje su teoretske pretpostavke testirane i kako su one izvedene? (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 16).

Dobar uvod daje čitaocu odgovore o smislu rada, o tome šta rad donosi i šta otvara kao novi problem. Sve to u najkraćoj formi.

Osnova ili background problema odnosi se na istorijat fenomena, na druga teoretska polazišta o tom fenomenu kao i na izvore i literaturu korištenu u radu. Treba poći od pretpostavke da je čitalac upoznat sa baznom problematikom, tj. da je iz struke jer su naučni radovi namijenjeni prvenstveno ljudima iz struke. To je razlog da nije nužno ići u poznatu istoriju i ponavljati opštepoznata mjesta. Važno je uspostaviti logički kontinuum između drugih srodnih radova i fenomena kome je aktuelni rad posvećen. Podlogu ili osnovu problema treba dati jasno i optimalno široko, ni preopširno, ni preusko. Često smo svjedoci da u prvom dijelu rada autor razvije vrlo široku “čitanku” o srodnim pojmovima, o građi koja samo djelimično tretira problem kome je rad posvećen, a potom pređe na problem uz malo ili bez povezivanja sa temom rada. Često se naslovi i podnaslovi završavaju a da autor nije ukazao na vezu sa fenomenom koji istražuje ili obrađuje. Ovo, svakako, treba izbjeći.

U osnovi obrade problema treba koristiti citate specifične za datu problematiku i relevantne ranije radove koji su esencijalni za fenomen koji obrađujemo. “Istovremeno citirajte reference radova koji sadrže pitanje koje obrađujete, ali ne i radove koji samo tangiraju problematiku ili imaju generalni značaj” (ibidem, str. 16). Ako pravite pregled drugih radova iz date problematike, izbjegnite detalje koji nisu esencijalni. Osim toga: naglasite najznačajnije nalaze drugih istraživanja, istaknite značajna metodološka pitanja, ukažite na najznačajnije zaključke i, generalno, pokažite logički kontinuum između ranijih i aktuelnog rada. Važno je da problem koji obrađujete bude potpuno razumljiv za najširu profesionalnu publiku.

Rješenje problema koji obrađujete treba da sadrži svrhu i racionalu koja proizilazi iz osnove materije kojom se bavite i fenomena koji ste anticipirali. Objasnite pristup i način na koji namjeravate riješiti problem. Ovdje će vam pomoći to da definišete varijable i hipotezu. Treba imati na umu da je ovo još uvijek uvod, te ne treba precizirati sve varijable i hipotezu, nego objasniti kako namjeravate manipulirati varijablama, koje

rezultate očekujete i zašto. Treba jasno dati logičku racionalu za rješavanje problema ili fenomena kojim se u radu bavite.

Metod treba da opiše u detalje kako će studija biti izvedena. Ovaj opis treba da uvede čitaoca u tok studije i da mu omogući vrednovanje teksta, odnosno nalaza istraživanja. Posebno je važno da se obezbijede informacije koje će omogućiti obnovljivost istraživanja ili studije jer je obnovljivost jedan od ključnih kriterijuma naučnosti. Dobro prikazan metod omogućiće drugim istraživačima i autorima da prođu istim putem te na drugom uzorku uz adekvatne izvore potvrde ili opovrgnu nalaze koje nudi studija.

Ako u studiji ponavljate ranije publikovan metod, potrebno je da navedete suštinu i kratak opis tog metoda kao i izvore u kojima je on ranije korišten. Naravno, navešćete samo one izvore ili onaj izvor koji najneposrednije odslikava upotrebu metoda koji ste izabrali za svoju studiju.

Da biste kvalitetno opisali metod, potrebno je da zadovoljite sljedeće zahtjeve: 1) opisati proceduru, 2) opisati uzorak, 3) prikazati aparaturu istraživanja.

Proceduru treba prikazati u formi kratkog presjeka svakog koraka studije pri čemu je nužno jasno istaći šta će raditi ispitanici, a šta testatori, kako su formirane grupe i kako će varijable biti obrađene ili ukrštane. Kada je u pitanju rad na literaturi i drugim izvorima, isto tako autor treba opisati kako će i po kojim kriterijumima tretirati korištene radove i izvore. Čitaoci uglavnom znaju neke metode i postupke, pa ne treba uvijek opisivati detalje, posebno kada su u pitanju opštepoznati metodi i postupci. U proceduri treba da opišete *šta* i *kako* ste radili u studiji s ciljem da drugi stručnjaci mogu ponoviti cijeli postupak.

Uzorak treba prikazati kratko i jasno, ali ne izostaviti najvažnije činjenice o jedinicama zahvaćenim istraživanjem. Kada su u pitanju osobe, treba navesti podatke o broju, dobi, polu i drugim bitnim karakteristikama koje zahvatamo u studiji. Treba naglasiti da li su jedinice uzorka birane namjerno ili slučajno, koliko uzorak reprezentuje datu populaciju, da li su ispitanici sudjelovali dobrovoljno, da li su plaćeni i slično. Važno je da čitalac kompletno razumije uzorak, tako da bi ga i on mogao formirati u ponovljenom istraživanju. Jasno je da će se opis uzorka znatno razlikovati kada u studiji imamo pisane dokumente kao jedinice, na primjer – novine, životinje ili ljude. Ovdje treba voditi računa o etičkim principima, jer se može desiti da opisom uzorka ugrozimo nečiju privatnost, što svakako nije poželjno.

Aparatura u istraživanju prikazuje instrumente, materijale, prostor, opremu, specijalne instrumente i sve drugo što može biti značajno za obnovljivost istraživanja. Ponekad je dobro priložiti i slike opreme i aparata, a ukoliko slike i skice zahtijevaju previše prostora, treba ih dati u prilogima.

Rezultati nam daju sumarni prikaz nalaza koje smo prikupili u radu na materiji koju obrađujemo. Potrebno je da navedete dovoljno detalja kako bi zaključci koje izvodite bili nedvosmisleno dokazani i argumentovani. Ne treba prikazivati i opisivati neznačajne nalaze, odnosno nalaze koji nisu statistički značajni, osim u slučaju kada time dokazujemo ili odbacujemo hipotezu. Ne treba prikazivati nalaze po modelu “ajtem-pojtem” zato što zaključivanje na osnovu pojedinačnih ajtema metodološki nije opravdano. Nalaze na jednom zadatku možemo prikazati samo kao ilustraciju, samo za primjer, ali ne i za naučnu generalizaciju. Osim toga, ne treba izvoditi grafikone za podatke koje smo već dali u tabeli.

Dobro prikazani rezultati studije posebno fokusiraju sljedeće komponente: 1) tabele i grafikone, 2) statističke pokazatelje, 3) dokaze hipoteza, 4) statistički značajne pokazatelje i 5) snagu odnosa među varijablama. Ovdje ću za svaku ovu komponentu dati kratko obrazloženje.

Tabele i grafikone treba predstaviti što jasnije i ekonomičnije. Podaci treba da budu vidljivi na prvi pogled, vizuelno obuhvatni i jasni. Naslov tabele treba da odražava ono šta tabela prikazuje – isto vrijedi i za grafikon. Tabele i grafikoni treba da plivaju u tekstu, a ne da slijede jedno iza drugog. U rad treba unijeti samo one tabele i grafikone koji su značajni za nalaze istraživanja. “Tabele i grafikoni nadopunjuju tekst, oni nisu same po sebi dovoljni za komunikaciju” (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 21). Čitaoca uvijek treba uputiti na to šta treba da traži u tabeli ili šta da gleda u grafikonu. Tabela može da sadrži i više desetina podataka, a da je samo nekoliko od njih značajno. Na ove značajne podatke treba ukazati čitaocu. Osim toga, autor treba da protumači najznačajnije podatke date u tabeli i grafikonu. To tumačenje ne mora uvijek biti apsolutno, ali će čitalac vidjeti kako autor shvata i prezentuje nalaze svoga istraživanja.

Statistički pokazatelji treba da sadrže podatke koji ilustruju tačnost hipoteze, snagu indikatora koji su otkriveni u istraživanju, mjeru veličine efekta i stupnjeve slobode koji nam služe za sagledavanje mogućih grešaka u obnovljenom istraživanju. Često smo svjedoci da istraživači prikazuju sve što su statistički otkrili komentarišući jednu po jednu korelaciju, *t*-vrijednost ili drugi statistik. To može biti strašno zamorno i beskorisno.

Kada unosimo informacije o *t*-testu, *F*-testu i *hi*-kvadrat testu, tada treba da damo informacije o statističkoj značajnosti ovih parametara, podatke o zahvaćenim komponentama te smjer djelovanja efekta koji prikazujemo.

Dokaz hipoteze treba da omogući čitaocu da potpuno jasno i nedvosmisleno razumije da li je hipoteza prihvaćena ili odbačena i šta znači to prihvatanje ili odbacivanje. Svaka statistička mjera treba da bude adekvatno prikazana, a najmanje sa sljedećim pokazateljima:

- Za parametrijske testove treba dati podatke o veličini uzorka, aritmetičke sredine, standardne devijacije ili varijanse, veličinu mjere i njenu značajnost;
- Za nasumične blok-analize, ponovljeni dizajn mjerenja ili multivarijantnu analizu varijanse (MANOVA) treba dati veličinu uzorka za datu ćeliju, varijansu za odnos među ćelijama, mjeru i značajnost;
- Za korelacione analize kao što je multipla regresija, faktorska analiza, strukturalni model izjednačavanja, nužno je dati matricu korelacija, varijansi i kovarijansi sa podacima o veličini uzorka, srednje vrijednosti, relijabilnost i druge parametre koji će nedvosmisleno ukazati na učinak koji statističkim postupkom dokazujemo;
- Za neparametrijske testove kao što je *hi*-kvadrat, statistika rangova i slično nužno je navesti broj slučajeve iz uzorka koje ukrštamo, veličinu parametra i statističku značajnost;
- Za vrlo male uzorke, kao što je u studiji slučaja, treba obezbijediti što kompletnije podatke koji dokazuju ispravnost suđenja, odnosno izvođenje zaključka.

Sve navedene komponente služe samo kao orijentir, kao podsjetnik da se ne izostave najvažnije činjenice, ali autor sam treba da procijeni šta je još nužno da se efikasno dokaže i plastično prikaže hipoteza.

Statistički značajne pokazatelje dajemo u prikazu testiranih hipoteza. Oni služe da rutinski ponudimo dokaze da naša studija ima neoborive dokaze o hipotezi koju razmatramo. Korelacije ne treba koristiti kao dokaz uzročno-posljedičnih odnosa, već kao dokaz o određenom nivou interakcije među varijablama. Svaki statistik treba tumačiti u skladu sa metodološkim osnovama njegovog izračunavanja.

Snagu odnosa među varijablama možemo prikazati na dva načina: veličinom efekta koji prikazujemo i smjerom djelovanja mjerenih, odnosno analiziranih varijabli. Oba ova pravca treba preferisati u prikazivanju snage odnosa među varijablama. “Kao generalno pravilo, indikatori mul-

tiplog efekta prikazani stepenima slobode tendiraju da budu manje korisni nego indikatori efekta koji partikularno razlažu test multiplog iskazivanja stepeni slobode u slučaju kada diskutujemo ili prikazujemo rezultate istraživanja” (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 26).

Diskusija slijedi nakon prikazanih rezultata. Ovdje treba interpretirati i vrednovati rezultate rada; radi se o interpretaciji i kvalifikovanju nalaza i saznanja do kojih smo došli u radu. “Istaknite sve teoretske konsekvence rezultata i vrednujte svoje spoznaje” (ibidem, str. 26). Ovdje se podrazumijeva da vrednovanje ima funkcionalnu dimenziju, ali ne i ekstenzivnu i ispraznu dimenziju samohvaljenja. Ukoliko to doprinosi kvalitetu rada, poredite svoje nalaze sa drugim srodnim saznanjima drugih autora.

Diskusiju o nalazima vlastitog rada treba pisati otvoreno, sa jasnim argumentima za i protiv onoga što ste u radu otkrili ili šta zastupate. Važno je da čitalac osjeti kako je autor objektivna, kako vlastitim rezultatima prilazi s naučnom objektivnošću. Ovdje je poželjno anticipirati nova istraživanja, otvoriti nove probleme i perspektive. To će stimulisati mlade istraživače a autoru donijeti atribute objektivnosti i otvorenosti.

Zaključak je važan momenat u radu. On dolazi na kraju, a odnosi se na suštinske nalaze do kojih ste došli i na njihovu važnost za teoriju i praksu. Da biste dobro izveli zaključak, potrebno je da zadovoljite sljedeće elemente: 1) kako ste izabrali problem, 2) šta su glavne spoznaje, 3) kako aplicirati nalaze i 4) ponuditi nove probleme za istraživanje. Ako ukratko prođete po ovim komponentama, čitalac će vam biti zahvalan jer zaključak može dati više nego rezime i kratko odslikati cijeli rad koji ste izveli. Ovdje će čitalac naći direktne odgovore na hipotezu ili problem koji rad tretira, saznati kako ste u svom radu doprinijeli rasvjetljavanju fenomena koji tretira rad, kako su rezultati istraživanja ili spoznaje aplikativni za teoriju i praksu i šta bi bilo poželjno dalje istraživati.

Literatura (izvori) izlistava se po alfabetskom redu; ako je tekst ćirilčni, reference treba redati azbukom, a ako je tekst latinični, reference treba izlistati abecedom. Treba navesti samo one radove koji su direktno korišteni i na koje smo se pozvali. Neprihvatljivo je imati u popisu literature jedinice koje nismo koristili ili u tekstu navoditi jedinicu koje nema u popisu literature. “Svi citati u rukopisu moraju se naći u popisu referenci i sve reference moraju biti korištene u tekstu” (ibidem, str. 28). Za navođenje referenci koristite samo jedan standard, APA, Čikago, MLA ili

neki drugi standard. Kad god imate mogućnost, argumentujte svoje nalaze i tvrdnje istraživačkim nalazima drugih autora.

Prilozi se uvijek daju u originalnoj formi, samo ponekad skraćujemo priloženi materijal zato što je predug i pod uslovom da u kraćoj formi možemo prikazati sve što bi dala i dulja forma. U pravilu, prilozi nadoknađuju detalje, dokumente ili materiju koja bi opterećivala tekst rada. U priloge idu dokumenti, komplikovana matematička izračunavanja, instrumenti poput intervjua, testovi, skaleri i slično.

Napomena o autoru daje se u fusnoti naslova kada je u pitanju članak za naučni časopis, na početku ili na kraju kada se radi o knjizi. Ova napomena treba da sadrži: a) podatke o zaposlenju autora, b) podatke o finansijskoj podršci, c) podatke koji omogućuju kontakt čitaoca sa autorom rada. Osim ovih podataka, napomena može imati podatke o tome da li je rad branjen kao disertacija ili magisterij, gdje i kada, podatke o širem projektu u kome je studija izvedena, podatke o konferenciji na kojoj je rad predstavljen i slično.

Pravila kvalitetnog pisanja

1. Tekst treba učiniti razumljivim i dostupnim što većem broju korisnika (str. 9).
2. Tekst treba pisati složen u *ideje* (str. 9).
3. *Suština* je najvažnija (str. 9).
4. Citate o zadatoj temi ne treba unositi bez povezivanja sa problemom na koji se istraživanje odnosi (str. 9).
5. Naslove i podnaslove treba povezati sa zadatom temom istraživanja (str. 9).
6. Treba izbjeći objašnjavanje statistički neznačajnih nalaza (str. 9).
7. Nužna je kvalitetna povezanost između nađenih činjenica i interpretacije koju autor izvodi (str. 9).
8. Ne treba napuštati generalnu nit u razjašnjenju fenomena koji se istražuje ili analizira (str. 10).
9. Uvijek treba citirati po jednom standardu, APA ili nekom drugom (str. 10).
10. Odmah nakon naslova ne treba počinjati nabranjanja (str. 10).
11. Tekst nakon naslova kao ni pasus ne treba počinjati citatom (str. 10).
12. Značajne naslove treba postaviti na zaglavlje neparne stranice (str. 10).

13. Tabele i grafikoni ne mogu ići odmah ispod naslova kao ni na kraju naslova (str. 10).
14. Tabele, slike, grafikoni i sheme ne mogu ići jedna za drugom, već treba da „plivaju“ unutar teksta (str. 10).
15. Iz velikog broja statističkih podataka treba izdvojiti i razjasniti samo one najvažnije (str. 11).
16. Problem na kome se radi treba biti značajan a rad originalan (str. 11).
17. Instrumenti moraju biti validni i pouzdani da mjere dati fenomen (str.11).
18. Nalazi treba da budu izvedeni na osnovu čvrste metodološke aparature a varijable jasno ukrštene i razjašnjene (str. 11)
19. Istraživanjem treba ponuditi potpuno objašnjenje hipoteza ili dati doprinos tumačenju istraživanog fenomena i objasniti u čemu je taj doprinos (str. 11).
20. Uzorak treba biti reprezentativan za populaciju na koju želimo generalizovati nalaze (str. 11).
21. Treba odgovoriti na pitanje kakav je doprinos tog istraživanja u objašnjavanju fenomena u odnosu na druga tangenta istraživanja (str. 11).
22. Autor treba da bude skroman, ali ne i da bespotrebno minorizuje svoj rad (str. 11).
23. Nije nužno slijediti ritual tradicionalne metodologije po modelu: problem, predmet i značaj istraživanja, hipoteze, pothipoteze, cilj i zadaci istraživanja. Dovoljno je dati najbitnije postavke, a izbjeći suvišno ponavljanje (str. 11).
24. *Empirijska istraživanja* su originalni radovi i treba ih predstaviti u onom u čemu su izvorni, u čemu se razlikuju od drugih radova, ali i u onome u čemu se znatno podudaraju sa drugim nalazima ako te podudarnosti doprinose razjašnjenju fenomena (str. 12).
25. *Pregledni radovi* najčešće sadrže kritičku evaluaciju istraživanja i materijala koji su već publikovani. Osnovni cilj je ukazati na zakonomjernost u slaganju drugih istraživanja i stanovišta raznih autora i autoriteta, ali i na slabosti tih drugih radova. Meta-analiza takođe spada u pregledne radove (str. 12).
26. U pisanju teoretskih radova citirati samo relevantne teoretske i istraživačke radove koji doprinose razjašnjenju postavljenog teoretskog fenomena (str. 12).
27. U pisanju teoretskih radova citirati aktuelne radove u skladu sa najnovijim naučnim spoznajama (str. 13).

28. U obradu uzeti samo relevantne teoretske i istraživačke radove koji doprinose razjašnjenju postavljenog teoretskog fenomena (str. 13).
29. Postaviti jasne i nedvosmislene kriterijume za opservaciju teoretskih i istraživačkih doprinosa zadatoj temi (str. 13).
30. Ako je metodološki, rad treba predstavljati novinu u metodologiji ili dati adekvatne dokazane kritike postojećih metodoloških rješenja (str. 13).
31. Metodološka aparatura mora biti jasna, argumentovana i nedvosmisleno primjenljiva (str. 13)
32. Metodološki rad mora prezentovati dovoljno detalja kojima se objašnjava fenomen ili dokazuje teza, odnosno nalaz istraživanja (str. 14).
33. Rad treba da se fokusira na suštinu, a sve suvišne podatke, nalaze ili citate treba izbjeći (str. 14).
34. Rad treba da ponudi metodološku aparaturu koja će omogućiti obnovljivost istraživanja odnosno dokazivanja iznesenih postavki (str. 14).
35. Instrumente i priloge koji se ne mogu lako uklopiti u tekst treba dati u priložima, posebno ako oni opterećuju čitljivost, sažetost i jasnoću teksta (str. 14).
36. Studija slučaja treba se fokusirati na istraživačko pitanje uz obrazloženje šta je to novo a šta se poredi sa starim, već istraživanim srodnim fenomenom ili fenomenima (str. 14).
37. U opisivanju slučaja i metodologije nužno je izbjeći suvišne deskripcije i literarne opservacije, ali zadržati sve činjenice i opise koji će odslikati plastičnost i osebnost fenomena na koji se slučaj odnosi (str. 14).
38. Povjerljive i osjetljive podatke koji bi mogli ugroziti intimu i diskreciju osoba na koje se slučaj odnosi ne treba prikazivati (str. 14).
39. Sve fotografije, dokumente ili situacije koje na bilo koji način ponižavaju osobe na koje se odnose treba izbjeći, čak i u situaciji kada se akteri slažu sa objavljivanjem (str. 15).
40. Ako studija slučaja negativno prikazuje osobu ili instituciju, potrebno je izbjeći sve detalje u kojima će biti prepoznate te osobe ili institucije (str. 15).
41. U studiji slučaja dati prednost značajnom u odnosu na ilustrativni materijal (str. 15).
42. Naslov rada treba da sadrži glavnu ideju kojoj je rad posvećen (str. 15).
43. Dobar naslov je kratak i atraktivan (str. 15).
44. U naslovu treba izbjegavati skraćenice (str. 15).

45. Ime i prezime autora u otvorenom tekstu treba navesti u punoj formi (str. 15)
46. Heder (header) i futer (footer) treba da sadrže informacije o autoru, odnosno o tekstu, tako da olakšavaju prolazak kroz tekst (str. 16).
47. U hederu može biti maksimalno 50 znakova uračunavajući slova, interpunkciju i prostor između znakova (str. 16).
48. Ni u kom slučaju apstrakt ne treba da ima sadržaje ili činjenice kojih nema u radu (str. 16).
49. Tačnost apstrakta omogućuje da čitalac ispravno sagleda svrhu i sadržaj rukopisa (str. 16).
50. Apstrakt je svojevrsna vrsta malog ogleдалa u kome se sagledava cjelokupni rad (str. 16).
51. Broj riječi u apstraktu određuje redakcija za svaki naučni časopis, ali u Apa standardima stoji da to ne smije biti više od 120 riječi (str. 17).
52. Neevaluativnost ili nepristrasnost podrazumijeva da tekst nema komentare ili vrijednosne ocjene koje glorifikuju ili minorizuju nalaze istraživanja ili ponuđena rješenja u tekstu (str. 17).
53. Treba pisati u aktivu, a što manje u pasivu (str. 17).
54. Problem istraživanja iskazati jednom sentencom, ako je to moguće (str. 17).
55. Za opis uzorka dati ključne podatke koji se odnose na sve ili većinu ispitanika (str. 17).
56. Prikazati nalaze ali i njihove implikacije što konkretnije, jasnije i eksplicitno (str. 17).
57. Dati ideje za nova istraživanja, ako je to moguće (str. 17).
58. Dobar uvod daje čitaocu odgovore o smislu rada, o tome šta rad donosi i šta otvara kao novi problem. Sve to u najkraćoj formi (str. 19).
59. Treba početi od pretpostavke da je čitalac upoznat sa baznom problematikom, tj. da je iz struke jer su naučni radovi namijenjeni prvenstveno ljudima iz struke (str. 19).
60. U osnovi obrade problema treba koristiti citate specifične za datu problematiku i relevantne ranije radove koji su esencijalni za fenomen koji obrađujemo (str. 19).
61. Važno je da problem koji obrađujete bude potpuno razumljiv za najširu profesionalnu publiku (str. 20).
62. Metod treba da opiše u detalje kako će studija biti izvedena (str. 20).
63. Posebno je važno da se obezbijede informacije koje će omogućiti obnovljivost istraživanja ili studije jer je obnovljivost jedan od ključnih kriterijuma naučnosti (str. 21).

64. Uzorak treba prikazati kratko i jasno, ali ne izostaviti najvažnije činjenice o jedinicama zahvaćenim istraživanjem (str. 21).
65. Ne treba prikazivati i opisivati neznačajne statističke nalaze (str. 21).
66. Ne treba prikazivati nalaze po modelu "ajtem-po-ajtem" zato što zaključivanje na osnovu pojedinačnih ajtema metodološki nije opravdano (str. 21).
67. Ne treba izvoditi grafikone za podatke koje smo već dali u tabeli (str. 21).
68. Podaci u tabelama i grafikonima treba da budu vidljivi i pregledni na prvi pogled (str. 21).
69. Naslov tabele treba da odražava ono šta tabela prikazuje – isto vrijedi i za grafikon (str. 21).
70. Tabele i grafikoni treba da „plivaju“ u tekstu, a ne da slijede jedno iza drugog (str. 21).
71. U rad treba unijeti samo one tabele i grafikone koji su značajni za nalaze istraživanja (str. 21).
72. Korelacije ne treba koristiti kao dokaz uzročno-posljedičnih odnosa, već kao dokaz o određenom nivou interakcije među varijablama (str. 22).
73. Literatura (izvori) izlistava se po alfabetskom redu: ako je tekst ćirilični, reference treba redati azbukom, a ako je tekst latinični, reference treba izlistati abecedom (str. 23).
74. U popisu literature treba navesti samo one radove koji su direktno korišteni i na koje smo se pozvali (str. 23).
75. Neprihvatljivo je imati u popisu literature jedinice koje nismo koristili ili u tekstu navoditi jednicu koje nema u popisu literature (str. 23).
76. Za navođenje referenci koristite samo jedan standard, APA, Čikago, MLA ili neki drugi standard (str. 23).
77. Napomena o autoru se daje u fusnoti naslova kada je u pitanju članak u naučnom ili stručnom časopisu, a na početku ili na kraju kada se radi o knjizi (str. 24).

APA IZDAVAČKI KRITERIJUMI

APA izdavački kriterijumi sadrže set pravila ili uputstava kojima se osigurava jasna i konzistentna prezentacija rada koji se objavljuje. To podrazumijeva dosljednu upotrebu interpunkcije, skraćenica, dizajniranje tabela i grafikona, ispisivanje naslova, citiranje i navođenje referenci i mnoge druge elemente koje treba da ispoštuje svaki rukopis prije nego bude prihvaćen za štampu.

Svaki ugledni časopis nastoji da slijedi uniformne standarde za sve radove koje objavljuje. Radi se o setu pravila koja usvaja izdavač da bi omogućio laku čitljivost teksta, originalnost priloga, dostupnost korištenih izvora i aktuelnost izdanja. Za jedan časopis može biti prilično devalvirajuće ako se jedan rad pridržava Apa standarda, a drugi Čikago stila ili nekog trećeg standarda.

Interpunkcija

Interpunkcija kazuje čitaocu gdje da napravi pauzu dok čita, kako da naglasi neka mjesta u tekstu ili istakne smisao. Loša upotreba interpunkcije može kompletno da promijeni smisao teksta ili ideje koja se u radu iznosi. Poznata nam je priča o poruci: 1) Ubiti, ne osloboditi! i 2) Ubiti ne, osloboditi! Prvi zarez osuđuje čovjeka na smrt, a drugi oslobađa. U časopisima interpunkcija može imati ritualni karakter, značenje razdvajanja komponenata u sadržaju, kao što je odvajanje naslova rada od naslova izdavača i slično.

Upotreba zareza razlikuje se u srpskom i engleskom jeziku. Na primjer, pri nabranjanju:

(srpski jezik) visina, širina i dubina

(engleski jezik) the height, width, and depth

Dakle, prije nabranjanja posljednjeg elementa u nizu u srpskom jeziku uglavnom ne koristimo zarez ako upotrebljavamo veznik *i*, a u engleskom jeziku koristimo zarez i pored upotrebe veznika *and*.

Pri navođenju statističkih parametara u engleskom jeziku se često koristi tačka na mjestu gdje u srpskom koristimo zarez.

Na primjer, u otvorenom tekstu pisanom srpskim jezikom zarez koristimo za odvajanje decimalnih mjesta, a pri upotrebi engleskog jezika decimalna mjesta odvajamo tačkom:

(srpski jezik) Značajne razlike nađene su kod procjene samokontrole ($F_{(3, 132)} = 19,58$; $p = 0,01$; procj. $\eta^2 = 0,31$) i kod procjene sklonosti kontroli od strane drugih ($F_{(3, 96)} = 3,21$; $p = 0,03$; procj. $\eta^2 = 0,09$).

(engleski jezik) Significant differences were found for both ratings of controllability by self, $F(3, 132) = 19.58$, $p = .01$; procj. $\eta^2 = .31$, and ratings of controllability by others, $F(3, 96) = 3.21$; $p = .03$; procj. $\eta^2 = .09$ (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 78).

Kako vidimo, u engleskom jeziku ne pišemo nulu ispred tačke koja označava decimalna mjesta iza nule, a u srpskom pišemo nulu sa zarezom i decimalnim brojevima iza zareza.

Kada citiramo u otvorenom tekstu, zarez koristimo iza imena autora a iza godišta reference ako poslije godišta navodimo i stranicu.

Na primjer:

(srpski jezik) Patrick, 1993, str. 145)

(engleski jezik) Patrick, 1993, p. 145)

Kada ispisujemo broj koji ima više od tri cifre, u engleskom jeziku svake tri cifre odvajamo zarezom, a u srpskom koristimo tačku ili bjelinu.

Na primjer:

(srpski jezik) brojevi od 1.000 i više ili 1 000 i više

(engleski jezik) numbers of 1,000 or more

Postoji niz drugih pretpostavki za upotrebu zareza u ispisu teksta za naučni i stručni časopis, ali o tim pretpostavkama biće navedeni primjeri i pravila tokom narednog teksta ove knjige.

Tačku i zarez (;) u nekim slučajevima koristimo na isti način u srpskom i engleskom jeziku.

Na primjer:

(srpski jezik) Raspored boja je bio: crvena, žuta, plava; plava, žuta, crvena; ili žuta, crvena, plava.

(engleski jezik) The color order was red, yellow, blue; blue, yellow, red; or yellow, red, blue.

Tačku i zarez koristimo da odvojimo ponovljena serijska nabiranja. Isto tako, tačku i zarez koristimo da odvojimo nezavisna značenja u istoj rečenici koja ne možemo odvojiti zarezom ili crtom.

Na primjer:

(srpski jezik) Učesnici u prvoj studiji bili su plaćeni; u drugoj studiji nisu bili plaćeni.

(engleski jezik) The participants in the first study were paid; those in the second were unpaid.

Tačku i zarez koristimo pri nabranjanju više autora, odnosno referenci.

Na primjer:

(srpski jezik) (Davis i Hueter, 1994; Pettigrew, 1993)

(engleski jezik) (Davis & Hueter, 1994; Pettigrew, 1993)

Kada u otvorenom tekstu navodimo seriju statističkih pokazatelja, svaki niz odvajamo tačkom i zarezom.

Na primjer:

(srpski jezik) glavni efekti dobi ($F_{(1, 76)} = 7,86; p < 0,01; d = 0,09; MSE = 0,019$); uslova ($F_{(1, 76)} = 4,11; p = 0,05; d = 0,06$); i interakcije dobi i uslova ($F_{(1, 76)} = 4,96; p = 0,03; d = 0,07$)

(engleski jezik) main effects of age, $F(1, 76) = 7.86, p < .01; d = .09; MSE = .019$; condition, $F(1, 76) = 4.11; p = .05; d = .06$; and the Age \times Condition interaction, $F(1, 76) = 4.96; p = .03; d = .07$

Postoje i drugi slučajevi upotrebe tačke i zareza, a o njima će ilustrativno pokazati dalji tekst ove knjige.

Dvije tačke pri primjeni Apa standarda koristimo gotovo identično u srpskom i engleskom jeziku.

Na primjer:

Kada nabrajamo radove ili ideje autora, nabranje počinjemo sa dvije tačke.

(srpski jezik) Frojd (1930/1961) je pisao o dva nagona: jedan je nagon ka zajedništvu sa drugima a drugi egoistički nagon za srećom.

(engleski jezik) Freud (1930/1961) wrote of two urges: an urge toward union with others and an egoistic urge toward happiness.

Kada navodimo reference, između mjesta izdavanja rada (grada) i izdavača stavljamo dvije tačke.

Na primjer:

(srpski jezik) Sarajevo: Svjetlost.

(engleski jezik) New York: Wiley.

Dvije tačke ne koristimo kao otvaranje serije nabranja naslova, podnaslova ili dugih tekstualnih sentenci.

Drugi slučajevi upotrebe dvije tačke definisani su pravopisom.

Navodnike (znakove navoda) koristimo u više slučajeva: za citiranje ili direktno navođenje nečijih riječi, misli i ideja, za markiranje naslova autorskog rada u otvorenom tekstu, za isticanje prenesenog značenja i na drugim slučajevima.

Kada direktno citiramo neki tekst, obavezno koristimo znakove navoda, a uz autorstvo nužno je da označimo i stranicu sa koje smo tekst preuzeli.

Na primjer:

(srpski jezik) „Omogućite vašem dijetetu da izabere materijal za čitanje koji ga zaista interesuje“ (Martin, 2005, str. 41).

(engleski jezik) „Get your shild to choose reading material that really interests them“ (Martin, 2005, p. 41).

Navodnike koristimo za isticanje prenesenog i suprotnog značenja riječi i izraza.

Na primjer:

(*srpski jezik*) Psiholozi kažu: nemoj da se praviš da si „normalan“.

(*engleski jezik*) Psychologists say: Do not act yourself as „normal“ person.

Kada želimo u tekstu naglasiti ili istaknuti nešto, radije koristimo italiku nego navodnike.

Na primjer:

(*srpski jezik*) Subjekti u *maloj* grupi... Ali ne: Subjekti u „maloj“ grupi...

(*engleski jezik*) Subjects in the *small* group... But not: Subjects in the „small“ group...

Kada bismo u prethodnom primjeru riječ „maloj“ zadržali pod navodnicima, poruka bi bila da se ne radi o maloj grupi, nego o grupi za koju ironično kažemo da je mala, ali kada to istaknemo italikom, dobićemo da autor ističe da se radi o *maloj* grupi i da to vrijedi samo za malu, ali ne i druge grupe.

Kada citiramo neki ajtem iz vlastitog testa ili iz instrumenta koji smo dali u prilogu, koristimo navodnike.

Na primjer:

(*srpski jezik*) Prvi zadatak za nadopunjavanje bio je „Moglo bi se očekivati da _____“

(*engleski jezik*) The first fill-in item was „could be expected to _____“ (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 83).

Kada opisujemo skalu Likertovog tipa ili neku drugu, bolje je da koristimo italiku nego navodnike.

Na primjer:

(*srpski jezik*) Ajtete smo rangirali na skali procjene od 1 (*sve vrijeme*) do 5 (*nikad*).

(*engleski jezik*) We ranked the items on a scale ranging from 1 (*all of the time*) to 5 (*never*) (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 83).

Kada ističemo slova, riječi ili citiramo izreke, bolje je da koristimo italiku nego navodnike.

Na primjer:

(srpski jezik) Istina je da *govornici nisu dobri radnici*.

(engleski jezik) Truth is *Talkers are no good doers*.

(srpski jezik) Ona je to poredila putem *meta-analize*...

(engleski jezik) She compared it with *meta-analysis*...

Ako smo već otvorili navodnike i u okviru tog teksta želimo markirati riječ ili dio teksta, to ćemo uraditi italicom ili polunavodnicima, ali nećemo ponovo koristiti navodnike.

Na primjer:

(srpski jezik) „Kada je kompletna *sentenca* data u zagradama, interpunkciju dajte u okviru zagrada.“

(engleski jezik) „When a complete *sentence* is enclosed in parentheses, place punctuation in the sentence inside the parentheses“.

A može i ovako:

(srpski jezik) „Kada je kompletna 'sentenca' data u zagradama, interpunkciju dajte u okviru zagrada.“

(engleski jezik) „When a complete 'sentence' is enclosed in parentheses, place punctuation in the sentence inside the parentheses“.

Detaljnija uputstva o korištenju navodnika i polunavodnika cijenjeni čitalac može naći u radu Ivana Klajna (1997, str. 108 i dalje).

Pravila za upotrebu interpunkcije

78. Prije nabiranja posljednjeg elementa u nizu u srpskom jeziku uglavnom ne koristimo zarez ako upotrebljavamo veznik *i*, a u engleskom jeziku koristimo zarez i uz veznik *and* (str. 29).
79. U otvorenom tekstu pisanom srpskim jezikom zarez koristimo za odvajanje decimalnih mjesta, a pri upotrebi engleskog jezika decimalna mjesta odvajamo tačkom (str. 30).

80. U engleskom jeziku ne pišemo nulu ispred tačke koja označava decimalna mjesta iza nule, a u srpskom pišemo nulu sa zarezom i decimalnim brojevima iza zareza (str. 30).
81. Kada citiramo u otvorenom tekstu, zarez koristimo iza imena autora a iza godišta reference ako poslije godišta navodimo i stranicu (str. 30).
82. Kada ispisujemo broj koji ima više od tri cifre, u engleskom jeziku svake tri cifre odvajamo zarezom, a u srpskom koristimo tačku ili bjelinu (str. 30).
83. Tačku i zarez koristimo da odvojimo ponovljena serijska nabranja (str. 31).
84. Tačku i zarez koristimo da odvojimo nezavisna značenja u istoj rečenici koja ne možemo odvojiti zarezom ili dugom crticom (str. 31).
85. Tačku i zarez koristimo pri nabranju više autora, odnosno referenci (str. 31).
86. Kada u otvorenom tekstu navodimo seriju statističkih pokazatelja, svaki niz odvajamo tačkom i zarezom (str. 31).
87. Kada nabranamo radove ili ideje autora, nabrananje počinjemo sa dvije tačke (str. 31).
88. Kada navodimo reference, između mjesta izdavanja rada (grada) i izdavača stavljamo dvije tačke (str. 32).
89. Dvije tačke ne koristimo kao otvaranje serije nabranja naslova, podnaslova ili dugih tekstualnih sentenci (str. 32).
90. Kada direktno citiramo neki tekst, obavezno koristimo znakove navoda, a uz autorstvo nužno je da označimo i stranicu sa koje smo tekst preuzeli (str. 32).
91. Navodnike koristimo za isticanje prenesenog i suprotnog značenja riječi i izraza (str. 32).
92. Kada želimo u tekstu naglasiti ili istaknuti nešto, radije koristimo italiku nego navodnike (str. 33).
93. Kada citiramo neki ajtem iz vlastitog testa ili iz instrumenta koji smo dali u prilogu, koristimo navodnike (str. 33).
94. Kada opisujemo skalu Likertovog tipa ili neku drugu, bolje je da koristimo italiku nego navodnike (str. 33).
95. Kada ističemo slova, riječi ili citiramo izreke, bolje je da koristimo italiku nego navodnike (str. 33).
96. Ako smo već otvorili navodnike i u okviru tog teksta želimo markirati riječ ili dio teksta, to ćemo uraditi italikom ili apostrofima, ali nećemo ponovo koristiti navodnike (str. 34).

Upotreba zagrade, kose crte i crtice

Male zagrade koristimo da umetnemo neku informaciju ili tekst u kontekst rada ili u okvir ideje koju iznosimo. Cilj je da damo informaciju na adekvatnom mjestu, a da ne poremetimo tečnost izlaganja ili obrazlaganja ideje.

Malu zagradu koristimo da ubacimo strukturalno nezavisne elemente u tekst.

Na primjer:

(srpski jezik) Modeli su bili značajni (vidi Skicu 5)...

(engleski jezik) The patterns were significant (see Figure 5)...

Kada u otvorenom tekstu navodimo referencu, prezime autora i godište ubacujemo u malu zagradu.

Na primjer:

(srpski jezik) Facijalne ekspresije su emocionalno značajniji neverbalni stimulansi, djelimično za djecu i odrasle (Herba i Phillips, 2004).

(engleski jezik) Facial expressions are emotionally meaningful nonverbal stimuli, particulary for children and adolescents (Herba & Phillips, 2004).

Referencu u otvorenom tekstu možemo navesti samo godištem u maloj zagradi kada smo prethodno u kontekstu naveli ime autora.

Na primjer:

(srpski jezik) Kako ističe Potkonjak (1982)...

(engleski jezik) Ferretti et al. (2000) compared the effects of...

Kada neki tekst predstavljamo skraćenicom, ovu skraćenicu stavljamo u malu zagradu.

Na primjer:

(srpski jezik) Efekat galvanskih reakcija kože (GRK)...

(engleski jezik) Effect on the main skin response (GSR)...

Malu zagradu koristimo kada u otvorenom tekstu alfabetom nabrajamo neke komponente, s tim da je u srpskom jeziku dovoljna samo desna zagrada a u engleskom jeziku se slova alfabeta stavljaju u obje zagrade.

Na primjer:

(srpski jezik) Uključena predmetna područja su: a) sinonimi vezani za kulturalne interakcije, b) opisi za pripadnost etničkoj grupi...

(engleski jezik) The subject areas included (a) synonymus associated with cultural interactions, (b) descriptions for ethnic group membership... (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 84).

Malu zagradu koristimo u matematičkim obrascima u skladu sa pravilima ove nauke.

Na primjer:

$$(k - 1)/(g - 2) \tag{1}$$

Lijevu i desnu malu zagradu koristimo kada markiramo formule.

Na primjer:

$$M_j = \alpha M_{j-1} + f_j + g_j * g_j' \tag{1}$$

U maloj zagradi ističemo stepene slobode ili statističku značajnost koju navodimo u otvorenom tekstu.

Na primjer:

(srpski jezik) Ovaj nalaz je bio značajan ($p < 0,05$)...

(engleski jezik) The current finding was significant ($p < .05$)...

U malu zagradu unosimo stepene slobode za nalaze koje prikazujemo uz odgovarajući statistik.

Na primjer:

$$\text{(srpski jezik)} \quad t_{(75)} = 2,19 \qquad F_{(2, 116)} = 3,71$$

$$\text{(engleski jezik)} \quad t(75) = 2.19 \qquad F(2, 116) = 3.71$$

U popisu literature malom zagradom odvajamo godište izdavanja rada ili djela.

Na primjer:

(srpski jezik) Krmek, M. (2006). *Nasilje među vršnjacima*. Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba. <http://www.vasezdravlje.com/izdanje/clanak/825/3/>. Očitano: 22. 09. 2009.

(engleski jezik) Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Malom zagradom ne treba obuhvatati ono što je istaknuto srednjom i velikom zagradom.

Na primjer:

(srpski jezik) (Inventar znakova depresije [IZD])

(engleski jezik) (the Beck Depression Inventory [BDI])

Uglasta zagrada se koristi u ispisivanju matematičkih i statističkih obrazaca, ali i u ispisu otvorenog teksta.

Kada iz citata izbacujemo dio teksta, mjesto gdje je tekst uklonjen označićemo uglastom zagradom i sa tri tačke.

Na primjer:

(srpski jezik) „Sljedeće nedjelje svi su pošli u crkvu i pitali je da li bi ona željela poći s njima. [...] I sa suzama u očima, ona je podigla lice...“

(engleski jezik) „The next Sunday they all went to church, and they asked her if she wanted to come with them. [...] And with tears in her eyes, she lifted up her face...“

Uglastu zagradu koristimo kada u citirani tekst ubacujemo komentar ili tekst koji nije citiran.

Na primjer:

(srpski jezik) „kada je proučavano [njeno i drugih] ponašanje“ (Hanish, 1992, str. 24)

(engleski jezik) „whwn [his own and others'] behaviors were studied“ (Hanish, 1992, str. 24)

Uglastu zagradu treba izbjeći u statistici u kojoj već koristimo malu zagradu, a uglasta nam nije nužna.

Na primjer:

(srpski jezik) bio je značajan, ($F_{[1, 32]} = 4,37; p < 0,05$).

bio je značajan, [$F_{(1, 32)} = 4,37; p < 0,05$].

(engleski jezik) was significant, ($F[1, 32] = 4.37, p < .05$).

was significant, [$F(1, 32) = 4.37, p < .05$].

Upotreba uglaste zagrade definisana je u matematičkim i statističkim obrascima po hijerarhijskom prioritetu: velika, uglasta, a potom mala zagrada.

Kosa crta se koristi u brojnim i različitim formulacijama teksta. Ovdje nas posebno zanima njena upotreba u otvorenom tekstu.

Kosom crtom odvajamo godinu prvog objavljivanja od godine ponovnog izdavanja rada istog autora.

Na primjer:

(srpski jezik) Frojd (1923/1961)

(engleski jezik) Freud (1923/1961)

Kada navodimo interakciju ili ukrštanje varijabli, koristimo kosu crtu.

Na primjer:

(srpski jezik) ...rezultira strukturom replikovanom kroz rasa/etnos, nivo obrazovanja...

(engleski jezik) ...resulting structure replicated across race/ethnicity, educational level...

Kada u otvorenom tekstu želimo prikazati proporciju ili razlomak, koristimo kosu crtu.

Na primjer:

(srpski jezik) X/Y

(engleski jezik) X/Y

Kada u otvorenom tekstu navodimo interakciju dvije različite mjerne jedinice, na primjer *metara u sekundi* ili *metara po sekundi*, tada koristimo kosu crtu.

Na primjer:

(srpski jezik) 7,4 m/sec

(engleski jezik) 7.4 m/sec

Tamo gdje možemo koristit veznik *ili*, i kada možemo koristiti interpunkciju, ne treba koristiti kosu crtu.

Na primjer:

(srpski jezik) Ispravno: Svako dijete dobacuje loptu svojoj majci ili svome staratelju.

Neispravno: Svako dijete dobacuje loptu svojoj majci/staratelju.

(engleski jezik) Correct: Each child handed the ball to her mother or guardian.

Incorrect: Each child handed the ball to her mother/guardian (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 88).

Crtica se koristi na dva načina: kao duga, odnosno kao *cрта*, i kao kratka *crtica*¹. U srpskom jeziku, kao i u engleskom, kratka crtica služi za pisanje polusloženica.

Na primjer:

(srpski jezik) rezultati *t*-testa

(engleski jezik) *t*-test results

Crticom pišemo sintagme, odnosno dvije ili više riječi kojima želimo dati zajedničko značenje tako što crticu pišemo spojeno sa riječima u sintagmi.

Na primjer:

(srpski jezik) tehnika samo-izvještavanja

(engleski jezik) self-report technique

Crta u srpskom jeziku služi za razdvajanje teksta i piše se odvojeno od riječi, a u engleskom se piše spojeno.

¹ Pravopis precizno definiše upotrebu crtice i crte i tih pravila se trebamo držati.

Na primjer:

(srpski jezik) Slijedi lista različitih grešaka koje mogu nastati i povratna sprega koja se javlja – ova povratna sprega je takođe dostupna u ostalim uslovima.

(engleski jezik) The following is a list of the sorts of errors that could be made and the feedback that would occur–this feedback was also available in the other conditions.

Kada označavamo od koje do koje stranice je napisan tekst, tada koristimo crtu.

Na primjer:

(srpski jezik) str. 355–367

(engleski jezik) pp. 355–367

Kada nabrajamo komponente teksta, teze ili pojmove, tada u srpskom jeziku koristimo crtu ili pointe, a u engleskom jeziku u pravilu pointe.

Na primjer:

(srpski jezik) Vaše dijete može postaviti ciljeve u bilo kom području svoga života, uključujući: – ciljeve za učenje tokom nedjelje,
– ciljeve za sport,
– ciljeve za štednju novca za izlet...

(engleski jezik) Your child can set goals in any area of his or her life, including:

- goals for that week's study
- goals for sport
- goals for saving money for a holiday...

Pravila za upotrebu zagrada, kose crte i crtice

97. Malu zagradu koristimo da ubacimo strukturalno nezavisne elemente u tekst (str. 36).
98. Kada u otvorenom tekstu navodimo referencu, prezime autora i godište ubacujemo u malu zagradu. (str. 36).
99. Referencu u otvorenom tekstu možemo navesti samo godištem u maloj zagradi kada smo prethodno u kontekstu naveli ime autora (str. 36).
100. Kada neki tekst predstavljamo skraćenicom, ovu skraćenicu stavljamo u malu zagradu (str. 36)
101. Malu zagradu koristimo kada u otvorenom tekstu alfabetom nabrajamo neke komponente, s tim što je u srpskom jeziku dovoljna samo desna zagrada a u engleskom jeziku se slova alfabeta stavljaju u obje zagrade (str. 37).
102. Malu zagradu koristimo u matematičkim obrascima u skladu sa pravilima ove nauke (str. 37).
103. pravilo: Lijevu i desnu malu zagradu koristimo kada markiramo formule (str. 37).
104. U maloj zagradi ističemo stepene slobode ili statističku značajnost koju navodimo u otvorenom tekstu (str. 37).
105. U malu zagradu unosimo stepene slobode za nalaze koje prikazujemo uz odgovarajući statistik (str. 37).
106. U popisu literature malom zagradom odvajamo godište izdavanja rada ili djela (str. 37).
107. Malom zagradom ne treba ubuhvatati ono što je istaknuto srednjom i velikom zagradom (str. 38).
108. Kada iz citata izbacujemo dio teksta, mjesto gdje je tekst uklonjen označićemo uglastom zagradom i sa tri tačke (str. 38).
109. Uglastu zagradu koristimo kada u citirani tekst ubacujemo komentar ili tekst koji nije citiran (str. 38).
110. Uglastu zagradu treba izbjeći u statistici u kojoj već koristimo malu zagradu, a uglasta nam nije nužna (str. 38).
111. Kosom crtom odvajamo godinu prvog objavljivanja od godine ponovnog izdavanja rada istog autora (str. 39).
112. Kada navodimo interakciju ili ukrštanje varijabli, koristimo kosu crtu. (str. 39).
113. Kada u otvorenom tekstu želimo prikazati proporciju ili razlomak, koristimo kosu crtu (str. 39).

114. Kada u otvorenom tekstu navodimo interakciju dvije različite mjerne jedinice, na primjer *metara u sekundi* ili *metara po sekundi*, tada koristimo kosu crtu (str. 39).
115. Tamo gdje možemo koristiti veznik *ili*, i kada možemo koristiti interpunkciju, ne treba koristiti kosu crtu (str. 40).
116. U srpskom jeziku, kao i u engleskom, crtica služi za pisanje polusloženica (str. 40).
117. Crticom pišemo sintagme, odnosno dvije ili više riječi kojima želimo dati zajedničko značenje tako što crticu pišemo spojeno sa riječima u sintagmi (str. 40).
118. Crta u srpskom jeziku služi za razdvajanje teksta i piše se odvojeno od riječi, a u engleskom se piše spojeno (str. 40).
119. Kada označavamo od koje do koje stranice je napisan tekst, tada koristimo crtu (str. 41).
120. Kada nabrajamo komponente teksta, teze ili pojmove, tada u srpskom jeziku koristimo crtu ili pointe, a u engleskom jeziku u pravilu pointe (str. 41).

Ispis velikim slovima (Capitalization)

Upotreba velikog slova jasno je definisana pravopisom, ali ovdje je potrebno istaći ono što vrijedi za jezik nauke, što olakšava prolazak kroz tekst i ispis glavnih ideja koje autor želi prenijeti korisniku naučnog rada.

U engleskom jeziku se velikim slovima ispisuju početna slova ključnih riječi u naslovima knjiga kada ih navodimo u otvorenom tekstu ili na koricama knjige, a u srpskom ne.

Na primjer:

(srpski jezik) Implikacije za razvoj rječnika

(engleski jezik) Implications for Vocabulary Development

U popisu literature ili izvora ne koriste se velika slova za istaknute riječi.

Na primjer:

(srpski jezik) Koen, J. (1988). *Moć statističke analize u bihevioralnim naukama* (drugo izdanje). Beograd: Kula.

(engleski jezik) Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

U otvorenom tekstu riječi ili sentence nikad ne naglašavamo velikim slovima. Za to koristimo italiku.

Na primjer:

(srpski jezik)

Pogrešno: Ostala OGRANIČENJA se odnose na elemente procedure koji su izabrani arbitrarno.

Ispravno: Ostala *ograničenja* se odnose na elemente procedure koji su izabrani arbitrarno.

(engleski jezik)

Pogrešno: Another LIMITATIONS concerns elements of the procedure that were arbitrarily chosen.

Ispravno: Another *limitations* concerns elements of the procedure that were arbitrarily chosen.

Kada u otvorenom tekstu neku riječ ili više riječi istaknemo velikim slovima, to je kao da pričamo i samo jednu ili nekoliko riječi izgovorimo mnogo glasnije.

Kada u tabelama ispisujemo imena varijabli, koristimo velika početna slova.

Na primjer:

<i>(srpski jezik)</i> – Depresija	2,16	0,52	0,05
– Anksioznost	1,59	0,54	0,07
– Neprijateljstvo	1,04	0,14	0,18

<i>(engleski jezik)</i> – Depression	2.16	.52	.05
– Anxiety	1.59	.54	.07
– Hostility	1.04	.14	.18

Verzalne skraćnice u otvorenom tekstu navodimo velikim slovima.

Na primjer:

(srpski jezik) Da bismo testirali razlike indikatora rizika po osnovu pola, prvo smo izveli multivarijantnu analizu varijanse (MANOVA) sa BSI subskalama...

(engleski jezik) To test for gender differences on risk indicators, we first concluded a multivariate analysis of variance (MANOVA) with the BSI subscales...

Imena studijskih odsjeka kao i imena institucija u otvorenom tekstu pišemo velikim početnim slovom.

Na primjer:

(srpski jezik) ...na Odsjeku za sociologiju Univerziteta u Vašingtonu...

(engleski jezik) ...on the Department of Sociology, University Washington...

Imena instrumenata pišemo početnim velikim slovom, bilo da dolaze iza skraćnice, bilo da se navode bez skraćnice.

Na primjer:

(srpski jezik) MMPI Skala depresivnosti

Minnesota multifazni personalni inventar

(engleski jezik) MMPI Depression scale

Minnesota Multiphasis Personality Inventory

Ime instrumenta ispisujemo početnim velikim slovom samo kada je u pitanju konkretan instrument, ali kada navodimo neodređeni instrument, tada nema potrebe za početnim velikim slovom.

Na primjer:

(srpski jezik) Koristili smo test vokabulara...

(engleski jezik) We use a vocabulary test...

Pravila za ispis velikim slovima

121. U engleskom jeziku se velikim slovima ispisuju početna slova ključnih riječi u naslovima knjiga kada ih navodimo u otvorenom tekstu ili na koricama knjige, a u srpskom ne (str. 43).
122. U popisu literature ili izvora ne koriste se velika slova za istaknute riječi. (str. 43).
123. U otvorenom tekstu riječi ili sentence nikad ne naglašavamo velikim slovima. Za to koristimo italiku (str. 43).
124. Kada u otvorenom tekstu neku riječ ili više riječi istaknemo velikim slovima, to je kao da pričamo i samo jednu ili nekoliko riječi izgovorimo mnogo glasnije (str. 44).
125. Kada u tabelama ispisujemo imena varijabli, koristimo velika početna slova (44).
126. Verzalne skraćenice u otvorenom tekstu navodimo velikim slovima (str. 44)
127. Imena studijskih odsjeka kao i imena institucija u otvorenom tekstu pišemo velikim početnim slovom (str. 44).
128. Imena instrumenata pišemo početnim velikim slovom, bilo da dolaze iza skraćenice, bilo da se navode bez skraćenice (str. 44).

129. Ime instrumenta pišmo početnim velikim slovom samo kada se radi o konkretnom instrumentu, ali kada navodimo neodređeni instrument, nema potrebe za početnim velikim slovom (str. 45).

Upotreba italike

Italiku ne treba koristiti previše često zato što nam ona služi kao glavno sredstvo da naglasimo određene riječi ili pojedine dijelove teksta. U starijim tekstovima naglašavanje je vršeno podvlačenjem, boldovanjem pa i krupnim slovima, a danas sve to, manje-više, ostvarujemo italikom.

Italiku koristimo za ispis naslova, odnosno podnaslova u tekstu u skladu sa rangom naslova i uredničkim pravilima.

Na primjer:

(srpski jezik) *Eksplanatorna faktorska analiza*

(engleski jezik) *Explanatory Factor Analysis*

Italikom naglašavamo riječi ili pojedine dijelove teksta.

Na primjer:

(srpski jezik) Ovo je *prvo istraživanje* u kome se objedinjeno razmatraju ove dvije mjere u okviru faktorskoanalitičkih metoda.

(engleski jezik) This is *the first investigation* to jointly consider these two measures within the framework of factor analytic methods.

Kada naglašavamo italikom, nema potrebe da isti tekst i boldujemo jer se radi o dvostrukom naglašavanju.

Na primjer:

(srpski jezik) Ispravno: Ovo je *prvo istraživanje* u kome...

Pogrešno: Ovo je ***prvo istraživanje*** u kome...

(engleski jezik) Correct: This is *the first investigation* to jointly consider...

Incorrect: This is ***the first investigation*** to jointly consider...

Kada u otvorenom tekstu ističemo određena slova ili simbole, pišemo ih italikom.

Na primjer:

(srpski jezik) Slovo *a* označava...

(engleski jezik) The letter *a* mark...

Riječi koje mogu izazvati zabunu naglašavamo italikom kako bi čitalac obratio pažnju na stvarno značenje riječi u kontekstu.

Na primjer:

(srpski jezik) mala grupa [misli se na svojstvo, ali ne i veličinu grupe]

(engleski jezik) the *small* group [meaning a designation, not group size]

Italikom ispisujemo statističke simbole, slova u statistici i algebarske varijable.

Na primjer:

(srpski jezik) $F_{(1, 53)} = 10,30$; t test; procjena n ; $a/b = c/d$

(engleski jezik) $F(1, 53) = 10.30$; t test; trial n ; $a/b = c/d$

Uz ime časopisa italikom ispisujemo periodični broj izdavanja sveske.

Na primjer:

(srpski jezik) *Наша школа*, бр. 3–4, 231–239.

(engleski jezik) *Journal of Educational Psychology*, 84, 331–339.

Verbalni opis skalnih vrijednosti, ali ne i numerički, ispisujemo italikom.

Na primjer:

(srpski jezik) Ispitanici su odgovarali skalom od 1 (*slabo*) do 5 (*odlično*).

(engleski jezik) The respondents answered on a scale from 1 (*poor*) to 5 (*excellent*).

Pri navođenju referenci italikom ispisujemo naslov sa korica, ali ne obavezno i naslov rada.

Na primjer:

(srpski jezik) Сузић, Н. (2009). Школа будућности у огледалу XIX и XX вијека. У *Зборнику радова са научног скупа "Будућа школа"* (стр. 54–77). Београд: Српска академија образовања.

(engleski jezik) Suzić, N. (2008). Can we motivate students to memorize senseless contents. U knjizi: A. Kozłowska, R. Kahn, B. Kožuh, A. Kingston, J. Mažgon (Eds.), *The role of theory and research in educational practice* (pp. 113–133). Grand Foks: University of North Dakota.

Italikom ne ispisujemo statističke i matematičke sabskripte koje navodimo uz simbole kao ni slova grčkog alfabeta.

Na primjer:

(srpski jezik) F_{\max} ; $S_A + S_B$; $\hat{\sigma}$

(engleski jezik) F_{\max} ; $S_A + S_B$; $\hat{\sigma}$

Italiku ne koristimo da naglašavamo tekst tamo gdje to nije nužno – suvišna italika opterećuje tekst i zbunjuje.

Na primjer:

(srpski jezik) *Važno je imati na umu da se ovaj proces ne predlaže kao osnova teorije razvoja.*

(engleski jezik) *It is important to bear in mind that this process is not proposed as a stage theory of developments* (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 102).

Pravila za upotrebu italike

130. Italiku koristimo za ispis naslova, odnosno podnaslova u tekstu u skladu sa rangom naslova i uredničkim pravilima (str. 46).
131. Italikom naglašavamo riječi ili pojedine dijelove teksta (str. 46).
132. Kada naglašavamo italikom, nema potrebe da isti tekst i boldujemo jer se radi o dvostrukom naglašavanju (str. 46).
133. Kada u otvorenom tekstu ističemo određena slova ili simbole, pišemo ih italikom (str. 46).
134. Riječi koje mogu izazvati zabunu naglašavamo italikom kako bi čitalac obratio pažnju na stvarno značenje riječi u kontekstu (str. 47).
135. Italikom ispisujemo statističke simbole, slova u statistici i algebarske varijable (str. 47).
136. Uz ime časopisa italikom ispisujemo periodični broj izdavanja sveske (str. 47).
137. Verbalni opis skalnih vrijednosti, ali ne i numerički, ispisujemo italikom (str. 47).
138. Pri navođenju referenci italikom ispisujemo naslov sa korica, ali ne obavezno i naslov rada (str. 47).
139. Italikom ne ispisujemo statističke i matematičke sabskripte koje navodimo uz simbole kao ni slova grčkog alfabeta (str. 48).
140. Italiku ne koristimo da naglašavamo tekst tamo gdje to nije nužno – suvišna italika opterećuje tekst i zbunjuje (str. 48).

Skraćenice

Skraćenice koristimo da bismo rasteretili tekst i učinili ga lakše razumljivim, a ne da ostavimo utisak “naučnosti” ili da bi tekst izgledao “pametnije”. “U svrhu maksimalne jasnosti, APA preporučuje da autori štedljivo koriste skraćenice” (ibidem, str. 103). Prostor koji na papiru “spasimo” skraćenicom, često će čitaocu oduzeti dragocjeno vrijeme u traganju za značenjem te skraćenice.

Previše skraćenica zamagljuje značenje teksta i oduzima čitaocu dragocjeno vrijeme.

Na primjer:

(srpski jezik) Pogrešno: Prednost LR jasno proizilazi iz VR podataka koji odražavaju visok PP i PN nivo brzine DR.

Ispravno: Prednost lijeve ruke jasno proizilazi iz podataka o vremenu reagovanja koji odražavaju visok pogrešnopozitivan i pogrešnonegativan nivo brzine desne ruke.

(engleski jezik) Incorrect: The advantage of the LH was clear from the RT data, which reflected high FP and FN rates for the RH.

Correct: The advantage of the left hand was clear from the reaction time data, which reflected high false-positive and false-negative rates for the right hand (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 103).

Poznate skraćenice unosimo velikim slovima bez italike.

Na primjer:

(srpski jezik) IQ; REM; UNESCO; AIDS

(engleski jezik) IQ; REM; UNESCO; AIDS

Kada uvodimo novu skraćenicu koja će važiti samo za tekst koji publikujemo, prvi put je pišemo u zagradi poslije tekstualnog ispisa, a nakon toga navodimo je samo velikim slovima.

Na primjer:

(srpski jezik) Rezultati studija jednostavnih vremenskih reakcija (VR) na vizuelnu metu pokazali su jaku negativnu vezu između VR i osvjetljavanja.

(engleski jezik) The results of studies of simple reaction time (RT) to a visual target have shown a strong negative relation between RT and luminance (ibidem, str. 104).

Osnovni princip skraćivanja jeste da obezbijedimo bolje razumijevanje teksta i lakšu komunikaciju sa čitaocem.

Skraćenice u tabelama moramo objasniti u zaglavlju ili legendi. Ne objašnjavamo poznate skraćenice M (mean ili aritmetička sredina), SD (standardna devijacija), p (pouzdanost).

Na primjer:

(srpski jezik)

Subtest	Varimaks struktura koeficijenata		
	<i>g</i>	Faktor I (V)	Faktor II (NV)
WASI			
Vokabular	0,86	0,84	0,37
Blok dizajn	0,74	0,36	0,70
Sličnosti	0,83	0,74	0,43
WRIT			
Verbalne analogije	0,78	0,67	0,43
Vokabular	0,84	0,81	0,36
Matrice	0,78	0,41	0,70

WASI = Wechsler Abbreviated Scale; WRIT = Wide Range Intelligence Test; *g* = generalna inteligencija; V = Verbalni; NV = Neverbalni.

(engleski jezik)

Subtest	Varimax structure coefficient		
	<i>g</i>	Factor I (V)	Factor II (NV)
WASI			
Vocabulary	.86	.84	.37
Block Design	.74	.36	.70
Similarities	.83	.74	.43
WRIT			
Verbal analogies	.78	.67	.43
Vocabulary	.84	.81	.36
Matrices	.78	.41	.70

WASI = Wechsler Abbreviated Scale; WRIT = Wide Range Intelligence Test; *g* = general intelligence; V = Verbal; NV = Nonverbal.

Ako se ista skraćunica ponavlja u više tabela, njeno značenje unosimo u zaglavlju ili legendi svake tabele.

Poznate latinske skraćunice pišemo malim slovima uz upotrebu tačke u skladu sa prirodom skraćunice.

Na primjer:

(srpski jezik) cf = uporedi; etc. = i tako dalje; vs. = nasuprot; e.g. = na primjer

(engleski jezik) cf = compare; etc. = and so forth; vs. = versus; e.g. = for example

Za međunarodne jedinice mjera skraćunice pišemo po važećim standardima i bez tačke.

Na primjer:

(srpski jezik) m = metar; s = sekund; min = minut; MΩ = megaohm

(engleski jezik) m = meter; s = second; min = minute; MΩ = megaohm

Nikad ne počinjite rečenicu skraćenicom koja se piše malim slovom.

Na primjer:

(srpski jezik) Ispravno: Izmjerena t-vrijednost...
Neispravno: t-vrijednost izmjerena... ili T-vrijednost izmjerena...

(engleski jezik) Correct: Measured t-value...
Incorrect: t-value measured... ili T-value measured...

Pravila za upotrebu skraćenica

141. Previše skraćenica zamagluje značenje teksta i oduzima čitaocu dragocjeno vrijeme (str. 49).
142. Poznate skraćenice unosimo velikim slovima bez italike (str. 49).
143. Kada uvodimo novu skraćenicu koja će važiti samo za tekst koji publikujemo, prvi put je pišemo u zagradi poslije tekstualnog ispisa, a nakon toga navodimo je samo velikim slovima (str. 49).
144. Osnovni princip skraćivanja je da obezbijedimo bolje razumijevanje teksta i lakšu komunikaciju sa čitaocem (str. 50).
145. Skraćenice u tabelama moramo objasniti u zaglavlju ili legendi. Ne objašnjavamo poznate skraćenice M (mean ili aritmertička sredina), SD (standardna devijacija), p (pouzdanost) (str. 50).
146. Ako se ista skraćenica ponavlja u više tabela, njeno značenje unosimo u zaglavlju ili legendi svake tabele (str. 50).
147. Poznate latinske skraćenice pišemo malim slovima uz upotrebu tačke u skladu sa prirodom skraćenice (str. 51).
148. Za međunarodne jedinice mjera skraćenice pišemo po važećim standardima i bez tačke (str. 51).
149. Nikad ne počinjite rečenicu skraćenicom koja se piše malim slovom (str. 51).

Naslovi i nabranje

Naslovi i podnaslovi odlikavaju strukturu teksta i hijerarhiju izložene materije. „Nivoi naslova uspostavljeni preko formatiranja ili pojavljivanja sekcija služe kao orijentiri čitaocu“ (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 111). Sve teme iste važnosti u jednoj knjizi ili radu treba da imaju isti nivo naslova. Na primjer, kada iznosimo podatke o istraživanju, opis metodologije i rezultati istraživanja imaju isti nivo, naslovljavaju se jednakim fontom.

Bez obzira na broj nivoa u podnaslovima, u okviru svakog poglavlja treba slijediti istu strukturu progresije odozgo nadolje.

Na primjer:

<i>(srpski jezik)</i>	
	Metod
Uzorak i procedura	
Mjerenje	
Percepcija kontrole	
Autonomija	
Ponašanje i emocije	
	Rezultati
Inicijalne analize	
Deskriptivna statistika	
Korelacije intrakonstrukta	
Korelacije interkonstrukta	
Združeni efekat percepcije kontrole, autonomije u ponašanju i emocija	
Motivacioni profili	
	Diskusija
Ograničenja ove studije	
Implikacije za intervenciju	
Zaključci	

<i>(engleski jezik)</i>	
<i>Sample and Procedures</i>	Method
<i>Measures</i>	
<i>Perceived control.</i>	
<i>Autonomy.</i>	
<i>Behavior and emotion.</i>	
<i>Initial Analyses</i>	Results
<i>Descriptive statistics.</i>	
<i>Intraconstructs correlations.</i>	
<i>Interconstructs correlations.</i>	
<i>Unique Effects of Perceived Control and Autonomy on Behavior and Emotion</i>	
<i>Motivational Profiles</i>	
<i>Limitations of the Study</i>	Discussion
<i>Implications for Intervention</i>	
<i>Conclusions</i>	
(Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 112).	

Numerisanje naslova dozvoljeno je samo za vodiče ili knjige u kojima je nužno indeksiranje i unakrsno pregledanje rada. „Naslove ne treba numerisati niti označavati slovima“ (ibidem, str. 113).

Objasnjeno za ovo pravilo vrlo je logično. Naime, naslov numerisan sa na primjer 2.1.12. ne omogućuje nam dobar uvid u nivo podnaslova koji pratimo, dok jednostavniji vid označavanja nivoa putem oblika i veličine fonta, putem centriranog ili uvučenog ispisa omogućuje lako praćenje naslova i podnaslova.

Većina tekstova se može organizovati u pet nivoa naslova. APA standardi definišu ovih pet nivoa, a za razgranatiji tekst koristi se serijsko označavanje brojevima ili slovima.

Na primjer:

<i>(Srpski jezik)</i>
Nivo 5: CENTRIRANI ISPIS KRUPNIM SLOVIMA
Nivo 1: Centrirani ispis naslova krupnim slovima i podnaslova sitnim
Nivo 2: Centrirani ispis naslova krupnim slovima, podnaslova sitnim a sljedećeg podnaslova italikom u lijevom ravnaju
Nivo 3: Centrirani ispis naslova krupnim slovima, podnaslova sitnim, sljedećeg podnaslova italikom u lijevom ravnaju, a sljedećeg italikom u lijevom ravnaju uvučen za pet znakova
Nivo 4: Centrirani ispis naslova krupnim slovima, centrirani ispis podnaslova italikom i sitnim, sljedećeg podnaslova italikom u lijevom ravnaju, a sljedećeg italikom u lijevom ravnaju uvučen za pet znakova

(Engleski jezik)

Nivo 5: CENTERED UPPERCASE HEADING

Nivo 1: Centered Uppercase and *Lowercase Heading*

Nivo 2: *Centered, Italicized, Uppercase and Lowercase Heading*

Nivo 3: *Flush Left, Italicized, Uppercase and Lowercase Side Heading*

Nivo 4: *Indented, italicized, lowercase paragraph heading ending with a period*

(Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 113).

Bez obzira na to na koliko nivoa razgranavamo tekst, uvijek počinjemo petim nivoom, odnosno krupnim ispisom naslova.

Serijsko nabranje u tekstu koristimo da izbjegnemo nerazumijevanje i obezbijedimo maksimalnu jasnost i preglednost teksta.

Nabranje u pravilu treba vršiti u okviru paragrafa ili pasusa uz korištenje male zagrade.

Na primjer:

(srpski jezik) Učesnici u tri izbora bili su: a) rad sa drugim učesnicima, b) rad u timu i c) samostalan rad.

(engleski jezik) The participant's three choices were (a) working with another participant, (b) working with a team, and (c) working alone (ibidem, str. 116).

Kada u okviru jedne nabrojane kategorije koristimo zarez, kategorije nabrajamo označene slovima uz malu zagradu i odvojene tačkazarezom.

Na primjer:

(srpski jezik) Testirali smo tri grupe: a) sa niskim postignućem, oni koji su ostvarili ispod 20 bodova; b) sa srednjim postignućem, oni koji su ostvarili između 20 i 50 poena; i c) sa visokim postignućem, oni koji su ostvarili više od 50 bodova.

(engleski jezik) We tested three groups: (a) low scorers, who scored fewer than 20 points; (b) moderate scorers, who scored between 20 and 50 points; and (c) high scorers, who scored more than 50 points (ibidem, str. 116).

Kada nabrajamo paragrafe ili pasuse, nabranje najavljujemo dvoćakom, a svaki pasus numerišemo rednim brojem sa tačkom.

Na primjer:

(srpski jezik) Upotrebom teorije naučene bespomoćnosti predvidjeli smo da depresivni i nedepresivni ispitanici pokazuju sljedeće forme kontrole sudjenja:

1. Pojedinci koji ... [paragraf se nastavlja].

2. Nedeprisivne osobe izložene ... [paragraf se nastavlja].
3. Depresivne osobe izložene ... [paragraf se nastavlja].
4. Depresivni i nedeprisivni učesnici u tihim grupama ... [paragraf se nastavlja].

(engleski jezik) Using the learned helplessness theory, we predicted that the depressed and nondepressed participants would make the following judgment of control:

1. Individuals who ... [paragraph continues].
2. Nondepressed persons exposed to ... [paragraph continues].
3. Depressed persons exposed to ... [paragraph continues].
4. Depressed and nondepressed participants in the nonnoise groups ... [paragraph continues].

(Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 116).

U jednom tekstu (knjige ili rada) koristimo uniforman način nabiranja, odnosno, na isti način markiramo nabrojane komponente. Nije dozvoljeno koristiti šaroliko markiranje: pointe, crtice, slova, numerisanje, zvjezdice i tako dalje.

Pravila za pisanje naslova i nabiranje

150. Sve teme iste važnosti u jednoj knjizi ili radu treba da imaju isti nivo naslova (str. 52).
151. Bez obzira na broj nivoa u podnaslovima, u okviru svakog poglavlja treba slijediti istu strukturu progresije odozgo nadolje (str. 52).
152. Naslove ne treba numerisati niti označavati slovima. Numerisanje je dozvoljeno samo za vodiče ili knjige u kojima je nužno indeksiranje i unakrsno pregledanje rada (str. 53).
153. Većina tekstova se može organizovati u pet nivoa naslova. APA standardi definišu ovih pet nivoa, a za razgranatiji tekst koristi se serijsko označavanje brojevima ili slovima (str. 53).
154. Bez obzira na to na koliko nivoa razgranavamo tekst, uvijek počnemo petim nivoom, odnosno krupnim ispisom naslova (str. 54).
155. Nabiranje u pravilu treba vršiti u okviru paragrafa ili pasusa uz korištenje male zagrade (str. 54).
156. Kada u okviru jedne nabrojane kategorije koristimo zarez, kategorije nabrajamo označene slovima uz malu zgradu i odvojene tačkazarezom (str. 54).

157. Kada nabrajamo paragrafe ili pasuse, nabranje najavljujemo dvo- tačkom, a svaki pasus numerišemo rednim brojem sa tačkom (str. 54).
158. U jednom tekstu (knjige ili rada) koristimo uniforman način nabra- njanja, odnosno, na isti način markiramo nabrojane komponente. Ni- je dozvoljeno koristiti šaroliko markiranje: pointe, crtice, slova, numerisanje, zvjezdice i tako dalje (str. 55).

Tabele

Mnogi autori, posebno mladi, imaju problema sa velikim brojem tabela koje izvedu nakon istraživanja. Čini im se da su podaci u tabelama nezaobilazni i da ih nikako ne mogu izostaviti. Postoji nekoliko razloga da budemo selektivni u izvođenju i štampanju tabela. Prvo, veliki broj tabela može opteretiti tekst i zamagliti glavnu ideju. Drugo, veliki broj tabela uz malo teksta teško je štampati, a stalno prekidanje teksta tabela- ma može otežati čitaocu da slijedi tekst. Treće, tabele je teže štampati i skuplje su u prelamanju teksta (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 147).

U tabelama treba prikazati samo krucijalne podatke koji su direktno značajni za tezu koju u tekstu zastupate.

Ako podaci mogu stati u jedan red, nije potrebno da izvodimo tabe- lu, podatke unosimo u okviru pasusa otvorenog teksta.

Na primjer:

(srpski jezik) Prosjek finalnih grešaka (sa standardnim devijacijama u zagradama) za odnos dobi i nivoa teškoća u interakciji bio je 0,05 (0,08), 0,05 (0,07), i 0,11 (0,10) za mlađe ispitanike, i 0,14 (0,15), 0,17 (0,15) i 0,26 (0,21) za starije ispitanike uvažavajući nizak, srednji i visok nivo teškoća.

(engleski jezik) „The mean final errors (with standard deviations in parantheses) for the Age × Level of Difficulty interaction were .05 (.08), .05 (.07), and .11 (.10) for the younger participants and .14 (.15), .17 (.15), and .26 (.21) for the older participants at low, moderate, and high levels of difficulty, respectively“ (ibidem, str. 147).

Manje važne podatke koje ne možemo izostaviti, treba prikazati tabelom u prilogu rada.

Podaci u tabeli treba da budu jasni na prvi pogled. “Tabele koje prikazuju kvantitativne podatke efikasne su samo ako su podaci uređeni tako da njihovo značenje uočimo na prvi pogled” (ibidem, str. 148).

Sve suviše okvire i linije u tabeli treba izbjeći.

Na primjer:

(srpski jezik)

Tabela X

Greške procjene mlađih i starijih grupa

Nivo težine	Procjena standardne greške		Standardna devijacija		Veličina uzorka	
	Mlađi	Stariji	Mlađi	Stariji	Mlađi	Stariji
Nizak	0,05	0,14	0,08	0,15	12	18
Srednji	0,05	0,17	0,07	0,15	15	12
Visok	0,11	0,26	0,10	0,21	16	14

(engleski jezik)

Table X

Error rates of Older and Younger Groups

Level of difficulty	Mean error rate		Standard deviation		Sample size	
	Younger	Older	Younger	Older	Younger	Older
Low	.05	.14	.08	.15	12	18
Moderate	.05	.17	.07	.15	15	12
High	.11	.26	.10	.21	16	14

Naslov tabele treba da odražava suštinu podataka u tabeli, da ukazuje na ukrštene varijable ili najznačajnije odnose među podacima.

Tabele treba numerisati kako slijede u tekstu.

Naslov i redni broj treba postaviti iznad tabele kako bi prostor ispod tabele ostao za legendu.

Kada citiramo podatke, ime tabele ispisujemo početnim velikim slovom i navodimo njen redni broj.

Na primjer:

(srpski jezik) Kako je pokazano u Tabeli 12, odgovori su bili ...
Djeca uključena u predtrening (vidi Tabelu 9) ...

(engleski jezik) As shown in Table 12, the responses were ...
Children with pretraining (see Table 9) ...

Tabele ispisujemo početnim velikim slovom zato što je to njihovo ime i zato što uklanja zabunu čitaoca oko toga gdje da pogledaju podatke.

Nije dobro pisati “u prethodnoj tabeli” ili “u tabeli koja slijedi” zato što pri prelamanju teksta tabela može biti premještena.

Identične podatke u redovima ili kolonama ne treba unositi u dvije tabele, niti podatke iz tabele treba ponovo prikazivati u grafikonu.

Sve što u tabeli možemo upisati tekstom ne treba unositi skraćenicama zato što svaku skraćenicu moramo objasniti u legendi tabele.

Značenje skraćenice u tabeli nikada ne unosimo u fusnotu, nego u legendu tabele.

Značenje kolone unosi se u zaglavlju tabele i ne može se u stupcu prekidati da bi se dodalo novo značenje.

Kada vrijednost koeficijenta obračunatu za više redova (*t*, *F*, *p* ili drugu) unosimo u tabelu, ispisujemo je uz total ili posljednji red grupe podataka na koje se odnosi.

Na primjer:

(srpski jezik)

Skala	Pol ispitanika	Studenti I godine		Studenti IV godine		<i>t</i> -test I–IV god.	<i>p</i>
		M	SD	M	SD		
Tenzija I	m	75,6	14,44	81,4	16,45	1,23	0,34
	ž	84,3	14,85	82,1	16,77		
	Svi	83,1	15,22	81,9	16,77		
Tenzija II	m	61,7	12,96	65,3	15,57	1,13	0,42
	ž	64,7	12,91	62,1	14,11		
	Svi	64,3	19,96	63,0	14,61		
Tenzija III	m	86,6	15,17	90,3	15,36	2,87	0,03*
	ž	96,7	16,19	90,2	16,04		
	Svi	95,1	16,44	90,2	16,44		

(engleski jezik)

Scale	Sex of participants	Students I Year		Students IV Year		<i>t</i> -test I–IV	<i>p</i>
		M	SD	M	SD		
Tension I	m	75.6	14.44	81.4	16.45	1.23	.34
	f	84.3	14.85	82.1	16.77		
	Total	83.1	15.22	81.9	16.77		
Tension II	m	61.7	12.96	65.3	15.57	1.13	.42
	f	64.7	12.91	62.1	14.11		
	Total	64.3	19.96	63.0	14.61		
Tension III	m	86.6	15.17	90.3	15.36	2.87	.03*
	f	96.7	16.19	90.2	16.04		
	Total	95.1	16.44	90.2	16.44		

Podaci u tabelama ispisuju se u pravilu na dvije decimale.

Podaci za ANOVA izračunavanja upisuju se u tabelu po pravilima za unos ANOVA podataka.

Na primjer:

(srpski jezik)

Tabela X

Analiza varijanse za klasično uslovljavanje

Izvor	<i>df</i>	<i>F</i>	η	<i>p</i>
Između subjekata				
Anksioznost (A)	2	0,76	0,22	0,48
Šok (S)	1	0,01	0,02	0,92
A × S	2	0,18	0,11	0,84
<i>S</i> greška među grupama	30	(16,48)		
Unutar subjekata				
Blokade (B)	4	3,27**	0,31	0,01
B × A	8	0,93	0,24	0,49
B × S	4	2,64*	0,28	0,04
B × A × S	8	0,58	0,19	0,79
B × S greška među grupama	120	(1,31)		

Napomena: Brojevi u zagradama predstavljaju srednju vrijednost grešaka. *S* = subjekti.

(engleski jezik)

Table X

Analysis of Variance for Classical Conditioning

Source	<i>df</i>	<i>F</i>	η	<i>p</i>
Between subjects				
Anxiety (A)	2	0,76	0,22	0,48
Shock (S)	1	0,01	0,02	0,92
A × S	2	0,18	0,11	0,84
<i>S</i> within-group error	30	(16,48)		
Within subjects				
Blokade (B)	4	3,27**	0,31	0,01
B × A	8	0,93	0,24	0,49
B × S	4	2,64*	0,28	0,04
B × A × S	8	0,58	0,19	0,79
B × S within-group error	120	(1,31)		

Note: Values enclosed in parentheses represent mean square errors. *S* = subjects. (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 162).

Da bismo pravilno predstavili ANOVU, treba da slijedimo tri pravila. Prvo, prikazati podatke o odnosu među subjektima i grešku koja se na te podatke odnosi, zatim podatke o varijablama koje prikazuju odnos unutar subjekata a potom grešku koja proizilazi iz tih podataka. Drugo, U zagradi treba prikazati kvadrat srednje vrijednosti greške i objasniti šta to znači u odnosu na cjelokupne podatke u tabeli. Treće, identifikovati statistički značajni *F*-racio ili *F*-indeks i zvjezdicom naglasiti statističku značajnost (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 160).

Podaci *regresione analize* prikazuju se u tabeli prema pravilima za regresiju, a treba da obuhvataju najmanje: popis varijabli, nestandardizovanu betu (*B*), standardnu grešku za *B* i standardizovanu betu (β). U napomenu treba unijeti R^2 .

Na primjer:

(srpski jezik)

Tabela X

Sumarni prikaz hijerarhijske regresione analize za varijable Predikcija predujbeđenja odraslih kćerki i Paternalizma (N = 46)

Varijabla	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β
Korak 1			
Obrazovni nivo kćerke	-5,89	1,93	-0,41*
Godine majke	0,67	0,31	0,21*
Korak 2			
Obrazovni nivo kćerke	-3,19	1,81	-0,22
Godine majke	0,31	0,28	0,14
Stavovi o starijima	1,06	0,28	0,54*
Afektivni osjećaji	1,53	0,60	0,31*
Dogmatizam	-0,03	0,10	-0,04

Napomena: $R^2 = 0,26$ za Korak 1; $\Delta R^2 = 0,25$ ($ps < 0,05$).

(engleski jezik)

Table X

Summary of Hierarchical Regression Analysis for Variables Predicting Adult Daughters' Belief in Paternalism (N = 46)

Variable	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β
Step 1			
Daughter's education	-5,89	1,93	-0,41*
Mother's age	0,67	0,31	0,21*

Napomena: Tabela se nastavlja na sljedećoj strani.

Step 2

Daughter's education	-3,19	1,81	-0,22
Mother's age	0,31	0,28	0,14
Attitude toward elders	1,06	0,28	0,54*
Affective feelings	1,53	0,60	0,31*
Dogmatism	-0,03	0,10	-0,04

Note: $R^2 = 0,26$ for Step 1; $\Delta R^2 = 0,25$ ($ps < 0,05$).

(Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 163).

Podaci za *faktorske* i *LISREL* (*Linear structural relations*) analize unose se u tabelu u skladu sa statističkim obrascima, a obuhvataju najmanje: popis varijabli, nestandardizovano faktorsko opterećenje, standardnu grešku i jedinstvenu, zajedničku varijansu.

Tabele pisane riječima formatiramo kao i tabele sa brojkama, odnosno sa što manje ramova ili linija.

Na primjer:

(srpski jezik)

Preovlađujuće brižne misli	
Brižna misao	Izazovna misao
Šta će se desiti ako pogriješim?	Ako uradim uredan pregled, imam manje šanse da pogriješim.
Šta ako nisam dovoljno dobar?	Glavne stvari koje me obuzimaju su da radim i studiram efektivno – to mogu pojačati.
Šta ako se na ispitu pojave preteška pitanja?	Ako iskrsnu preteška pitanja, svi ostali će ih morati rješavati te neću biti u gorjoj situaciji nego oni.

(engleski jezik)

Overcoming worrying thoughts	
Worrying thought	The challenging thought
What happens if I fail?	If I do regular revision I'm less likely to fail.
What if I'm not good enough?	The main things that will get me through are hard work and effective study—I can increase these.
What if bad questions come up in the exam?	If bad questions come up, everyone else will have to deal with them too, so I'm no worse off than them.

Napomene uz tabelu unosimo ispod tabele, s tim što riječ *napomene* ili *legenda* pišemo italikom.

Postoje tri vrste napomena: generalne, specifične i statističke.

Generalne napomene pružaju informacije koje se odnose na cijelu tabelu i vrijede samo za tabelu ispod koje stoje.

Na primjer:

(srpski jezik) Napomena: Sve neznačajne tri-vej interakcije su ispuštene.

(engleski jezik) Note: All nonsignificant three-way interactions were omitted.

Specifične napomene se odnose na pojedinu kolonu, red ili podatak a označavaju se superskriptom (^a, ^b, ^c) ili subskriptom (_a, _b, _c) i malim slovom a vrijede samo za tabelu u kojoj su podaci.

Na primjer:

(srpski jezik) Napomena: ^a*n* = 25. ^bOvi ispitanici nisu izvršili procjene.

(engleski jezik) Note: ^a*n* = 25. ^bThis participant did not complete the trials.

Statističke napomene pokazuju vjerovatnost ili pouzdanost koja proizilazi iz statističke značajnosti podataka u tabeli a vrijede samo za tabele ispod kojih ih ispisujemo.

Na primjer:

(srpski jezik) Napomena: **p* < 0,05, dvodijelno. ** *p* = 0,01, dvodijelno. ⁺*p* < 0,05, jednodijelno. ⁺⁺*p* <, jednodijelno.

(engleski jezik) Note: **p* < 0.05, two-tailed. ** *p* = 0.01, two-tailed. ⁺*p* < 0.05, one-tailed. ⁺⁺*p* < 0.01, one-tailed.

Napomene ispod tabele upisujemo sljedećim redoslijedom: generalne, specifične a potom statističke napomene.

Na primjer:

(srpski jezik)

Tabela X

Procjene o djelovanju životnih događaja s obzirom na uslove

Cilj procjene	Gnjev		Tuga	
	Vrelo	Hladno	Vrelo	Hladno
Budući problemi	4,10 _a	4,35 _a	5,46 _b	3,81 _a
Budući uspjeh	4,31 _a	4,55 _a	4,55 _a	3,85 _a
Životne okolnosti	3,80 _a	4,50 _a	5,40 _c	3,46 _a

Napomena: Procjene su izvedene na devetostepenim skalama (1 = u potpunosti proizilazi iz djelovanja ljudi, 9 = u potpunosti ne zavisi od djelovanja ljudi). Aritmetičke sredine koje u redovima ne dijele sabskripte razlikuju se na nivou *p* < 0,05 po Takijevom koeficijentu.

(engleski jezik)

Table X

Judgments of Agency of Life Events by Condition

Target judgment	Anger		Sadness	
	Hot	Cold	Hot	Cold
Future problems	4.10 _a	4.35 _a	5.46 _b	3.81 _a
Future successes	4.31 _a	4.55 _a	4.55 _a	3.85 _a
Life circumstances	3.80 _a	4.50 _a	5.40 _c	3.46 _a

Note: Judgments were made on 9-point scales (1 = *completely due to people's actions*, 9 = *completely due to impersonal forces*). Means in the same row that do not share subscripts differ at $p < .05$ in the Tukey honestly significant difference comparison. (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 172).

Otvoreni tekst kao i podaci u tabelama unose se u duplom proredu.

APA slijedi pravilo da se u tabelama uklone vertikalne linije, a od horizontalnih zadrže samo najnužnije (ibidem, str. 173).

Pravila za kreiranje tabela

159. U tabelama treba prikazati samo krucijalne podatke koji su direktno značajni za tezu koju u tekstu zastupate (str. 56).
160. Ako podaci mogu stati u jedan red, nije potrebno da izvodimo tabelu, podatke unosimo u okviru pasusa otvorenog teksta (str. 56).
161. Manje važne podatke koje ne možemo izostaviti, treba prikazati tabelom u prilogu rada (str. 56).
162. Podaci u tabeli treba da budu jasni na prvi pogled (str. 56).
163. Sve suvišne okvire i linije u tabeli treba izbjeći (str. 57).
164. Naslov tabele treba da odražava suštinu podataka u tabeli, da ukazuje na ukrštene varijable ili najznačajnije odnose među podacima (str. 57).
165. Tabele treba numerisati kako slijede u tekstu (str. 57).
166. Naslov i redni broj treba postaviti iznad tabele kako bi prostor ispod tabele ostao za legendu (str. 57).
167. Kada citiramo podatke, ime tabele ispisujemo početnim velikim slovom i navodimo njen redni broj (str. 57).
168. Identične podatke u redovima ili kolonama ne treba unositi u dvije tabele, niti podatke iz tabele treba ponovo prikazivati u grafikonu (str. 58).

169. Sve što u tabeli možemo upisati tekстом ne treba unositi skraćenicama zato što svaku skraćenicu moramo objasniti u legendi tabele (str. 58).
170. Značenje skraćenice u tabeli nikada ne unosimo u fusnotu, nego u legendu tabele (str. 58).
171. Značenje kolone unosi se u zaglavlju tabele i ne može se u stupcu prekidati da bi se dodalo novo značenje (str. 58).
172. Kada vrijednost koeficijenta obračunatu za više redova (t , F , p ili drugu) unosimo u tabelu, ispisujemo je uz total ili posljednji red grupe podataka na koje se odnosi (str. 58).
173. Podaci u tabelama ispisuju se u pravilu na dvije decimale (str. 59).
174. Podaci za ANOVA izračunavanja upisuju se u tabelu po pravilima za unos ANOVA podataka (str. 59).
175. Podaci *regresione analize* prikazuju se u tabeli prema pravilima za regresiju, a treba da obuhvataju najmanje: popis varijabli, nestandardizovanu betu (B), standardnu grešku za B i standardizovanu betu ($\hat{\beta}$). U napomenu treba unijeti R^2 (str. 60).
176. Podaci za *faktorske* i *LISREL* (*linear structural relations*) analize unose se u tabelu u skladu sa statističkim obrascima, a obuhvataju najmanje: popis varijabli, nestandardizovano faktorsko opterećenje, standardnu grešku i jedinstvenu, zajedničku varijansu (str. 61).
177. Tabele pisane riječima formatiramo kao i tabele sa brojkama, odnosno sa što manje ramova ili linija (str. 61).
178. Napomene uz tabelu unosimo ispod tabele, s tim što riječ *napomene* ili *legenda* pišemo italikom (str. 61).
179. Generalne napomene pružaju informacije koje se odnose na cijelu tabelu i vrijede samo za tabelu ispod koje stoje (str. 62).
180. Specifične napomene se odnose na pojedinu kolonu, red ili podatak a označavaju se superskriptom (^{a, b, c}) ili subskriptom (_{a, b, c}) i malim slovom a vrijede samo za tabelu u kojoj su podaci (str. 62).
181. Statističke napomene pokazuju vjerovatnost ili pouzdanost koja proizilazi iz statističke značajnosti podataka u tabeli a vrijede samo za tabele ispod kojih ih ispisujemo (str. 62).
182. Napomene ispod tabele upisujemo sljedećim redosljedom: generalne, specifične a potom statističke napomene (str. 62).
183. Otvoreni tekst kao i podaci u tabelama unose se u duplom proredu (str. 63).
184. APA slijedi pravilo da se u tabelama uklone vertikalne linije, a od horizontalnih zadrže samo najnužnije (str. 63).

Grafikoni i slike

U srpskom jeziku postoji više pojmova za grafikone, dijagrame, ilustracije, sheme, krivulje, slike, karte, skice i slično. “U APA žurnalima svaki tip ilustracije, izuzimajući tabele, zove se jednim imenom *figura*” (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 172). Tabele pružaju uvid u egzaktne podatke a figure prvenstveno upućuju čitaoca da procijeni prikazane vrijednosti i objekte.

Da biste se odlučili da li ćete koristiti figure u svome tekstu, slijedite tri APA kriterijuma.

- 1) Koju ideju želite prenijeti?
- 2) Da li je figura neophodna? Ako duplicira tekst, ona nije neophodna. Ako nadopunjuje tekst a njeni elementi eliminišu dugu diskusiju, efikasnije je prezentovati informaciju figurom.
- 3) Koji je tip figure (npr. grafikon, karta, dijagram, crtež, karta ili fotografija) najpogodniji za svrhu vašeg teksta? Da li će jednostavna, relativno jeftina figura (npr. linearni grafikon) saopštiti poentu koju elaborišete bolje nego skupa (npr. fotografija kombinovana sa linijskim grafikonom, kolor ili crno-bijela figura)? (ibidem, str. 176).

Da biste kreirali dobar grafikon ili sliku, koristite APA uputstva. Dobra figura:

- Argumentuje a ne duplira tekst;
- Izlaže samo esencijalne činjenice;
- Nema vizuelno ometajućih detalja;
- Laka je za čitanje – njeni elementi (slova, linije, oznake, simboli itd.) dovoljno su veliki da bi bili lako čitljivi u printanoj formi;
- Laka je za razumijevanje – svrha joj je očigledna;
- Konzistentna je sa tekstom a i pripremljena u istom stilu kao i druge jednostavne figure u istom tekstu; tako su slova iste forme i veličine, linije su iste debljine i tako dalje;
- Pažljivo je planirana i pripremljena (ibidem, str. 177).

U figurama linije treba da budu čiste i jednostavne, a suvišni detalji eliminisani.

Veličina slova u figurama ne smije biti ispod osam niti iznad četrnaest pointa, niti varirati u rasponu većem od četiri pointa.

Krivulje, linije grafikona i autlajni stupaca i drugih elemenata u figurama moraju biti deblji od linija koordinatnog sistema u kome su prikazane.

Figure koje skeniramo moramo snimiti sa rezolucijom najmanje 300 DPI (dots per inch), a poželjno je da to bude 600 ili 1200 DPI.

Figure treba osjenčiti tako da koristimo linije ili tačkice, a ne nijanse sivih ili kolor polutonova jer se u štampi teško reprodukuju nijanse.

Figure treba pripremiti u crno-bijeloj formi, a kolor koristiti samo kad crno-bijela forma ne može dati kvalitet koji daje kolor.

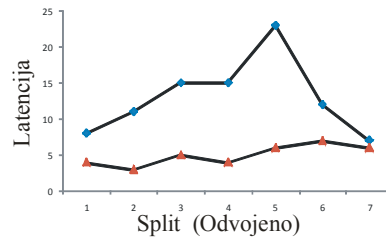
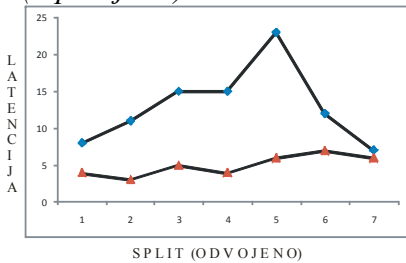
Kada grafikon predstavljamo kružno, u formi pite, segmente treba označiti linijama, tačkicama ili na drugi način tako da se najmanji segment osjenči najtamnije a najveći najsvjetlije.

Tekst uz figure treba ispisivati malim slovima sa početnim velikim slovom jer su mala slova čitljivija. Velika slova koristimo kada malim slovima moramo prikazati niži nivo podataka ili komponenta prikazanih na figuri.

Ime varijable na ordinati zapisujemo u vertikalnom ispisu odozdo nagore (desni primjer), nikako slovo ispod ili iznad slova, odnosno odozgo nadolje (lijevi primjer).

Na primjer:

(srpski jezik)

(engleski jezik)

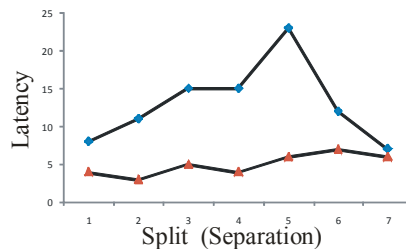
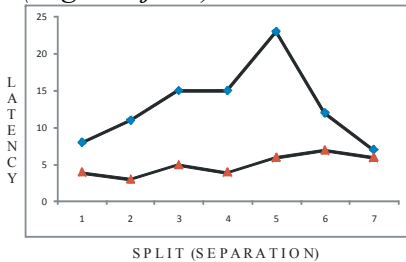

Figure (grafikone, linije u koordinatnom sistemu i druge forme) ne treba prikazivati u ramovima. Za koordinatni sistem, na primjer, dovoljna je apscisa i ordinata, a desna i gornja linija rama su suvišne.

U grafikonima gdje se krivuljama prikazuju podaci nikada ne treba unositi više od četiri krive.

Kao i tabele, figure numerišemo jednu za drugom po kategoriji kojoj pripadaju: sve grafove u jednu kategoriju, sve fotografije u drugu i tako dalje.

Kada objavljujemo fotografiju osobe, potrebno je da imamo njenu dozvolu za objavljivanje te fotografije.

Sve figure, kao i tabele, citiramo početnim velikim slovom.

Na primjer:

(srpski jezik) Kako vidimo u Grafikonu 2, odnosi su...

(engleski jezik) As shown in Figure 2, the relationships are...

Sve skraćenice i simboli korišteni u okviru figure moraju biti objašnjeni u legendi ispod figure.

Svaka figura mora biti spomenuta ili objašnjena u otvorenom tekstu rada.

Pravila za unos grafikona i slika

185. Figura koju unosimo u tekst treba da bude neophodna za rad koji predstavljamo (str. 65).
186. Figura argumentuje a ne duplira tekst (str. 65).
187. Figurom izlažemo samo esencijalne činjenice (str. 65).
188. Figura nema vizuelno ometajućih detalja (str. 65).
189. Figura je laka za čitanje – njeni elementi (slova, linije, oznake, simboli itd.) dovoljno su veliki da bi bili lako čitljivi u printanoj formi (str. 65).
190. Figura je laka za razumijevanje – svrha joj je očigledna (str. 65).
191. Figura je konzistentna sa tekstom a i pripremljena u istom stilu kao i druge jednostavne figure u istom tekstu; tako su slova iste forme i veličine, linije su iste debljine i tako dalje (str. 65).
192. U figurama linije treba da budu čiste i jednostavne, a suvišni detalji eliminisani (str. 65).
193. Veličina slova u figurama ne smije biti ispod osam niti iznad četrnaest pointa, niti varirati u rasponu većem od četiri pointa (str. 65).

194. Krivulje, linije grafikona i autlajni stupaca i drugih elemenata u figurama moraju biti deblji od linija koordinatnog sistema u kome su prikazane (str. 65).
195. Figure koje skeniramo moramo snimiti sa rezolucijom najmanje 300 DPI, a poželjno je da to bude 600 ili 1200 DPI (str. 65).
196. Figure treba osjenčiti tako da koristimo linije ili tačkice, a ne nijanse sivih ili kolor polutonova jer se u štampi teško reprodukuju nijanse (str. 66).
197. Figure treba pripremiti u crno-bijeloj formi, a kolor koristiti samo kad crno-bijela forma ne može dati kvalitet koji daje kolor (str. 66).
198. Kada grafikon predstavljamo kružno, u formi pite, segmente treba označiti linijama, tačkicama ili na drugi način tako da se najmanji segment osjenči najtamnije a najveći najsvjetlije (str. 66).
199. Tekst uz figure treba ispisivati malim slovima sa početnim velikim slovom jer su mala slova čitljivija. Velika slova koristimo kada malim slovima moramo prikazati niži nivo podataka ili komponenta prikazanih na figuri (str. 66).
200. Ime varijable na ordinati zapisujemo u vertikalnom ispisu odozdo nagore, nikako slovo ispod ili iznad slova, odnosno odozgo nadolje (str. 66).
201. Figure (grafikone, linije u koordinatnom sistemu i druge forme) ne treba prikazivati u ramovima. Za koordinatni sistem, na primjer, dovoljna je apscisa i ordinata, a desna i gornja linija rama su suvišne (str. 66).
202. U grafikonima gdje se krivuljama prikazuju podaci nikada ne treba unositi više od četiri krive (str. 67).
203. Kao i tabele, figure numerišemo jednu za drugom po kategoriji kojoj pripadaju: sve grafove u jednu kategoriju, sve fotografije u drugu i tako dalje (str. 67).
204. Kada objavljujemo fotografiju osobe, potrebno je da imamo njenu dozvolu za objavljivanje te fotografije (str. 67).
205. Sve figure, kao i tabele, citiramo početnim velikim slovom (str. 67).
206. Sve skraćénice i simboli korišteni u okviru figure moraju biti objašnjeni u legendi ispod figure (str. 67).
207. Svaka figura mora biti spomenuta ili objašnjena u otvorenom tekstu rada (str. 67).

Fusnote, zabilješke i prilozi

Postoje dvije vrste fusnota: sadržajne fusnote i odobrenja za kopiranje teksta (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 202). Sadržajne fusnote nadopunjuju ili pojašnjavaju tekst, a fusnote o odobrenju za kopiranje daju informacije o dozvoli od izdavača ili autora.

Sadržajnu fusnotu dodajemo samo ako ona doprinosi jasnosti ili informativnosti teksta.

Sadržaj fusnote obimom ne treba da prelazi jednu ideju, jedan pasus.

Fusnota o odobrenju za kopiranje treba da sadrži sve informacije o autoru ili instituciji koji daju odobrenje.

Fusnote se u otvorenom tekstu označavaju superskriptom a u futeru (podnožju teksta) superskriptom ispod polucrte i sa najmanje dva pointa sitnijim fontom od teksta kojim je printan tekst.

Na primjer:

(srpski jezik) Tabele 4 i 5 pokazuju aritmetičke sredine za posttestove i standardne devijacije veličine efekata uslova tretmana s obzirom na status opterećenja⁸. Značajni posredni efekti...

⁸ Uticaj socioekonomskog statusa bio je vrednovan preko statusa...

(engleski jezik) Tables 4 and 5 show posttest means and standard deviations and effect sizes by treatment condition and by difficulty status⁸. Significant site effects...

⁸ The impact of socioeconomic status was evaluated via status...

Zabilješke možemo printati u futeru, ali i na kraju poglavlja ili rada, za razliku od fusnota, koje printamo na istoj strani gdje je i tekst na koje se odnose.

Zabilješka o autoru/ima rada treba da sadrži podatke o zaposlenju autora i podatke o telefonu ili meil adresi za kontakte sa autorom. Piše se na istoj strani gdje je ime autora i naslov rada.

Ako je više autora, u zabilješku o autorstvu dovoljno je unijeti samo podatke za korespondenciju u vezi s radom sa jednim od autora.

Prilozi, dodaci (appendixes) služe da čitaocu obezbijede dodatne informacije o tekstu u slučaju kada bi ove informacije opterećivale tekst rada. Tu se najčešće štampaju matematički ili statistički dokazi, velike tabele, liste, instrumenti upotrijebljeni u istraživanju, fotografije, kompjuterski programi i slično.

Ako uz rad štampamo više od jednog priloga, svaki prilog označavamo velikim slovom alfabeta (Prilog A, Prilog B i tako dalje).

Svaki prilog mora imati vlastiti naslov.

Kao i rad, prilozi moraju imati naslove u hijerarhiji i ispisane fontom kao što su i naslovi rada. Na primjer, ako rad ima naslove poredane na četiri nivoa, za priloge ćemo koristiti prva dva ukoliko prilozi mogu biti izlistani na ova dva nivoa.

Više tabela ne treba davati u jednom prilogu, svaka tabela treba da je prilog za sebe.

Pravila za pisanje fusnota, zabilješki i priloga

208. Sadržajnu fusnotu dodajemo samo ako ona doprinosi jasnosti ili informativnosti teksta (str. 69).
209. Sadržaj fusnote obimom ne treba da prelazi jednu ideju, jedan pasus (str. 69).
210. Fusnota o odobrenju za kopiranje treba da sadrži sve informacije o autoru ili instituciji koji daju odobrenje (str. 69).
211. Fusnote se u otvorenom tekstu označavaju superskriptom a u futeru (podnožju teksta) superskriptom ispod polucrte i sa najmanje dva pointa sitnijim fontom od teksta kojim je printan tekst (str. 69).
212. Zabilješke možemo printati u futeru, ali i na kraju poglavlja ili rada, za razliku od fusnota, koje printamo na istoj strani gdje je i tekst na koje se odnose (str. 69).
213. Zabilješka o autoru/ima rada treba da sadrži podatke o zaposlenju autora i podatke o telefonu ili meil adresi za kontakte sa autorom. Piše se na istoj strani gdje je ime autora i naslov rada (str. 69).
214. Ako je više autora, u zabilješku o autorstvu dovoljno je unijeti samo podatke za korespondenciju u vezi s radom sa jednim od autora (str. 69).

215. Prilozi, dodaci (appendixes) služe da čitaocu obezbijede dodatne informacije o tekstu u slučaju kada bi ove informacije opterećivale tekst rada (str. 70).
216. Ako uz rad štamamo više od jednog priloga, svaki prilog označavamo velikim slovom alfabeta (Prilog A, Prilog B i tako dalje) (str. 70).
217. Svaki prilog mora imati vlastiti naslov (str. 70).
218. Kao i rad, prilozi moraju imati naslove u hijerarhiji i ispisane fontom kao što su i naslovi rada. Na primjer, ako rad ima naslove poredane na četiri nivoa, za priloge ćemo koristiti prva dva ukoliko prilozi mogu biti izlistani na ova dva nivoa (str. 70).
219. Više tabela ne treba davati u jednom prilogu, svaka tabela treba da je prilog za sebe (str. 70).

Citiranje referenci u tekstu

APA standardi omogućuju da brzo i jednostavno dođemo do izvora koji je citiran. Osnovni princip navođenja u otvorenom tekstu jeste „jedan autor, jedna riječ“ (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 207). Ovaj princip se primjenjuje čak i kad je više autora, jer je dovoljno pomenuti prvog, napomenuti da je radio sa saradnicima, a potom godište. Ovim se postiže maksimalna jednostavnost i prohodnost teksta.

Uz ime autora dovoljno je da navedemo samo godište, ali ne i stranicu, ukoliko ne citiramo tekst direktno ili ne navodimo podatak koji treba vezivati za stranicu.

Na primjer:

(srpski jezik) Voker (Walker, 2000) poredio je vrijeme reakcije...
U navedenoj studiji vremena reakcije (Walker, 2000)...

(engleski jezik) Walker (2000) compared reaction times...
In a recent study of reaction times (Walker, 2000) ... (ibidem, str. 207).

Pri citiranju u otvorenom tekstu, ime autora i godište izdanja rada odvajaju se zarezom.

Ako smo u otvorenom tekstu naveli ime i godište autora, nema potrebe da te iste informacije dajemo ponovo u zagradi.

Na primjer:

(srpski jezik) Voker je 2000. poredio vrijeme reakcije ...

(engleski jezik) In 2000 Walker compared reaction times... (ibidem, str. 208).

Kada jedan rad ima dva autora, uvijek navedite oba prezimena i godište a između prezimena autora navedite veznik *i*.

Na primjer:

(srpski jezik) Поред назива историјска метода, користе се и други називи за ову методу (Банђур и Поткоњак, 1999, стр. 130) ...

(engleski jezik) Nightlinger and Littlewood (1993) demonstrated ...
As has been shown (Busk & Serlin, 1992) ...

Kada u otvorenom tekstu citirate imena tri, četiri ili pet autora, prvi put obavezno navedite sva imena, a u potonjem tekstu dovoljno je napisati samo ime prvog i dodati „i saradnici“.

Na primjer:

(*srpski jezik*) Prvo navođenje: Ilić, Branković, Milijević, Suzić i Gutović (1999) objasnili su...

Drugo navođenje: Ilić i saradnici (1999) objasnili su ...

(*engleski jezik*) First time: Wasserstein, Zappulla, Rosen, Gertsman, and Rock (1994) found ...

Second time: Wasserstein et al. (1994) found ... (ibidem, str. 208)

Kada rad ima šest i više autora, u otvorenom tekstu citirajte samo ime prvog autora i dodajte tekst „i saradnici“.

Kada se desi da imate dva puta po šest i više autora zaredom sa istim godištem izdanja i istim prvim autorom, tada navedite drugog, trećeg i tako redom sve dok ne razdvojite ove dvije reference.

Na primjer:

(*srpski jezik*) Koslin, Kenig, Baret i saradnici (1996) te Koslin, Kenig, Gabrieli i saradnici (1996)...

(*engleski jezik*) Kosslyn, Koenig, Barrett, et al. (1996) and Kosslyn, Koenig, Gabrieli, et al. (1996) ... (ibidem, str. 209).

Ime posljednjeg autora u srpskom jeziku uvijek navodimo nakon veznika *i*, a u engleskom jeziku koristimo *and* u otvorenom tekstu, a u zagradama *&*.

Kada neki rad nema imena autora, bilo da je to stoga što ga je izdala agencija, organizacija ili vladina institucija, umjesto imena autora navodimo ime institucije ili organizacije koja je potpisana na radu, a ako je to ime dugo, samo toliko riječi ili skraćenicu koliko je potrebno da se izvor locira u listi referenci.

Na primjer:

(*srpski jezik*) Prvi put: (Nacionalni institut za mentalno zdravlje [NIMZ], 1999)...

Drugi put: (NIMZ, 1999)...

(*engleski jezik*) First time: (National Institute of Mental Health [NIMH], 1999) ...

Second time: (NIMH, 1999) ...

Kada ne raspoložemo imenima institucije ili autora, kada je rad anoniman, tada navodimo samo prvih nekoliko riječi naslova, a njih u zagradi citiramo pod navodnicima a u otvorenom tekstu italicom.

Na primjer:

(*srpski jezik*) Ovaj rezultat pokazuje („Study Finds,“ 1982)...
Knjiga *College Bound Seniors* (1979)...

(*engleski jezik*) These result present („Study Finds,“ 1982) ...
The book *College Bound Seniors* (1979) ...

Kada je rad u zaglavlju nominovan kao anoniman, tada ga u tekstu citiramo pod *anonimus* i navedemo godište (Anonimus, 1988) na srpskom jeziku, a isto tako i na engleskom jeziku (Anonymous, 1988).

Ako imamo dvije reference sa istim prezimenom autora, tada pri citiranju obavezno navodimo inicijale kako bismo izbjegli suvišno traganje u popisu referenci.

Na primjer:

(*srpski jezik*) J. M. Goldberg i Nef (1961) kao i M. E. Goldberg i Vurc (1972) proučavali su...

(*engleski jezik*) J. M. Goldberg and Neff (1961) and M. E. Goldberg i Wurtz (1972) studied ...

Ako od istog autora ili istih autora citiramo dvije ili više referenci, tada u zagradi ne ponavljamo imena, nego samo dodamo godište sljedećeg izdanja.

Na primjer:

(*srpski jezik*) Sprovedeno istraživanje (Edeline & Weinberger, 1991, 1993)...
Sprovedeno istraživanje (Gogel, 1984, 1990)...

(*engleski jezik*) Past research (Edeline & Weinberger, 1991, 1993) ...
Past research (Gogel, 1984, 1990) ...

Kada od istog autora imamo više radova u toku jedne godine, tada te izvore markiramo slovima alfabetu *a*, *b*, *c* i tako dalje.

Na primjer:

(*srpski jezik*) Nekoliko studija (Gogel, 1984, 1990a, 1990b)...

(*engleski jezik*) Several studies (Gogel, 1984, 1990a, 1990b) ...

Kada više autora citiramo u istoj zagradi, odnosno kada ukazujemo na saglasnost više autora, reference odvajamo tačka-zarezom i navodimo ih alfabetskim redoslijedom.

Na primjer:

(srpski jezik) Nekoliko studija (Balda, 1980; Kamil, 1988; Pepperberg & Funk, 1990)...

(engleski jezik) Several studies (Balda, 1980; Kamil, 1988; Pepperberg & Funk, 1990)...

Ako uz neku od referenci navodimo izvor koji potvrđuje ono što je specifično za tu referencu, tada taj izvor navodimo pod *vidi takode* (*see also*), ali taj izvor ide uz referencu, ali ne i alfabetskim redoslijedom.

Na primjer:

(srpski jezik) Nekoliko studija (Minor, 2001; vidi takode Adams, 1999; Storandt, 1997)...

(engleski jezik) Several studies (Minor, 2001; see also Adams, 1999; Storandt, 1997) ...

Kada citiramo iz druge ruke, navodimo prezime autora i godište originalnog rada, zatim tačku-zarez a potom *citirano kod*, potom prezime, godište i stranu rada iz koga je citiran originalni rad.

Na primjer:

(srpski jezik) Prvu definiciju unutrašnje motivacije dao je Desaj (Decy, 1975; citirano kod Suzić, 2005, str. 108)...

(engleski jezik) The first definition of intrinsic motivation gave Decy (1975; see Suzić, 2005, p. 108) ...

Kada citiramo tekst koji nema godište izdanja, navodimo prezime autora, zarez, a potom skraćenicu *n.d.* „no date“ umjesto godišta.

Kada je godište izdanja veoma staro, treba citirati godinu prevoda i navesti skraćenicu *prev.* na srpskom ili *trans.* na engleskom.

Na primjer:

(srpski jezik) (Aristotel, prev. 1931)

(engleski jezik) Aristotele, trans. 1931)

Kada znamo godište prvog objavljivanja rada, tada ga priključujemo godištu prevoda tako što prvo navodimo godište prvog objavljivanja, kosu crtu a potom godište prevoda.

Na primjer:

(srpski jezik) Džejms (James, 1890/1983)

(engleski jezik) (James, 1890/1983)

Za izvor sa Interneta koji nema označene stranice, koristite znak ¶ i broj paragrafa na stranici na kojoj je objavljen.

Na primjer:

(srpski jezik) Majers (Myers, 2000, ¶ 5)

(engleski jezik) (Myers, 2000, ¶ 5)

Kada citiramo djela klasične literature, koristimo specifične linije, numeracije poglavlja ili knjiga (Biblije posebno), ali ne navodimo stranice čak ni kada citiramo tekst pod navodnicima.

Personalnu komunikaciju ili javno izgovorene riječi na predavanju citiramo samo u otvorenom tekstu, ali ne i u popisu referenci, ali pri tome navodimo datum ostvarene komunikacije.

Na primjer:

(srpski jezik) Desaj (Decy, personalna komunikacija, 18. april 2001)...

(engleski jezik) Decy (personal communication, April 18, 2001) ...

Pravila za citiranje referenci u tekstu

220. Osnovni APA princip citiranja u otvorenom tekstu jeste „jedan autor, jedna riječ“ (str. 72).
221. Uz ime autora dovoljno je da navedemo samo godište, ali ne i stranicu, ukoliko ne citiramo tekst direktno ili ne navodimo podatak koji treba vezivati za stranicu (str. 72).
222. Pri citiranju u otvorenom tekstu, ime autora i godište izdanja rada odvajaju se zarezom (str. 72).
223. Ako smo u otvorenom tekstu naveli ime i godište autora, nema potrebe da te iste informacije dajemo ponovo u zagradi (str. 72).
224. Kada jedan rad ima dva autora, uvijek navedite oba prezimena i godište a između prezimena autora navedite veznik *i* (str. 72).

225. Kada u otvorenom tekstu citirate imena tri, četiri ili pet autora, prvi put obavezno navedite sva imena, a u potonjem tekstu dovoljno je napisati samo ime prvog i dodati „i saradnici“ (str. 72).
226. Kada rad ima šest i više autora, u otvorenom tekstu citirajte samo ime prvog autora i dodajte tekst „i saradnici“ (str. 73).
227. Kada se desi da imate dva puta po šest i više autora zaredom sa istim godištem izdanja i istim prvim autorom, tada navedite drugog, trećeg i tako redom sve dok ne razdvojite ove dvije reference (str. 73).
228. Ime posljednjeg autora u srpskom jeziku uvijek navodimo nakon veznika *i*, a u engleskom jeziku koristimo *and* u otvorenom tekstu, a u zagradama & (str. 73).
229. Kada neki rad nema imena autora, bilo da je to stoga što ga je izdala agencija, organizacija ili vladina institucija, umjesto imena autora navodimo ime institucije ili organizacije koja je potpisana na radu, a ako je to ime dugo, samo toliko riječi ili skraćenicu koliko je potrebno da se izvor locira u listi referenci (str. 73).
230. Kada ne raspoložemo imenima institucije ili autora, kada je rad anonimn, tada navodimo samo prvih nekoliko riječi naslova, a njih u zagradi citiramo pod navodnicima a u otvorenom tekstu italikom (str. 73).
231. Kada je rad u zaglavlju nominovan kao anonimn, tada ga u tekstu citiramo pod *anonimus* i navedemo godište (Anonimus, 1988) na srpskom jeziku, a isto tako i na engleskom jeziku (Anonymous, 1988) (str. 74).
232. Ako imamo dvije reference sa istim prezimenom autora, tada pri citiranju obavezno navodimo inicijale kako bismo izbjegli suviše traganje u popisu referenci (str. 74).
233. Ako od istog autora ili istih autora citiramo dvije ili više referenci, tada u zagradi ne ponavljamo imena, nego samo dodamo godište sljedećeg izdanja (str. 74).
234. Kada od istog autora imamo više radova u toku jedne godine, tada te izvore markiramo slovima alfabeta *a*, *b*, *c* i tako dalje (str. 74).
235. Kada više autora citiramo u istoj zagradi, odnosno kada ukazujemo na saglasnost više autora, reference odvajamo tačka-zarezom i navodimo ih alfabetskim redoslijedom (str. 74).
236. Ako uz neku od referenci navodimo izvor koji potvrđuje ono što je specifično za tu referencu, tada taj izvor navodimo pod *vidi takođe* (*see also*), ali taj izvor ide uz referencu, ali ne i alfabetskim redoslijedom (str. 75).

237. Kada citiramo iz druge ruke, navodimo prezime autora i godište originalnog rada, zatim tačku-zarez a potom *vidi kod*, potom prezime, godište i stranu rada iz koga je citiran originalni rad (str. 75).
238. Kada citiramo tekst koji nema godište izdanja, navodimo prezime autora, zarez, a potom skraćenicu *n.d.* „no date“ umjesto godišta (str. 75).
239. Kada je godište izdanja veoma staro, treba citirati godinu prevoda i navesti skraćenicu *prev.* na srpskom ili *trans.* na engleskom (str. 75).
240. Kada znamo godište prvog objavljivanja rada, tada ga priključujemo godištu prevoda tako što prvo navodimo godište prvog objavljivanja, kosu crtu a potom godište prevoda (str 75).
241. Za izvor sa Interneta koji nema označene stranice, koristite znak para ¶ i broj paragrafa na stranici na kojoj je objavljen (str. 76).
242. Kada citiramo djela klasične literature, koristimo specifične linije, numeracije poglavlja ili knjiga (Biblije posebno), ali ne navodimo stranice čak ni kada citiramo tekst pod navodnicima (str. 76).
243. Personalnu komunikaciju ili javno izgovorene riječi na predavanju citiramo samo u otvorenom tekstu, ali ne i u popisu referenci, ali pri tome navodimo datum ostvarene komunikacije (str. 76).

Popis literature

Popis literature ili lista referenci daje se na kraju rada ili knjige a omogućuje dolazak do svakog izvora korištenog u radu. U popisu literature ne treba da se nađe nijedan izvor koji nije korišten u radu. „Autori trebaju da biraju reference racionalno i moraju uključiti samo one izvore koji su upotrijebljeni u istraživanju i pripremi rada“ (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 215).

Svi citirani izvori u tekstu rada treba da se nalaze u popisu literature.

Izvori koji nisu korišteni u radu ne treba da se nalaze u popisu literature.

Popis literature daje se alfabetskim redoslijedom a APA standardi slijede princip „autor – godište izdanja“.

APA stil podrazumijeva da se lista referenci daje u popisu na kraju rada, a nikako navođenjem izvora u fusnotama (ibidem, str. 216).

U listu referenci ne idu personalni dokumenti, pisma, memorandum i neformalne elektroničke komunikacije jer se sve to citira u otvorenom tekstu kao personalna komunikacija.

Listu referenci treba dati u dvostrukom proredu.

U popisu literature kao autore nikad ne navodite „Grupa autora“. Razlog tome je da se ovako nominovano autorstvo može ponoviti više puta i izazvati priličnu zbrku u potrazi za izvorom na koji ste se pozvali.

Kada se u listi referenci navodi ime grada u kome je izdato djelo, obavezno je navesti ime države, ali ne i u slučaju kada se radi o sljedećim gradovima: Baltimor, Boston, Čikago. Los Andeles. Njujork, Filadelfija, San Francisko, Amsterdam, Jeruzalem, London, Milano, Moskva, Pariz, Rim, Stokholm, Tokio i Beč.

Ako je uz izdavačevo ime uključeno i ime grada, tada ime grada nije potrebno navoditi.

Na primjer:

(srpski jezik) Kožuh, B. i Suzić, N. (2010). *Obrada podataka u istraživanjima*. Filozofski fakultet Banja Luka.

(engleski jezik) Elliott, S. N., & Kratochwill, T. R. (1995–1998). *Performance assessment and standardized testing for students with disabilities: Psychometric issues, accomodation procedures, and outcome analyses*. (U.S. Department of Education Grant No. 84.023F). University of Wisconsin-Madison: Wisconsin Center for Education Research.

Ime država u popisu referenci navodi se skraćenicama objavljenim u APA standardima na str. 218 (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 218).

Popis literature izvodi se strogim alfabetskim redoslijedom onako kako se piše; npr. Mc se ne može alfabetski redati kao Mac.

Ako ime ima titularni prefiks, tada ga pišemo alfabetskim redoslijedom bez obzira na prefiks: npr. von Helmholtz se alfabetski svrstava pod H, a ne pod v. Isto tako, članove *A* i *The* ne uzimamo kao alfabetske početke riječi.

Kada od istog autora navodimo više radova, tada je kriterijum poretka godina izdanja rada: prvo idu ranije izdati radovi a potom noviji.

Ako se uz ime autora nalazi/e i koautor/i, tada radove sa koautorstvom redamo iza autorskih.

Ako rad nema autora, naslov djela ili institucija kojoj potpisujemo autorstvo zauzima mjesto autora, odnosno prvo mjesto.

Generalna forma za navođenje radova iz časopisa je sljedeća: prezime autora [zarež], inicijal/i imena [tačka], [otvorena mala zagrada] godina izdanja [zatvorena mala zagrada] [tačka] naslov rada [tačka], naziv časopisa – italikom [zarež] i broj odnosno volumen – italikom [zarež] stranica početka rada [crta] stranica završetka rada [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Suzić, N. (2008). Kako adolescenti vrednuju svoje roditelje a kako roditelji sami sebe? *Naša škola, časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja* br. 46/216, str. 25–34.

(engleski jezik) Dennis, T. A., Cole, P. M., Wiggins, C. N., Cohen, L. H. & Zalewsky, M. (2009). The functional organization of preschool-age children's emotion expressions and actions in challenging situations. *Emotion*, 9, 520–530.

Generalna forma navođenja autorskih knjiga je sljedeća: prezime autora [zarež], inicijal/i imena [tačka], [otvorena mala zagrada] godina izdanja [zatvorena mala zagrada] [tačka] naslov djela – italikom [tačka], grad (i država) [dviije tačke], izdavač [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Suzić, N. (2006). *Poslovna kultura (drugo izdanje)*. Banja Luka: XBS.

(engleski jezik) Hirsch, Jr., E. D. (1996). *The schools we need and why we don't have them*. New York: Doubleday.

Kada navodimo rad objavljen u zborniku ili u okviru neke knjige kao poglavlje, tada vrijedi sledeća forma: prezime autora [zarež], inicijal/i imena [tačka], [otvorena mala zagrada] godina izdanja [zatvorena mala zagrada] [tačka] naslov rada [tačka], *U zborniku...* (napomena da je rad objavljen *u zborniku ili knjizi...*) ime izdavača [otvorena mala zagrada] Izd. (napomena da se radi o izdavaču) [zatvorena mala zagrada] [zarež], naslov zbornika – italikom [otvorena mala zagrada] stranica početka rada [crta] stranica završetka rada [tačka], grad (i država) [dviije tačke], izdavač [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Suzić, N. (2009). Kako učenici vrednuju školu i kako uče. U zborniku *Monografija međunarodnog znanstvenog skupa "Škola po mjeri"* (str. 221–236). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile.

(engleski jezik) Barrett, K. C., & Campos, J. J. (1987). Perspectives on emotional development: II. A functionalist approach to emotions. In J. D. Osofsky (Ed.), *Handbook of infant development* (2nd ed., pp. 555–578). Oxford, England: Wiley.

Ovdje treba imati u vidu da se na srpskom jeziku ne navodi editor ili izdavač, kao što je to slučaj u izdanjima na engleskom jeziku, zato što su to kod nas u pravilu urednici, a ne izdavači.

Ako je sedam i više autora, tada ćemo navesti imena šest autora, a sedmog i ostale svrstati u kategoriju „i saradnici“.

Na primjer:

(srpski jezik) Сузић, Н., Милошевић, Л., Роквић, С., Рибић, Н., Станојловић, С. Станковић, Т. и сарадници (2004). *Интерактивно учење III*. Бања Лука: ТТ-Центар.

(engleski jezik) Adam, J. J., Paas, F., Teeken, J. C., van Loon, E. M., Van Boxtel, M. P. J., Houx, P. J., et al. (1998). Effects of age on performance in a finger-precuing task. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 24, pp. 870–883.

Drugog i posljednjeg autora u popisu referenci uvijek navodimo poslije veznika *i* na srpskom, odnosno & na engleskom.

U magazinima objavljene tekstove citiramo u sljedećoj formi: prezime autora [zarez], inicijal/i imena [tačka], [otvorena mala zagrada] dan, mjesec i godina izdanja [zatvorena mala zagrada], naslov teksta [tačka], ime magazina ili novina – italicom [zarez], broj magazina ili novina – italicom [zarez], stranica početka teksta [crta] stranica završetka teksta [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Suzić, N. (17. decembar 2008). Quod licet Iovi, non licet bovi. *Reporter*, 301, str. 11.

(engleski jezik) Henry, W. A., III. (1990, April 9). Beyond the melting pot. *Time*, 135, 28–31.

Kada imamo potrebu da uz naslov rada napomenemo o kakvoj vrsti materijala se radi, tada u uglastoj zagradi nakon naslova rada ispisujemo da se radi o brošuri, video zapisu i slično.

Na primjer:

(*srpski jezik*) Svjetska zdravstvena organizacija. (1998). *MKB 10 – Klasifikacija mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja: Dijagnostički kriterijumi za istraživanje* [Brošura]. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

(*engleski jezik*) Research and Training Center on Independent Living. (1993). *Guidelines for reporting and writing about people with disabilities* (4th ed.) [Brochure]. Lawrence, KS: Author.

„Ako su dva ili više izdavača navedeni u knjizi, navedite samo ime prvog izdavača ili, ako je specificirano, lokaciju sjedišta izdavača“ (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 231).

Preuzimanje elektronske reference sa Interneta obavlja se slično navođenju autorskih radova ili radova kojima ne znamo autora.

Za rad poznatog autora preuzet elektronski vrijedi sljedeća forma: prezime autora [zarez], inicijal/i imena [tačka], [otvorena mala zagrada] godina izdanja [zatvorena mala zagrada] [tačka] naslov rada [tačka], naznaka o kakvom se materijalu radi u uglastoj zagradi, preuzeto (napomena da je rad preuzet) dan, mjesec i godina, sa (Internet adresa).

Na primjer:

(*srpski jezik*) Schwarzer, R. (1989). Statistički softver za meta analizu [Kompjuterski softverski vodič]. Preuzeto 23. marta 2001. sa http://www.yorku.ca/faculty/academic/schwarze/meta_e.htm

(*engleski jezik*) Schwarzer, R. (1989). Statistics software for meta-analysis [Computer software and manual]. Retrived March 23, 2001, from http://www.yorku.ca/faculty/academic/schwarze/meta_e.htm

Internet adresa je isto što i naziv izdavača u štampanim časopisima i knjigama i zato je nikad ne treba navoditi umjesto imena autora, odnosno na prvom mjestu.

Kada u listi referenci navodimo rad koji je u pripremi za štampu, poslije imena autora, u zagradi, navodimo *u pripremi za štampu* na srpskom jeziku ili *in press* na engleskom.

Na primjer:

(srpski jezik) Сузић, Н. (у припреми за штампу). Академски селф концепт и вршњачко насиље. Бања Лука: Филозофски факултет.

(engleski jezik) Zuckerman, M. & Kieffer, S. C. (in press). Race differences in face-ism: Does facial prominence imply dominance? *Journal of Personality and Social Psychology*.

Kada u listi referenci navodimo novinski članak bez autora, prvo ispisujemo ime članka, zatim vrijeme publikovanja, potom naslov časopisa i broj – italikom, i na koncu stranice na kojima je članak objavljen. Ako je naslov dug, možemo ga skratiti na optimalan broj riječi tako što uzimamo prvih nekoliko riječi.

Na primjer:

(srpski jezik) Čekajući kinesku demokratiju. (17. decembar 2008). *Reporter*, 301, 42–43.

(engleski jezik) The new health-care lexicon. (1983, August/september). *Copy Editor*, 4, 1–2.

Ako se u okviru časopisa kao izdavača objavljuje poseban broj kao monografija, nužno je nakon naslova označiti da se radi o monografiji.

Na primjer:

(srpski jezik) Ganster, D. C., Schaubroeck, J., Sime, W. E., & Myers, B. T. (1991). The nomological validity of the Type A personality among employed adults [Monografija]. *Journal of Applied Psychology*, 76, 143–168.

(engleski jezik) Ganster, D. C., Schaubroeck, J., Sime, W. E., & Myers, B. T. (1991). The nomological validity of the Type A personality among employed adults [Monograph]. *Journal of Applied Psychology*, 76, 143–168.

Kada apstrakt ili sažetak citiramo kao originalni izvor, nakon naslova treba u zagradi naznačiti da se radi o apstraktu.

Na primjer:

(srpski jezik) Woolf, N. J., Young, S. L., Famselow, M. S., & Butcher, L. L. (1991). MAP-2 expression in cholinceptive pyramidal cells of rodent cortex and hippocampus is altered by Pavlovian conditioning [Apstrakt]. *Society for Neuroscience Abstracts*, 17, 480.

(engleski jezik) Woolf, N. J., Young, S. L., Famselow, M. S., & Butcher, L. L. (1991). MAP-2 expression in cholinceptive pyramidal cells of rodent cortex and hippocampus is altered by Pavlovian conditioning [Abstract]. *Society for Neuroscience Abstracts*, 17, 480.

Naslove koji nisu na engleskom jeziku, a želimo ih objaviti u časopisu na engleskom jeziku, navodimo na maternjem jeziku, a potom u uglastoj zagradi dajemo prevod naslova na engleski jezik. Osim naslova, sve ostalo ostaje na maternjem jeziku.

Na primjer:

(srpski jezik) Трнавац, Н. (2006). Услови рада школских педагога у Србији [Work conditions of school pedagogues in Serbia]. *Nastava i vaspitanje br. 3*, 330–336.

(engleski jezik) Ising, M. (2000). Intensitätsabhängigkeit evozierter Potenzial im EEG: Sind impulsive Personen Augmenter oder Reducer? [Intensuty dependence in event-related EEG potentials: Are impulsive individuals augmenters or reducers?]. *Zeitschrift für Differentielle und Diagnostische Psychologie*, 21, 208–217.

Kada citiramo iz druge ruke, u otvorenom tekstu navodimo originalni izvor, a u listi referenci samo izvor koji smo koristili. Uvijek treba nastojati doći do originalnog izvora i izbjeći citiranje iz druge ruke.

Na primjer:

(srpski jezik) [U otvorenom tekstu] Desajeva definicija unutrašnje motivacije podrazumijeva (Decy, 1975; citirano kod Suzić, 1998) ...

[U popisu literature] Сузић, Н. (1998). *Како мотивисати ученике*. Српско Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства РС.

(engleski jezik) [U otvorenom tekstu] Seidenberg and McClelland's study (as cited in Coltehart, Curtis, Atkins, & Haller, 1993) ...

[U popisu literature] Colehart, M., Curtis, B., Atkins, P., & Haller, M. (1993). Models of reading aloud: Dual-route and parallel-distributed-processing approaches. *Psychological Review*, 100, 589–608.

Kada je izdavač ujedno potpisan kao autor, izdavačevo ime zauzima prvo mjesto, a na kraju, na mjestu izdavača navodimo *autor* jer je izdavač ujedno i autor.

Na primjer:

(srpski jezik) Duga. (2006). *Vodič kroz inkluziju u obrazovanju*. Sarajevo: Autor.

(engleski jezik) American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4th ed.). Washington, DC: Author.

U popisu literature prevedeno djelo navodimo prema tekstu kojim raspoložemo, a godište originalnog izdanja navodimo u malim zagradama na kraju iza izdavača. Kada citiramo u otvorenom tekstu, godište prvog izdanja i prevoda pišemo skupa sa kosom crtom između (npr. Laplace, 1814/1951).

Na primjer:

(srpski jezik) Laplas, P. S. (1961). *Filozofski esej o vjerovatnosti*. Beograd: Nuklearna fizika. (Originalni rad objavljen 1814)

(engleski jezik) Laplace, P. S. (1951). *A philosophical essay on probabilities* (F. W. Truscott & F. L. Emory, Trans.). New York: Dover. (Original work published 1814)

Kada u listi referenci navodimo rad objavljen u prevedenom zborniku radova, italikom ćemo ispisati ime zbornika a na kraju dodati kada je publikovan original.

Na primjer:

(srpski jezik) Sorokin, A. P. (1969). Princip imanentne promjene. U knjizi *Teorije o društvu: Osnovi savremene sociološke teorije II* (str. 1242–1251). Beograd: Vuk Karadžić. (Originalni rad objavljen 1957)

(engleski jezik) Freud, S. (1961). The ego and the id. In J. Strachey (Ed. & Trans.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (Vol. 19, pp. 3–66). London: Hogarth Press. (Original work published 1923)

Kada citiramo radove objavljene na fakultetu ili nekoj od zvaničnih institucija univerziteta, kao izdavača navodimo prvo ime univerziteta, a potom fakulteta.

Na primjer:

(srpski jezik) Suzić, N, Branković, D., Ilić, M., Jorgić, D., Mikanović, B. i Jevtić, B. (2010). *Vršnjačko nasilje*. Univerzitet u Banjoj Luci, Filozofski fakultet.

(engleski jezik) Broadhurst, R. G., & Maller, R. A. (1991). *Sex offending and recidivism* (Tech. Rep. No. 3). Nedlands: University of Western Australia, Crime Research Centra.

Kada u popisu izvora navodimo izvještaj neke organizacije ili institucije koja nema autora, tada je najbolje da kao autora nominujemo tu organizaciju koja je ujedno i izdavač.

Na primjer:

(srpski jezik) Employee Benefit Research Institute. (februar, 1992.). *Sources of health insurance and characteristics of the uninsured* (Issue Brief No. 123). Washington, DC: Autor.

(engleski jezik) Employee Benefit Research Institute. (1992, February). *Sources of health insurance and characteristics of the uninsured* (Issue Brief No. 123). Washington, DC: Author.

Neobjavljenu doktorsku disertaciju u popisu literature navodimo uz napomenu: *neobjavljena doktorska disertacija*.

Na primjer:

(srpski jezik) Павловић, З. (2005). *Циљне оријентације у учењу*. Необјављена докторска дисертација, Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет.

(engleski jezik) Wilfley, D. E. (1989). *Interpersonal analyses of bulimia: Normal-weight and obese*. Unpublished doctoral dissertation, University of Missouri–Columbia.

Neobjavljenu magistarsku (master) tezu navodimo uz napomenu: *neobjavljena master (magistarska) teza*.

Na primjer:

(srpski jezik) Цвијановић, Н. (2010). *Вриједносне оријентације младих и преференције њиховог слободног времена*. Необјављена магистарска теза, Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет.

(engleski jezik) Almeida, D. M. (1990). *Fathers' participation in family work: Consequences for teachers' stress and father–child relations*. Unpublished master's thesis, University of Victoria, Victoria, British Columbia, Canada.

Neobjavljeni rad koji nije prihvaćen za publikovanje navodimo uz napomenu: *neobjavljeni rukopis*.

Na primjer:

(srpski jezik) Suzić, N. (2010). *Metode multisenzornog učenja*. Neobjavljeni rukopis.

(engleski jezik) Stinson, C., Milbrath, C., Reidbord, S., & Bucci, W. (1992). *Thematic segmentation of psychotherapy transcripts for convergent analyses*. Unpublished manuscript.

Rukopis prihvaćen za publikovanje navodimo bez imena časopisa ili izdavača uz napomenu: *rukopis prihvaćen za publikovanje*.

Na primjer:

(srpski jezik) Сузић, Н. (2010). *Унапређивање наставног процеса на универзитету*. Рукопис прихваћен за објављивање.

(engleski jezik) McIntoch, D. N. (1993). *Religion as schema, with implications for the relation between religion and coping*. Manuscript submitted for publication.

Neobjavljene sirove podatke navodimo pod naslovom u uglastoj zagradi i uz napomenu: *neobjavljeni sirovi podaci* (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 264).

Na primjer:

(srpski jezik) Čolić, T. (2009). [Priprema učenika redovne škole za prihvatanje djece sa posebnim potrebama]. *Neobjavljeni sirovi podaci*.

(engleski jezik) Bordi, F. & LeDoux, J. E. (1993). [Auditory response latences in rat auditory cortex]. Unpublished raw data.

Kako vidimo, naslov nismo pisali italikom jer se radi o podacima u okviru naslova, odnosno o podacima koji neće imati naslov ni nakon publikovanja.

Kada navodimo prikaz knjige, u uglastoj zagradi treba naznačiti da se radi o prikazu knjige, čiji naslov dajemo italikom.

Na primjer:

(srpski jezik) Ђорђевић, Б. (2008). Психологија и образовање. [Приказ књиге *Основе педагошке психологије*]. *Настава и васпитање бр. 2*, 242–244.

(engleski jezik) Schatz, B. R. (2000. March 3). Learning vs text or context? [Review of the book *The social life of information*]. *Science*, 290, 1304.

Filmove navodimo tako što u autorstvu prvo pišemo producenta, zatim režisera, godište proizvodnje, potom ime filma – italikom, u uglastoj zagradi pišemo žanr, i ako raspolažemo adresom na kojoj je film dostupan za službenu komunikaciju.

Na primjer:

(srpski jezik) Harrison, J. (producer), & Schmeichen, R. (Režiser). (1992). *Promjena naših misli: Priča Evelin Huker* [Pokretne slike]. (Dostupno na Changing Our Minds, Inc., 170 West End Avenue, Suite 25R, New York, NY 10023)

(engleski jezik) Harrison, J. (Producer), & Schmeichen, R. (Director). (1992). *Changing our minds: The story of Evelyn Hooker* [Motion picture]. (Available from Changing Our Minds, Inc., 170 West End Avenue, Suite 25R, New York, NY 10023)

Autorstvo u TV programu navodimo imenom izvršnog producenta, nakon čega slijedi datum prikazivanja, zatim naslov emisije. U uglastoj zagradi dajemo napomenu o tipu programa, a potom mjesto i ime televizije koja je prilog publikovala.

Na primjer:

(srpski jezik) Crystal, L. (Izvršni Producer). (1993, Oktobar 11). *The MacNeil/Lehrer news hour* [TV emisija]. New York and Washington, DC: Public Broadcasting Service.

(engleski jezik) Crystal, L. (Executive producer). (11. oktobar 1993). *The MacNeil/Lehrer news hour* [Television broadcast]. New York and Washington, DC: Public Broadcasting Service.

Pri navođenju TV serije producenta navodimo kao autora, a nakon godišta i naslova serije u uglastoj zagradi navodimo da se radi o TV seriji, a potom slijedi ime grada i TV-kuće kao izdavača.

Na primjer:

(srpski jezik) Miller, R. (Producer). (1989). *The mind* [TV serija]. New York. WNET.

(engleski jezik) Miller, R. (Producer). (1989). *The mind* [Television series]. New York. WNET.

Kada je rad objavljen na Internetu kao fotokopija, treba ga citirati sa originalnog izvora uz napomenu da se radi o elektronskoj verziji.

Na primjer:

(srpski jezik) Сузић, Н. (2006). Тражење помоћи као когнитивна стратегија ученика [Електронска верзија]. *Настава и васпитање бр. 3*, 239–257.

(engleski jezik) VandenBos, G., Knapp, S., & Doe, J. (2001). Role of reference elements in the selection of resources by psychology undergraduates [Electronic version]. *Journal of Bibliographic Research*, 5, 117–123.

Osnovni cilj je da ukažemo na put do originala, da čitaocu obezbijimo podatke o originalnom izvoru, pa zato ne dajemo sajt-adresu nego podatke o originalnom izvoru.

Ako sa Interneta preuzimate rad za koji vjerujete da je drugačiji od originala, da nije fotokopija ili da nema numerisane stranice, tada na kraju naznačite datum preuzimanja i veb-adresu.

Na primjer:

(srpski jezik) Сузић, Н. (1998). *Како мотивисати ученике*. Српско Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства РС. Преузето 04.04.2010. са sajta www.suzicnenad.com

(engleski jezik) VandenBos, G., Knapp, S., & Doe, J. (2001). Role of reference elements in the selection of resources by psychology undergraduates [Electronic version]. *Journal of Bibliographic Research*, 5, 117–123. Retrieved October 13, 2001, from <http://jbr.org/articles.html>

Kada sa Interneta preuzimamo članak koji je objavljen jedino na Internetu (Internet-only), tada treba navesti sva četiri URL elementa citiranja. Na primjer: 1) protokol (<http://>), 2) host ime (www.apa.org/), 3) put do dokumenta ([monitor/oct00/](http://www.apa.org/monitor/oct00/)) i 4) fail-ime dokumenta koji navodimo ([workplace.html](http://www.apa.org/workplace.html)).

Na primjer:

(srpski jezik) Fredserickson, B. L. (07.03.2000). Cultivating positive emotions to optimize health and wel-being. *Prevention & Treatment*, 3, Article 0001a. Preuzeto 20. 11.2000, sa sajta <http://journals.apa.org/prevention/volume3/pre0030001a.html>

(engleski jezik) Fredserickson, B. L. (2000, March 7). Cultivating positive emotions to optimize health and wel-being. *Prevention & Treatment*, 3, Article 0001a. Retrieved November 20, 2000, from <http://journals.apa.org/prevention/volume3/pre0030001a.html>

Ako zbog slaganja teksta na kraju reda morate prekinuti internet adresu, prekid napravite iza kose crte ili ispred tačke.

Ako dokument sa Interneta nema datum izdavanja, tada na mjestu datuma u maloj zagradi naznačite n.d (no date).

Kada sa Interneta preuzimate dokument koji nema ni datuma, ni autora, tada ime dokumenta zauzima mjesto autora, odnosno prvo mjesto.

Na primjer:

(srpski jezik) *GVU's 8th WWW user survey*. (n.d). Preuzeto 08.08.2000. sa sajta http://www.cc.gatech.edu/gvu/user_surveys/survey-1997-10/

(engleski jezik) *GVU's 8th WWW user survey*. (n.d). Retrieved August 8, 2000, from http://www.cc.gatech.edu/gvu/user_surveys/survey-1997-10/

Materijal sa simpozijuma ili nekog naučnog skupa koji je samo izložen, ali ne i publikovan, navodimo uz napomenu na kom naučnom ili stručnom skupu je materija izložena. Ako je autor to prikazao na sajtu, poželjno je da navedemo i veb stranicu.

Na primjer:

(srpski jezik) Cuter, L. D., Frölich, B., & Hanrahan, P. (16. 01. 1997). *Two-handed direct manipulation on the responsive workbench*. Materijal prezentovan 1997. na Simpozijumu o interaktivnoj 3D grafici. Apstrakt preuzet 12.06.2000. sa sajta <http://www.graphics.standard.edu/papers/twohanded/>

(engleski jezik) Cuter, L. D., Frölich, B., & Hanrahan, P. (1997, January 16). *Two-handed direct manipulation on the responsive workbench*. Paper presented at the 1997 Symposium on Interactive 3D Graphics. Abstract retrieved June 12, 2000, from <http://www.graphics.standard.edu/papers/twohanded/>

Materijal preuzet imeilom ne navodimo u popisu referenci, nego citiramo u otvorenom tekstu kao *personalnu komunikaciju*.

Kada iz novina ili dnevnih listova preuzimamo građu, slijedimo model autor–datum, s tim što je na kraju nužno navesti sajt adresu i vrijeme preuzimanja.

Na primjer:

(srpski jezik) Hilts, P. J. (16, 02. 1999). In forecasting their emotions, most people flunk out. *New York Times*. Preuzeto 21. 11. 2000, sa sajta <http://www.nytimes.com>

(engleski jezik) Hilts, P. J. (1999, February 16). In forecasting their emotions, most people flunk out. *New York Times*. Retrieved November 21, 2000, sa sajta <http://www.nytimes.com>

Kompjuterski softver navodimo uz napomenu *kompjuterski softver*. Ime softvera ne pišemo italikom.

Na primjer:

(srpski jezik) Miller, M. E. (1993). The interactive Tester (Version 4.0) [Kompjuterski softver]. Westminster, CA: Psytek Service.

(engleski jezik) Miller, M. E. (1993). The interactive Tester (Version 4.0) [Computer software]. Westminster, CA: Psytek Service.

Podatke preuzete sa sajta vladine ili druge zvanične organizacije navodimo uz napomenu *zvanični podaci*. Ime fajla sa podacima navodimo italikom.

Na primjer:

(srpski jezik) Department of Health and Human Services, National Center for Health Statistics. (1991). *National Health Provider Inventory: Home health agencies and hospices, 1991* [Zvanični podaci]. Dostupno na veb sajtu Nacionalnog tehničkog informacionog servisa: <http://www.ntis.gov>

(engleski jezik) Department of Health and Human Services, National Center for Health Statistics. (1991). *National Health Provider Inventory: Home health agencies and hospices, 1991* [Data file]. Available from National Technical Information Service Web site, <http://www.ntis.gov>

Pri navođenju izvora važnije je da nas URL vodi do citiranog materijala nego do svakog podatka, jer podatke lako možemo preuzeti.

Popis referenci startujte na novoj stranici (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 299).

Naslov *Popis literature* (References) ispišite istim fontom i na istom nivou na kome ste pisali *Uvod* (ibidem, str. 299).

Listu referenci možete nasloviti i kao *bibliografiju*, ali pod uslovom da popis naslova dajemo kao instrukciju o relevantnim izvorima na datu temu, ali bibliografiju ne treba brkati sa popisom korištenih izvora (ibidem, str. 363).

Pravila za popis literature

244. Svi citirani izvori u tekstu rada treba da se nalaze u popisu literature (str. 78).
245. Izvori koji nisu korišteni u radu ne treba da se nalaze u popisu literature (str. 78).
246. Popis literature daje se alfabetskim redoslijedom a APA standardi slijede princip „autor – godište izdanja“ (str. 78).
247. APA stil podrazumijeva da se lista referenci daje u popisu na kraju rada, a nikako navođenjem izvora u fusnotama (str. 78).
248. U listu referenci ne idu personalni dokumenti, pisma, memorandumi i neformalne elektroničke komunikacije jer se sve to citira u otvorenom tekstu kao personalna komunikacija (str. 78).
249. Listu referenci treba dati u dvostrukom proredu (str. 78).
250. U popisu literature kao autore nikad ne navodite „Grupa autora“ (str. 78).
251. Kada se u listi referenci navodi ime grada u kome je izdato djelo, obavezno je navesti ime države, ali ne i u slučaju kada se radi o sljedećim gradovima: Baltimor, Boston, Čikago. Los Angeles. Njujork, Filadelfija, San Francisko, Amsterdam, Jeruzalem, London, Milano, Moskva, Pariz, Rim, Stokholm, Tokio i Beč (str. 79).
252. Ako je uz izdavačevo ime uključeno i ime grada, tada ime grada nije potrebno navoditi (str. 79).
253. Ime država u popisu referenci navodi se skraćenicama objavljenim u APA standardima na str. 218 (Publication manual of the American Psychological Association, 2007, str. 218) (str. 79).
254. Popis literature izvodi se strogim alfabetskim redoslijedom onako kako se piše; npr. Mc se ne može alfabetski redati kao Mac (str. 79).
255. Ako ime ima titularni prefiks, tada ga pišemo alfabetskim redoslijedom bez obzira na prefiks: npr. von Helmholtz se alfabetski svrstava pod H, a ne pod v. Isto tako, članove *A* i *The* ne uzimamo kao alfabetske početke riječi (str. 79).
256. Kada od istog autora navodimo više radova, tada je kriterijum poretka godina izdanja rada: prvo idu ranije izdati radovi a potom noviji (str. 79).
257. Ako se uz ime autora nalazi/e i koautor/i, tada radove sa koautorstvom redamo iza autorskih (str. 79).
258. Ako rad nema autora, naslov djela ili institucija kojoj potpisujemo autorstvo zauzima mjesto autora, odnosno prvo mjesto (str. 79).

259. Generalna forma za navođenje radova iz časopisa je sljedeća: prezime autora [zarez], inicijal/i imena [tačka], [otvorena mala zagrada] godina izdanja [zatvorena mala zagrada] [tačka] naslov rada [tačka], naziv časopisa – italikom [zarez] i broj odnosno volumen – italikom [zarez] stranica početka rada [crta] stranica završetka rada [tačka] (str. 79).
260. Generalna forma navođenja autorskih knjiga je sljedeća: prezime autora [zarez], inicijal/i imena [tačka], [otvorena mala zagrada] godina izdanja [zatvorena mala zagrada] [tačka], naslov djela – italikom [tačka], grad (i država) [dvije tačke], izdavač [tačka] (str. 80).
261. Kada navodimo rad objavljen u zborniku ili u okviru neke knjige kao poglavlje, tada vrijedi sledeća forma: prezime autora [zarez], inicijal/i imena [tačka], [otvorena mala zagrada] godina izdanja [zatvorena mala zagrada] [tačka], naslov rada [tačka], U zborniku..., (napomena da je rad objavljen *u zborniku ili knjizi...*) ime izdavača [otvorena mala zagrada] Izd. (napomena da se radi o izdavaču) [zatvorena mala zagrada] [zarez], naslov zbornika – italikom [otvorena mala zagrada] stranica početka rada [crta] stranica završetka rada [tačka], grad (i država) [dvije tačke], izdavač [tačka]. (str. 80).
262. Ako je sedam i više autora, tada ćemo navesti imena šest autora, a sedmog i ostale svrstati u kategoriju „i saradnici“ (str. 80).
263. Drugog i posljednjeg autora u popisu referenci uvijek navodimo poslije veznika *i* na srpskom, odnosno & na engleskom (str. 81).
264. U magazinima objavljene tekstove citiramo u sljedećoj formi: prezime autora [zarez], inicijal/i imena [tačka], [otvorena mala zagrada] dan, mjesec i godina izdanja [zatvorena mala zagrada], naslov teksta [tačka], ime magazina ili novina – italikom [zarez], broj magazina ili novina – italikom [zarez], stranica početka teksta [crta] stranica završetka teksta [tačka] (str. 81).
265. Kada imamo potrebu da uz naslov rada napomenemo o kakvoj vrsti materijala se radi, tada u uglastoj zagradi nakon naslova rada ispisujemo da se radi o brošuri, video zapisu i slično (str. 81).
266. Ako su dva ili više izdavača navedeni u knjizi, navedite samo ime prvog izdavača ili, ako je specificirano, lokaciju sjedišta izdavača (str. 81).
267. Za rad poznatog autora preuzet elektronski vrijedi sljedeća forma: prezime autora [zarez], inicijal/i imena [tačka], [otvorena mala zagrada] godina izdanja [zatvorena mala zagrada] [tačka], naslov rada [tačka], naznaka o kakvom se materijalu radi u uglastoj zagradi,

- preuzeto (napomena da je rad preuzet) dan, mjesec i godina, sa (Internet adresa) (str. 82).
268. Internet adresa je isto što i naziv izdavača u štampanim časopisima i knjigama i zato je nikad ne treba navoditi umjesto imena autora, odnosno na prvom mjestu (str. 82).
269. Kada u listi referenci navodimo rad koji je u pripremi za štampu, poslije imena autora, u zagradi, navodimo *u pripremi za štampu* na srpskom jeziku ili *in press* na engleskom (str. 82).
270. Kada u listi referenci navodimo novinski članak bez autora, prvo ispisujemo ime članka, zatim vrijeme publikovanja, potom naslov časopisa i broj – italikom, i na koncu stranice na kojima je članak objavljen. Ako je naslov dug, možemo ga skratiti na optimalan broj riječi tako što uzimamo prvih nekoliko riječi (str. 82).
271. Ako se u okviru časopisa kao izdavača objavljuje poseban broj kao monografija, nužno je nakon naslova označiti da se radi o monografiji (str. 83).
272. Kada apstrakt ili sažetak citiramo kao originalni izvor, nakon naslova treba u zagradi naznačiti da se radi o apstraktu (str. 83).
273. Naslove koji nisu na engleskom jeziku, a želimo ih objaviti u časopisu na engleskom jeziku, navodimo na maternjem jeziku, a potom u uglastoj zagradi dajemo prevod naslova na engleski jezik. Osim naslova, sve ostalo ostaje na maternjem jeziku (str. 83).
274. Kada citiramo iz druge ruke, u otvorenom tekstu navodimo originalni izvor, a u listi referenci samo izvor koji smo koristili. Uvijek treba nastojati doći do originalnog izvora i izbjeći citiranje iz druge ruke (str. 83).
275. Kada je izdavač ujedno potpisan kao autor, izdavačevo ime zauzima prvo mjesto, a na kraju, na mjestu izdavača navodimo *autor* jer je izdavač ujedno i autor (str. 84).
276. U popisu literature prevedeno djelo navodimo prema tekstu kojim raspoložemo, a godište originalnog izdanja navodimo u malim zagradama na kraju iza izdavača. Kada citiramo u otvorenom tekstu, godište prvog izdanja i prevoda pišemo skupa sa kosom crtom između (npr. Laplace, 1814/1951) (str. 84).
277. Kada u listi referenci navodimo rad objavljen u prevedenom zborniku radova, italikom ćemo ispisati ime zbornika a na kraju dodati kada je publikovan original (str. 84).
278. Kada citiramo radove objavljene na fakultetu ili nekoj od zvaničnih institucija univerziteta, kao izdavača navodimo prvo ime univerziteta, a potom fakulteta (str. 85).

279. Kada u popisu izvora navodimo izvještaj neke organizacije ili institucije koja nema autora, tada je najbolje da kao autora nominujemo tu organizaciju koja je ujedno i izdavač (str. 85).
280. Neobjavljenu doktorsku disertaciju u popisu literature navodimo uz napomenu: *neobjavljena doktorska disertacija* (str. 85).
281. Neobjavljenu magistarsku (master) tezu navodimo uz napomenu: *neobjavljena master (magistarska) teza* (str. 85).
282. Neobjavljeni rad koji nije prihvaćen za publikovanje navodimo uz napomenu: *neobjavljeni rukopis* (str. 86).
283. Rukopis prihvaćen za publikovanje navodimo bez imena časopisa ili izdavača uz napomenu: *rukopis prihvaćen za publikovanje* (str. 86).
284. Neobjavljene sirove podatke navodimo pod naslovom u uglastoj zagradi i uz napomenu: *neobjavljeni sirovi podaci* (str. 86).
285. Kada navodimo prikaz knjige, u uglastoj zagradi treba naznačiti da se radi o prikazu knjige, čiji naslov dajemo italikom (str. 86).
286. Filmove navodimo tako što u autorstvu prvo pišemo producenta, zatim režisera, godište proizvodnje, potom ime filma – italikom, u uglastoj zagradi pišemo žanr, i ako raspoložemo adresom na kojoj je film dostupan za službenu komunikaciju (str. 87).
287. Autorstvo u TV programu navodimo imenom izvršnog producenta, nakon čega slijedi datum prikazivanja, zatim naslov emisije. U uglastoj zagradi dajemo napomenu o tipu programa, a potom mjesto i ime televizije koja je prilog publikovala (str. 87).
288. Pri navođenju TV serije producenta navodimo kao autora, a nakon godišta i naslova serije u uglastoj zagradi navodimo da se radi o TV seriji, a potom slijedi ime grada i TV-kuće kao izdavača (str. 87).
289. Kada je rad objavljen na Internetu kao fotokopija, treba ga citirati sa originalnog izvora uz napomenu da se radi o elektronskoj verziji (str. 87).
290. Ako sa Interneta preuzimate rad za koji vjerujete da je drugačiji od originala, da nije fotokopija ili da nema numerisane stranice, tada na kraju naznačite datum preuzimanja i veb-adresu (str. 88).
291. Kada sa Interneta preuzimamo članak koji je objavljen jedino na Internetu (Internet-only), tada treba navesti sva četiri URL elementa citiranja. Na primjer: 1) protokol (<http://>), 2) host ime (www.apa.org/), 3) put do dokumenta ([monitor/oct00/](http://www.apa.org/monitor/oct00/)) i 4) fail-ime dokumenta koji navodimo ([workplace.html](http://www.apa.org/monitor/oct00/workplace.html)) (str. 88).
292. Ako zbog slaganja teksta na kraju reda morate prekinuti internet adresu, prekid napravite iza kose crte ili ispred tačke (str. 88).

293. Ako dokument sa Interneta nema datum izdavanja, tada na mjestu datuma u maloj zagradi naznačite n.d (no date) (str. 88).
294. Kada sa Interneta preuzimate dokument koji nema ni datuma, ni autora, tada ime dokumenta zauzima mjesto autora, odnosno prvo mjesto (str. 88).
295. Materijal sa simpozijuma ili nekog naučnog skupa koji je samo izložen, ali ne i publikovan, navodimo uz napomenu na kom naučnom ili stručnom skupu je materija izložena. Ako je autor to prikazao na sajtu, poželjno je da navedemo i veb stranicu (str. 89).
296. Materijal preuzet imeilom ne navodimo u popisu referenci, nego citiramo u otvorenom tekstu kao *personalnu komunikaciju* (str. 89).
297. Kada iz novina ili dnevnih listova preuzimamo građu, slijedimo model autor–datum, s tim što je na kraju nužno navesti sajt adresu i vrijeme preuzimanja (str. 89).
298. Kompjuterski softver navodimo uz napomenu *kompjuterski softver*. Ime softvera ne pišemo italikom (str. 89).
299. Podatke preuzete sa sajta vladine ili druge zvanične organizacije navodimo uz napomenu *zvanični podaci*. Ime fajla sa podacima navodimo italikom (str. 90).
300. Pri navođenju izvora važnije je da nas URL vodi do citiranog materijala nego do svakog podatka, jer podatke lako možemo preuzeti (str. 90).
301. Popis referenci startujte na novoj stranici (str. 90).
302. Naslov *Popis literature* (References) ispišite istim fontom i na istom nivou na kome ste pisali *Uvod* (str. 90).
303. Listu referenci možete nasloviti i kao *bibliografiju*, ali pod uslovom da popis naslova dajemo kao instrukciju o relevantnim izvorima na datu temu, ali bibliografiju ne treba brkati sa popisom korištenih izvora (str. 90).

ČIKAGO STIL

Prvo izdanje Čikago stila nastalo je kao uputstvo za stil citiranja 1906. godine a izdala ga je Univerzitetaska štamparija Univerziteta u Čikagu; petnaesto je objavljeno 2003. godine (Kundačina i Bandur, 2007, str. 222). „Čikaški stil je dobio ime po Čikaškom priručniku, nastalom na Čikaškom univerzitetu 1891. godine, za stil koji sadrži precizna uputstva za korišćenje literature, djela na stranim jezicima, indeksa“ (ibidem, str. 222). Ovaj stil razvio je dva sistema dokumentovanja: humanistički stil i autor–datum stil.

Humanistički stil je prilagođen humanističkim naukama, a posebno za književnost, istoriju i umjetnost. „Ovaj stil prezentuje bibliografske informacije u napomenama i često u bibliografiji. On obezbjeđuje pristup različitim izvorima, uključujući esoteričke, tajne i teško dostupne izvore manje pogodne za autor–datum sistem“ (The Chicago manual, 2010, str. 1). Ovo podrazumijeva fleksibilnost u korištenju fusnota.

Autor–datum stil mnogo je precizniji, a koristi se za prirodne i socijalne nauke. „U ovom sistemu izvori se kratko citiraju u tekstu, uobičajeno u zagradama, na osnovu prezimena autora i datuma publikovanja“ (ibidem, str. 1). Svi izvori navedeni u otvorenom tekstu u zagradama detaljno se dokumentuju u listi referenci na kraju rada.

Za razliku od APA, koji ne odvaja prirodne od humanističkih nauka, Čikago stil daje posebne kriterijume za ove nauke. APA strogo slijedi sistem autor–datum, a Čikago stil pristupa fleksibilno korištenju fusnota i endnota u humanističkim naukama.

Za svaki od ovih stilova u daljem tekstu daću primjer na srpskom i engleskom jeziku kako bi bilo jasno korištenje Čikago stila u pisanju.

Navođenje knjige jednog autora

Kada u otvorenom tekstu citiramo uz primjenu *humanističkog stila*, dovoljno je da u superskriptu navedemo redni broj fusnote, a u fusnoti damo podatke po modelu: puno ime i prezime autora, naslov rada – italicom, u maloj zagradi navodimo grad, izdavača i godište, a nakon male zagrade stranicu na kojoj je tekst objavljen.

Na primjer:

(*srpski jezik*) Potrebe u sferi obrazovanja ili „obrazovne potrebe“ nisu dovoljno razjašnjene u pedagogiji i socijalnim naukama. „Sasvim je izvjesno, međutim, da je utvrđivanje kriterijuma za klasifikaciju bitna pretpostavka oblikovanja strukture ljudskih i obrazovnih potreba, što je našlo svoj odraz i u dijelu savremene sociološke, psihološke i andragoške literature¹.

¹ Radivoje Kulić, *Sadržaj rada i obrazovanje* (Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, 1997), 91.

(*engleski jezik*) Our children are bombarded with messages that tell them that success means being the top of the pack, topping the class, beating others, knowing more than others and being the best. „When success is seen as achievable, students are motivated to strive to reach it“.¹

¹ Andrew Martin, *How to motivate your child for school and beyond* (Auckland, New Zealand: Random House, 2003), 41.

Knjigu jednog autora po *humanističkom stilu* u bibliografiji navodimo po sljedećem modelu: prezime autora [zarez], puno ime – ne inicijal [tačka], naziv knjige – italikom [tačka], grad u kome je knjiga izdata [dvotačka], izdavač [zarez], godište izdavanja.

Na primjer:

(*srpski jezik*) Kulić, Radivoje. *Sadržaj rada i obrazovanje*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, 1997.

(*engleski jezik*) Martin, Andrew. *How to motivate your child for school and beyond*. Auckland, New Zealand: Random House, 2003.

Kada citiramo tekst iz knjige jednog autora po stilu *autor–datum*, tada izvor navodimo u zagradi po modelu: prezime autora, godina izdanja – bez zareza između, a zarezom odvajamo godinu izdanja i stranicu koja slijedi na kraju.

Na primjer:

(*srpski jezik*) Узмимо за примјер Болоњски процес. Он се већ деценијама бави формом, а мало се бави или уопште се не бави суштином васпитања и образовања (Сузић 2009, 17).

(*engleski jezik*) In this study, the majority of students (63%) indicated that they had witnessed peers being victimized in the past 9-week term (Rivers 2009, 220).

U popisu referenci po stilu *autor–datum* kada navodimo knjigu jednog autora, poštujemo sljedeći redoslijed: prezime autora [zarez], puno

ime – ne inicijal [tačka], godište izdavanja [tačka], naziv knjige – italikom [tačka], grad u kome je knjiga izdata [dvotačka], izdavač [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Milivojević, Zoran. 2008. *Emocije: psihoterapija i razumijevanje emocija*. Novi Sad: Psihopolis institut.

(engleski jezik) Kohn, Alfie. 1999. *The school our children deserve*. new York: Houghton Mifflin Company.

Nije dopušteno u istom tekstu miješati dva Čikago stila, humanistički i autor–datum stil.

Navođenje knjige dva autora

Knjige dva autora po Čikago stilu navodimo na dva načina: humanističkim i autor–datum pristupom. Ova dva pristupa nije dozvoljeno miješati jer se principijelno razlikuju.

Kada u otvorenom tekstu citiramo knjigu dva autora po *humanističkom stilu*, tada koristimo sljedeći redoslijed: puno ime i prezime oba autora sa veznikom *i* između imena a u engleskom *and*, naslov rada – italikom, u maloj zagradi navodimo grad, izdavača i godište, a nakon male zagrade stranicu na kojoj je tekst objavljen.

Na primjer:

(srpski jezik) Svako istraživanje ima svoja ograničenja i nedostatke. „Iz tih razloga potrebno je komentarisati činioce koji su mogli ugroziti validnost istraživanja i podataka i dati prijedloge kako bi trebalo popraviti istraživanje.“¹

¹ Milenko Kundačina i Veljko Bandur, *Akademsko pisanje* (Užice: Učiteljski fakultet, 2007), 145.

(engleski jezik) The study directly compared the academic gains of reciprocal peer tutoring, nonreciprocal peer tutoring, and a waiting-list control group. „Although the reciprocal, tutee, and tutor groups all showed significant increases in their academic scores, the control group did not“.¹

¹ Keri F. Manesses and Frank M. Gresham, *Reciprocal and nonreciprocal peer tutoring* (Chicago: University of Chicago Press, 2000), 105.

Kada u popisu literature navodimo knjigu dva autora po *humanističkom stilu*, slijedimo redoslijed: prezime prvog autora [zarež], puno ime –

ne inicijal [zarez], veznik *i* u srpskom, odnosno *and* u engleskom prezime drugog autora [zarez], puno ime – ne inicijal [tačka], naziv knjige – italikom [tačka], grad u kome je knjiga izdata [dvotačka], izdavač [zarez], godište izdavanja.

Na primjer:

(*srpski jezik*) Kundačina, Milenko i Bandur, Veljko. *Akademsko pisanje*. Užice: Učiteljski fakultet, 2007.

(*engleski jezik*) Greenspan, I. Stanley, and Benderly, L. Beryl. *Growth of the mind and the endangered origins of intelligence*. Reading, Massachusetts: A Merloyd Lawrence Book, 1998.

Rad dva autora u otvorenom tekstu po stilu *autor–datum* citiramo po sljedećem modelu: prezime prvog autora, veznik *i* u srpskom, a u engleskom *and*, prezime drugog autora, godina izdanja – bez zereza između, a zarezom odvajamo godinu izdanja i stranicu koja slijedi na kraju.

Na primjer:

(*srpski jezik*) (Kundačina i Bandur 2007, 106)

(*engleski jezik*) (Greenspan and Benderly 1998, 207)

U popisu referenci po stilu *autor–datum* kada navodimo knjigu dva autora, poštujemo sljedeći redosljed: prezime prvog autora [zarez], puno ime – ne inicijal [zarez], prezime drugog autora [zarez], puno ime – ne inicijal [tačka], godište izdavanja [tačka], naziv knjige – italikom [tačka], grad u kome je knjiga izdata [dvotačka], izdavač [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) Kundačina, Milenko i Bandur, Veljko. 2007. *Akademsko pisanje*. Užice: Učiteljski fakultet.

(*engleski jezik*) Greenspan, I. Stanley, and Benderly, L. Beryl. 1998. *Growth of the mind and the endangered origins of intelligence*. Reading, Massachusetts: A Merloyd Lawrence Book.

Kada u otvorenom tekstu citiramo knjigu četiri i više autora po *humanističkom stilu*, tada navodimo puno ime i prezime prvog autora a potom pišemo *i saradnici* (na engleskom *et al.*), potom zarez pa naslov rada – italikom, u maloj zagradi navodimo grad, izdavača i godište, a nakon male zagrade zarezom odvajamo stranicu na kojoj je tekst objavljen.

Na primjer:

(srpski jezik) „Традиционална педагошка оријентација ситуира све методике првенствено у контекст поучавања. Наставници су образовани да посредују или 'преносе', 'предају' градиво, тако да се и у васпитном раду развила оријентација на сервирање готових поука, максима, упута и моралних норми.“¹

¹ Драго Бранковић и сарадници, *Педагошко-психолошке и дидактичко-методичке основе васпитно-образовног рада* (Бања Лука: Друштво педагога Републике Српске, 1999), 327.

(engleski jezik) „Cooperative learning is an instructional strategy in which students work together in groups that are carefully designed to promote positive interdependence. This positive interdependence is coupled with individual accountability so that students are responsible for learning and contributing to the group task“.¹

¹ Philip C. Abrami et al., *Classroom connections: Understanding and using cooperative learning* (Toronto: Harcourt Brace, 1995), 1.

Knjigu četiri ili više autora u popisu literature po *humanističkom stilu* navodimo tako što nabrojimo prezime i ime prvog autora, zatim imena i prezimena svih autora, zatim italicom navodimo naslov djela, a potom grad, izdavača i godište izdanja.

Na primjer:

(srpski jezik) Бранковић, Драго, Миле Илић, Светозар Милијевић, Ненад Сузић и Вукашин Гуговић. *Педагошко-психолошке и дидактичко-методичке основе васпитно-образовног рада*. Бања Лука: Друштво педагога Републике Српске, 1999.

(engleski jezik) Abrami, Philip C., Bette Chambers, Catherine Poulsen, Christina De Simone, Aylvia d'Apollonia, and James Howden. *Classroom connections: Understanding and using cooperative learning*. Toronto: Harcourt Brace, 1995.

Ovdje je jasno da kod prvog autora ispisujemo prvo prezime a potom ime zato što slijedimo alfabetsko redanje izvora, a već drugog i ostale autore navodimo prvo imenom a potom prezimenom bez zareza između imena i prezimena jer nam zarez treba da odvojimo autore. U odnosu na APA stil, u Čikago stilu ovo je zakomplikovano i prilično nefunkcionalno. Posljedica toga je da je teško razdvojiti imena autora koji imaju po dva ili više prezimena ili koji imaju imena slična prezimenima.

Kada četiri i više autora u otvorenom tekstu citiramo po autor-datum stilu, tada u maloj zagradi navodimo prezime prvog autora i doda-

jemo *i saradnici* – na srpskom, a na engleskom *et al.*, zatim navodimo godište izdanja, a nakon zarez a stranicu sa koje je preuzet tekst.

Na primjer:

(srpski jezik) (Abrami i saradnici, 1995, 98)

(engleski jezik) (Abrami et al., 1995, 98)

Knjigu četiri i više autora u popisu literature po *autor–datum* pristupu navodimo sljedećim redosljedom: prezime prvog autora [zarez], ime prvog autora [tačka], ime i prezime drugog autora [zarez], imena i prezimena ostalih autora – odvojena zarezom nakon svakog prezimena [tačka], godina izdanja [tačka], naslov rada – italikom [tačka], grad u kome je rad izdat [dvotačka], izdavač [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Бранковић, Драго, Миле Илић, Светозар Милијевић, Ненад Сузић и Вукашин Гутовић. 1999. *Педагошко-психолошке и дидактичко-методичке основе васпитно-образовног рада*. Бања Лука: Друштво педагога Републике Српске.

(engleski jezik) Abrami, Philip C., Bette Chambers, Catherine Poulsen, Christina De Simone, Aylvia d'Apollonia, and James Howden. 1995. *Classroom connections: Understanding and using cooperative learning*. Toronto: Harcourt Brace.

Humanistički i autor–datum pristup pri navođenju knjiga četiri i više autora u popisu literature razlikuju se samo po mjestu na kome se unosi godište izdanja; u *humanističkom* pristupu to je na kraju, a u *autor–datum* godište izdanja unosi se nakon imena autora. Nije jasno čemu ova razlika i koja je logika.

Pravila za citiranje i navođenje štampanih knjiga po Čikago stilu

1. Kada u otvorenom tekstu citiramo uz primjenu *humanističkog stila*, dovoljno je da u superskriptu navedemo redni broj fusnote, a u fusnoti damo podatke po modelu: puno ime i prezime autora, naslov rada – italikom, u maloj zagradi navodimo grad, izdavača i godište, a nakon male zagrade stranicu na kojoj je tekst objavljen (str. 97).
2. Knjigu jednog autora po *humanističkom stilu* u bibliografiji navodimo po sljedećem modelu: prezime autora [zarez], puno ime – ne inicijal [tačka], naziv knjige – italikom [tačka], grad u kome je knjiga izdata [dvotačka], izdavač [zarez], godište izdavanja (str. 98).
3. Kada citiramo tekst iz knjige jednog autora po stilu *autor–datum*, tada izvor navodimo u zagradi po modelu: prezime autora, godina izdanja – bez zereza između, a zarezom odvajamo godinu izdanja i stranicu koja slijedi na kraju (str. 98).
4. U popisu referenci po stilu *autor–datum* kada navodimo knjigu jednog autora, poštujemo sljedeći redoslijed: prezime autora [zarez], puno ime – ne inicijal [tačka], godište izdavanja [tačka], naziv knjige – italikom [tačka], grad u kome je knjiga izdata [dvotačka], izdavač [tačka] (str. 98).
5. Nije dopušteno u istom tekstu miješati dva Čikago stila, *humanistički* i *autor–datum* stil (str. 99).
6. Kada u otvorenom tekstu citiramo knjigu dva autora po *humanističkom stilu*, tada koristimo sljedeći redoslijed: puno ime i prezime oba autora sa veznikom *i* između imena a u engleskom *and*, naslov rada – italikom, u maloj zagradi navodimo grad, izdavača i godište, a nakon male zagrade stranicu na kojoj je tekst objavljen (str. 99).
7. Kada u popisu literature navodimo knjigu dva autora po *humanističkom stilu*, slijedimo redoslijed: prezime prvog autora [zarez], puno ime – ne inicijal [zarez], veznik *i* u srpskom, odnosno *and* u engleskom prezime drugog autora [zarez], puno ime – ne inicijal [tačka], naziv knjige – italikom [tačka], grad u kome je knjiga izdata [dvotačka], izdavač [zarez], godište izdavanja (str. 99).
8. Rad dva autora u otvorenom tekstu po stilu *autor–datum* citiramo po sljedećem modelu: prezime prvog autora, veznik *i* u srpskom, a u engleskom *and*, prezime drugog autora, godina izdanja – bez zereza između, a zarezom odvajamo godinu izdanja i stranicu koja slijedi na kraju (str. 100).

9. U popisu referenci po stilu *autor–datum* kada navodimo knjigu dva autora, poštujemo sljedeći redosljed: prezime prvog autora [zarez], puno ime – ne inicijal [zarez], prezime drugog autora [zarez], puno ime – ne inicijal [tačka], godište izdavanja [tačka], naziv knjige – italikom [tačka], grad u kome je knjiga izdata [dvotačka], izdavač [tačka] (str. 100).
10. Kada u otvorenom tekstu citiramo knjigu četiri i više autora po *humanističkom stilu*, tada navodimo puno ime i prezime prvog autora a potom pišemo *i saradnici* (na engleskom *et al.*), potom zarez pa naslov rada – italikom, u maloj zagradi navodimo grad, izdavača i godište, a nakon male zagrade zarezom odvajamo stranicu na kojoj je tekst objavljen (str. 100).
11. Knjigu četiri ili više autora u popisu literature po *humanističkom stilu* navodimo tako što nabrojimo prezime i ime prvog autora, zatim imena i prezimena svih autora, zatim italikom navodimo naslov djela, a potom grad, izdavača i godište izdanja (str. 101).
12. Kada četiri i više autora u otvorenom tekstu citiramo po *autor–datum* stilu, tada u maloj zagradi navodimo prezime prvog autora i dodajemo *i saradnici* – na srpskom, a na engleskom *et al.*, zatim navodimo godište izdanja, a nakon zarez stranicu sa koje je preuzet tekst (str. 101).
13. Knjigu četiri i više autora u popisu literature po *autor–datum* pristupu navodimo sljedećim redosljedom: prezime prvog autora [zarez], ime prvog autora [tačka], ime i prezime drugog autora [zarez], imena i prezimena ostalih autora – odvojena zarezom nakon svakog prezimena [tačka], godina izdanja [tačka], naslov rada – italikom [tačka], grad u kome je rad izdat [dvotačka], izdavač [tačka] (str. 102).

Autorstvo prevodilaca i priređivača

U nekim slučajevima kao autora imenujemo osobu koja je prevela ili priredila tekst, odnosno sačinila hrestomatiju na datu temu. Radi se zaista o autorstvu jer je svaki prevod obilježen autorskim pečatom prevodioca. Slično je i sa priređivanjem enciklopedije ili slaganjem tekstova u hrestomatiju. Važno je da se u radu pored autorstva priređivača ili prevodioca jasno vidi izvorni autor ili izvor originalnog teksta. Autori se često i trude da u naslovu zadrže originalno ime autora. Na primjer, Ričmond Latimor je svoj prevod Ilijade naslovio „Homerova Ilijada“, jer je moguće da neki savremeni autor svoje djelo nazove istim imenom koje nosi djelo poznatog ili manje poznatog autora.

Autorski prevod u otvorenom tekstu po *humanističkom* stilu citiramo u fusnoti po sljedećem rasporedu: ime i prezime autora [zarez], napomena *preveo* – na srpskom (*trans.* – na engleskom) [zarez], naslov djela – italikom [otvorena mala zagrada], grad [dvotačka], izdavač [zarez], godina izdanja [zatvorena zagrada], [zarez], stranica od koje do koje je tekst objavljen [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) Stigavši tako, zboreć što o čemu,
o čemu se pjesma ne kani da brine,
sa mosta na most, gore se na njemu
zaustavimo vrh nove pukline
Zlih Jaruga i nova plača pusta,
i ona na me čudno mračna zine.¹

¹ Mihovil Kombol, preveo, *Dante: Pakao* (Beograd: Izdavačko preduzeće „Rad“, 1963), 124.

(*engleski jezik*)

¹ Richmond Lattimore, trans., *The Iliad of Homer* (Chicago: University of Chicago Press, 1951), 91–92.

U popisu literature autorstvo prevoda *humanističkim* stilom navodimo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarez], ime [tačka], napomena *preveo* – na srpskom (*trans.* – na engleskom) [tačka], naslov djela – italikom [tačka], grad [dvotačka], izdavač [zarez], godina izdanja [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Kombol, Mihovil, preveo. *Dante: Pakao*. Beograd: Izdavačko preduzeće „Rad“, 1963.

(engleski jezik) Lattimore, Richmond, trans. *The Iliad of Homer*. Chicago: University of Chicago Press, 1951.

Kada u otvorenom tekstu citiramo prevodioca kao autora, po *autor–datum* pristupu u maloj zagradi navodima prezime, godište [zarež] i stranicu.

Na primjer:

(srpski jezik) (Kombol, 1963, 124)

(engleski jezik) (Lattimore, 1951, 91–92)

Prevodioca kao autora u popisu literature po *autor–datum* pristupu navodimo sljedećim redoslijedom: prezime [zarež], ime [zarež], napomena *preveo* – na srpskom (*trans.* – na engleskom) [tačka], godina prevoda [tačka], naslov djela – italikom [tačka], grad [dvotačka], izdavač [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Kombol, Mihovil, preveo. 1963. *Dante: Pakao*. Beograd: Izdavačko preduzeće „Rad“.

(engleski jezik) Lattimore, Richmond, trans. 1951. *The Iliad of Homer*. Chicago: University of Chicago Press.

Editora, odnosno onoga ko je priredio određeni tekst pridružujemo autoru originalnog rada samo ako je uređivanje teksta stvar izbora priređivača. Na primjer, kada editor izabere određene poeme iz djela nekog autora, to je originalni izbor upravo tog priređivača, pa ga navodimo kao autora nakon naslova djela.

Priređivača teksta po *humanističkom* stilu navodimo kao autora nakon imena originalnog autora i nakon naslova rada, ali uz napomenu *priredio* – na srpskom ili *ed.* – na engleskom.

Na primjer:

(srpski jezik) Kunem vam se, ljudi, svijem na svijetu,
Što je bistre rose na gorskom cvijetu,
Niko ne bi mogo naći kapcu jednu
Tako milu, sjajnu, i čistu i čednu!¹

¹ Aleksa Šantić, *Ljubavna poezija*, priredio Stevan Krstec Starčinski (Beograd: Beoknjiga, 2008), 82.

(engleski jezik)

¹ Yves Bonnefoy, *New and Selected Poems*, ed. John Naughton and Antony Rudolf (Chicago: University of Chicago Press, 1995), 22.

U popisu literature *humanističkim stilom* editora navodimo poslije autora i naslova rada, a nakon njegovog imena navodimo grad, izdavača i godište.

Na primjer:

(srpski jezik) Šantić, Aleksa. *Ljubavna poezija*. Priredio Stevan Krstec Starčinski. Beograd: Beoknjiga, 2008.

(engleski jezik) Bonnefoy, Yves. *New and Selected Poems*. Edited by John Naughton and Antony Rudolf. Chicago: University of Chicago Press, 1995.

Editorski rad u otvorenom tekstu po stilu *autor–datum* citiramo prezimenom originalnog autora, nakon koga navodimo godinu izdanja i stranicu.

Na primjer:

(srpski jezik) (Šantić 2008, 82)

(engleski jezik) (Bonnefoy 1995, 22)

Kada editorski tekst navodimo u popisu literature po stilu *autor–datum*, tada slijedimo redosljed: prezime autora [zarez], ime [tačka], godina izdanja [tačka], naslov rada – italikom [tačka], napomena *priredio* – na srpskom (*ed.* – na engleskom), puno ime i prezime priređivača [tačka], grad [dvotačka], izdavač [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Šantić, Aleksa. 2008. *Ljubavna poezija*. Priredio Stevan Krstec Starčinski. Beograd: Beoknjiga.

(engleski jezik) Bonnefoy, Yves. 1995. *New and Selected Poems*. Edited by John Naughton and Antony Rudolf. Chicago: University of Chicago Press.

Pravila za navođenje prevodilaca i priređivača

14. Autorski prevod u otvorenom tekstu po *humanističkom stilu* citiramo u fusnoti po sljedećem rasporedu: ime i prezime autora [zarez], napomena *preveo* – na srpskom (*trans.* – na engleskom) [zarez], naslov djela – italikom [otvorena mala zagrada], grad [dvotačka], izdavač [zarez], godina izdanja [zatvorena zagrada], [zarez], stranica od koje do koje je tekst objavljen [tačka] (str. 105).
15. U popisu literature autorstvo prevoda *humanističkim* stilom navodimo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarez], ime [tačka], napomena *preveo* – na srpskom (*trans.* – na engleskom) [tačka], naslov djela – italikom [tačka], grad [dvotačka], izdavač [zarez], godina izdanja [tačka] (str. 105).
16. Kada u otvorenom tekstu citiramo prevodioca kao autora, po *autor–datum* pristupu u maloj zagradi navodimo prezime, godište [zarez] i stranicu (str. 106).
17. Prevodioca kao autora u popisu literature po *autor–datum* pristupu navodimo sljedećim redoslijedom: prezime [zarez], ime [zarez], napomena *preveo* – na srpskom (*trans.* – na engleskom) [tačka], godina prevoda [tačka], naslov djela – italikom [tačka], grad [dvotačka], izdavač [tačka] (str. 106).
18. Editor, odnosno onoga ko je priredio određeni tekst pridružujemo autoru originalnog rada samo ako je uređivanje teksta stvar izbora priređivača. Na primjer, kada editor izabere određene poeme iz djela nekog autora, to je originalni izbor upravo tog priređivača i zato ga navodimo kao autora nakon naslova djela (str. 106).
19. Priređivača teksta po *humanističkom* stilu navodimo kao autora nakon imena originalnog autora i nakon naslova rada, ali uz napomenu *priredio* – na srpskom ili *ed.* – na engleskom (str. 106).
20. U popisu literature *humanističkim stilom* editora navodimo poslije autora i naslova rada, a nakon njegovog imena navodimo grad, izdavača i godište (str. 107).
21. Editorski rad u otvorenom tekstu po stilu *autor–datum* citiramo prezimenom originalnog autora, nakon koga navodimo godinu izdanja i stranicu (str. 107).
22. Kada editorski tekst navodimo u popisu literature po stilu *autor–datum*, tada slijedimo redoslijed: prezime autora [zarez], ime [tačka], godina izdanja [tačka], naslov rada – italikom [tačka], napomena *priredio* – na srpskom (*ed.* – na engleskom), puno ime i prezime priređivača [tačka], grad [dvotačka], izdavač [tačka] (str. 107).

Navođenje poglavlja ili ostalih dijelova knjige

Kada autor objavljuje rad u knjizi koja predstavlja zbornik radova, tada naslov knjige navodimo italikom a ostale podatke određenim redoslijedom.

Poglavlje u knjizi po *humanističkom* stilu citiramo u fusnoti sljedećim redoslijedom: puno ime i prezime autora [zarez], [otvoreni navodnici], naslov rada [zarez], [zatvoreni navodnici], napomena *u knjizi* – na srpskom (*in* – na engleskom), naslov knjige – italikom, [zarez], *priređio* – na srpskom (*ed.* na engleskom) – ako se radi o priređenom izdanju, [otvorena mala zagrada], grad [dvotačka], izdavač [zarez], godina izdavanja [zatvorena mala zagrada], [zarez], stranica od koje do koje je rad printan [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) O represiji Frojd piše: „Jedna od promjena koje mogu da zadese nagoni impuls jeste kad se ovaj suoči sa otporima koji nastoje da ga onesposobe.“¹

¹ Sigmund Frojd, „Odbrambeni mehanizmi,“ u knjizi *Teorije o društvu II*, priredio Dragoljub Mićunović (Beograd: Vuk Karadžić, 1969), 769.

(*engleski jezik*) „Although the learning experience I went through was real enough – both demanding and exciting – and I certainly learned a great deal, it was not the same experience as learning to do my job more effectively.“¹

¹ Mike Wallace, „When is experiential learning not experiential learning?“ in *Liberating the learner: Lessons for professional development in education*, ed. Guy Claxton, Terry Atkinson, Marilyn Osborn and Mike Wallace (London: Routledge, 1996), 19.

Kada u popisu literature po *humanističkom* stilu navodimo autora jednog poglavlja u knjizi ili zborniku, slijedimo pravilo: puno prezime [zarez], zatim ime autora [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [tačka], [zatvoreni navodnici], napomena *u knjizi* – na srpskom (*in* – na engleskom), naslov knjige – italikom, [zarez], *priređio* – na srpskom (*ed.* – na engleskom) – ako se radi o priređenom izdanju, [zarez], stranica od koje do koje je rad printan [tačka], grad [dvotačka], izdavač [zarez], godina izdavanja [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Frojd, Sigmund. „Odbrambeni mehanizmi.“ u knjizi *Teorije o društvu II*, priredio Dragoljub Mićunović, 769–777. Beograd: Vuk Karadžić, 1969.

(engleski jezik) Wallace, Mike. „When is experiential learning not experiential learning?“ in *Liberating the learner: Lessons for professional development in education*, edited by Guy Claxton, Terry Atkinson, Marilyn Osborn and Mike Wallace, 16–31. London: Routledge, 1996.

Kada u otvorenom tekstu citiramo autora nekog poglavlja u knjizi ili zborniku, po *autor–datum* stilu u maloj zagradi navodimo prezime autora, te godište i stranicu sa koje je citat preuzet.

Na primjer:

(srpski jezik) (Frojd 1969, 769)

(engleski jezik) (Bonney 1995, 22)

U popisu literature autora poglavlja neke knjige po *autor–datum* stilu navodimo po sljedećem rasporedu: puno prezime [zarež], zatim ime autora [tačka], godina izdavanja [tačka], naslov rada [tačka], napomena u knjizi – na srpskom (*in* na engleskom), naslov knjige – italikom, [zarež], *priredio* – na srpskom (*ed.* – na engleskom) – ako se radi o priređenom izdanju, [zarež], stranica od koje do koje je rad printan [tačka], grad [dvotačka], izdavač [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Frojd, Sigmund. 1969. „Odbrambeni mehanizmi.“ u knjizi *Teorije o društvu II*, priredio Dragoljub Mićunović, 769–777. Beograd: Vuk Karadžić.

(engleski jezik) Wallace, Mike. 1996. „When is experiential learning not experiential learning?“ in *Liberating the learner: Lessons for professional development in education*, edited by Guy Claxton, Terry Atkinson, Marilyn Osborn and Mike Wallace, 16–31. London: Routledge.

Možemo uočiti da se u popisu literature autor poglavlja navodi gotovo identično u *humanističkom* i *autor–datum* stilu, s tim što se u prvom slučaju godina izdanja daje na kraju a u drugom poslije imena autora. Nije jasno zašto postoji i čemu služi ova razlika.

Predgovor, uvod ili pogovor u otvorenom tekstu po *humanističkom* stilu citiramo u fusnoti po sljedećem rasporedu: ime i prezime autora [zarež], napomena *uvod u* – na srpskom jeziku (*introduction to* – na engleskom) [zarež], naslov rada – italikom [zarež], napomena *autora* – na

srpskom (*by* – na engleskom), puno ime i prezime autora knjige, [otvorena mala zagrada], grad [dvotačka], izdavač [zarez], godina izdanja [zatvorena mala zagrada], [zarez], stranica od koje do koje je predgovor, uvod ili pogovor objavljen [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) „Из анализе главних дијелова ове књиге може се недвосмислено стећи увјерење да је аутор темељито проучио дјела аутора који су се, директно или индиректно, бавили мотивацијом у прошлости, да је марљиво анализовао дјела аутора који се у нашем времену баве различитим аспектима мотивације, да је властите резултате истраживања вјешто уградио у цјелину дјела и на тим изворима написао дјело непролазне вриједности.“¹

¹ Петар Мандић, увод у књигу *Како мотивисати ученике*, аутора Ненада Сузића (Српско Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства, 1998), 18.

(*engleski jezik*) „Many of you will find it hard to believe that the students accept your authority and expertise and will be ambivalent about whether to dazzle them with your brilliance or to play the role of being just one of the group.“¹

¹ Wilbert J. McKeachie, introduction to *Teaching tips*, by Wilbert J. McKeachie, Nancy Chism, Robert Menges, Marilla Svinicki, and Claire Ellen Weinstein (Lexington, MA: Heath and Company, 1994), x.

Kada u popisu literature navodimo autorstvo uvodnog teksta, predgovora ili pogovora po *humanističkom* stilu, slijedimo pravilo: puno prezime [zarez], zatim ime autora [tačka], napomena uvod u knjigu – na srpskom jeziku (*introduction to* – na engleskom), naslov teksta – italikom [zarez], napomena *autora* – na srpskom (*by* – na engleskom), ime i prezime autora knjige [zarez], stranica od koje do koje je rad printan [tačka], grad [dvotačka], izdavač [zarez], godina izdanja [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) Мандић, Петар. Увод у књигу *Како мотивисати ученике*, аутора Ненада Сузића, 17–20. Српско Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства, 1998.

(*engleski jezik*) McKeachie, J. Wilbert. Introduction to *Teaching tips*, by Wilbert J. McKeachie, Nancy Chism, Robert Menges, Marilla Svinicki, and Claire Ellen Weinstein, xi–vv. Lexington, MA: Heath and Company, 1994.

U otvorenom tekstu autorski uvod, predgovor ili pogovor po *autor-datum* stilu citiramo prezimenom autora, godištem izdanja i stranicom sa koje je tekst uzet.

Na primjer:

(srpski jezik) (Мандић, 1998, 17)

(engleski jezik) (McKeachie, 1994, x)

U popisu literature autorski uvod, predgovor ili pogovor po *autor–datum* stilu citiramo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarez], puno ime [tačka], godina izdanja [tačka], napomena *uvod u knjigu* – na srpskom (*introduction to* – na engleskom), naslov rada [zarez], napomena *autora* – na srpskom (*by* – na engleskom), ime i prezime autora knjige [zarez], stranica od koje do koje je rad objavljen [tačka], grad [dvotačka], izdavač [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Мандић, Петар. 1998. Увод у књигу *Како мотивисати ученике*, аутора Ненада Сузића, 17–20. Српско Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства.

(engleski jezik) McKeachie, J. Wilbert. 1994. Introduction to *Teaching tips*, by Wilbert J. McKeachie, Nancy Chism, Robert Menges, Marilla Svinicki, and Claire Ellen Weinstein, xi–vv. Lexington, MA: Heath and Company.

Pravila za navođenje poglavlja ili ostalih dijelova knjige

23. Poglavlje u knjizi po *humanističkom* stilu citiramo u fusnoti sljedećim redoslijedom: puno ime i prezime autora [zarez], [otvoreni navodnici], naslov rada [zarez], [zatvoreni navodnici], napomena *u knjizi* – na srpskom (*in* – na engleskom), naslov knjige – italikom, [zarez], *priređio* – na srpskom (*ed.* na engleskom) – ako se radi o priređenom izdanju, [otvorena mala zagrada], grad [dvotačka], izdavač [zarez], godina izdavanja [zatvorena mala zagrada], [zarez], stranica od koje do koje je rad printan [tačka] (str. 109).
24. Kada u popisu literature po *humanističkom* stilu navodimo autora jednog poglavlja u knjizi ili zborniku, slijedimo pravilo: puno prezime [zarez], zatim ime autora [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [tačka], [zatvoreni navodnici], napomena *u knjizi* – na srpskom (*in* – na engleskom), naslov knjige – italikom, [zarez], *priređio* – na srpskom (*ed.* – na engleskom) – ako se radi o priređenom izdanju,

- [zarez], stranica od koje do koje je rad printan [tačka], grad [dvotačka], izdavač [zarez], godina izdavanja [tačka] (str. 109).
25. Kada u otvorenom tekstu citiramo autora nekog poglavlja u knjizi ili zborniku, po *autor–datum* stilu u maloj zagradi navodimo prezime autora, te godište i stranicu sa koje je citat preuzet (str. 110).
 26. U popisu literature autora poglavlja neke knjige po *autor–datum* stilu navodimo po sljedećem rasporedu: puno prezime [zarez], zatim ime autora [tačka], godina izdavanja [tačka], naslov rada [tačka], napomena u *knjizi* – na srpskom (*in* na engleskom), naslov knjige – italikom, [zarez], *priređio* – na srpskom (*ed.* – na engleskom) – ako se radi o priređenom izdanju, [zarez], stranica od koje do koje je rad printan [tačka], grad [dvotačka], izdavač [tačka] (str. 110).
 27. Predgovor, uvod ili pogovor u otvorenom tekstu po *humanističkom* stilu citiramo u fusnoti po sljedećem rasporedu: ime i prezime autora [zarez], napomena *uvod u* – na srpskom jeziku (*introduction to* – na engleskom) [zarez], naslov rada – italikom [zarez], napomena *autora* – na srpskom (*by* – na engleskom), puno ime i prezime autora knjige, [otvorena mala zagrada], grad [dvotačka], izdavač [zarez], godina izdanja [zatvorena mala zagrada], [zarez], stranica od koje do koje je predgovor, uvod ili pogovor objavljen [tačka] (str. 110).
 28. Kada u popisu literature navodimo autorstvo uvodnog teksta, predgovora ili pogovora po *humanističkom* stilu, slijedimo pravilo: puno prezime [zarez], zatim ime autora [tačka], napomena uvod u knjigu – na srpskom jeziku (*introduction to* – na engleskom), naslov teksta – italikom [zarez], napomena *autora* – na srpskom (*by* – na engleskom), ime i prezime autora knjige [zarez], stranica od koje do koje je rad printan [tačka], grad [dvotačka], izdavač [zarez], godina izdanja [tačka] (str. 111).
 29. U otvorenom tekstu autorski uvod, predgovor ili pogovor po *autor–datum* stilu citiramo prezimenom autora, godištem izdanja i stranicom sa koje je tekst uzet (str. 111).
 30. U popisu literature autorski uvod, predgovor ili pogovor po *autor–datum* stilu citiramo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarez], puno ime [tačka], godina izdanja [tačka], napomena *uvod u knjigu* – na srpskom (*introduction to* – na engleskom), naslov rada [zarez], napomena *autora* – na srpskom (*by* – na engleskom), ime i prezime autora knjige [zarez], stranica od koje do koje je rad objavljen [tačka], grad [dvotačka], izdavač [tačka] (str. 112).

Navođenje radova publikovanih u elektronskoj formi

Kada su knjiga ili autorski rad dostupni na Internet adresi, u printanoj ili u nekoj drugoj formi, kada je rad dostupan u više od jednog formata, prvo navodimo format kojim raspolažemo, ali na kraju napominjemo u kom drugom formatu je rad dostupan.

Kada u otvorenom tekstu citiramo knjigu dostupnu u elektronskoj formi, po *humanističkom* stilu izvor navodimo u fusnoti u sljedećem redoslijedu: puno ime i prezime autora [zarez], naslov rada – italikom [otvorna mala zagrada], grad u kome je knjiga izdata [dvotačka], izdavač [zarez], godina izdavanja [zatvorena mala zagrada], [zarez], sajt adresa [otvorena mala zagrada], napomena *preuzeto* – na srpskom (*accessed* – na engleskom), datum preuzimanja [zatvorena mala zagrada], [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) „Empatija nije nešto što dolazi tako lako niti je nešto što se samo po sebi podrazumijeva. Empatiju treba vježbati. Naučiti kako pedagoški upotrijebiti empatiju, predstavlja jedan od najvažnijih pedagoških izazova za savremenog nastavnika.“¹

¹ Nenad Suzić, *Pedagogija za XXI vijek* (Banja Luka: TT-Centar, 2005), <http://www.suzicnenad.com> (preuzeto 16.04.2010).

(*engleski jezik*) Citirani tekst¹

¹ Philip B. Kurland and Ralph Lerner, eds., *The Founders' Constitution* (Chicago: University of Chicago Press, 1987), <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/> (accessed June 27, 2006).

U popisu literature knjigu koju smo koristili u elektronskoj formi po *humanističkom* stilu navodimo sljedećim redom: puno prezime autora [zarez], ime [tačka], naslov rada – italikom [tačka], grad u kome je knjiga izdata [dvotačka], izdavač [zarez], godina izdavanja [tačka], sajt adresa [tačka], napomena *dostupno u printanoj formi kao i na CD-u* – na srpskom (*also available in print form and as a CD-ROM* – na engleskom) [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) Suzić, Nenad. *Pedagogija za XXI vijek*. Banja Luka: TT-Centar, 2005. <http://www.suzicnenad.com>. Dostupno u printanoj formi kao i na CD-u.

(*engleski jezik*) Kurland, Philip, B., and Ralph Lerner, eds., *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press, 1987. <http://press-pubs.uchicago.edu/>

[founders/](#). Also available in print form and as a CD-ROM.

Ovdje nije jasno zašto se godina izdanja autora knjige u printanoj formi navodi odmah iza imena autora (pravilo br. 4), a u elektronskoj nakon izdavača. U popisu literature ovo izgleda nedosljedno i zbunjujuće za čitaoca.

Kada u otvorenom tekstu stilom *autor–datum* citiramo knjigu preuzetu elektronski, tada u maloj zagradi navodimo prezime autora i godište objavljivanja knjige.

Na primjer:

(*srpski jezik*) (Suzić 2005)

(*engleski jezik*) (Kurland and Lerner 1987)

U popisu literature po stilu *autor–datum* elektronski preuzetu knjigu navodimo po sljedećem redosljedu: prezime autora [zarež], ime (zatim slijede imena i prezimena ostalih autora, odvojena zarežom) [tačka], godina izdanja [tačka], naslov rada – italikom [tačka], grad [dvotačka], izdavač [tačka], sajt adresa [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) Suzić, Nenad. 2005. *Pedagogija za XXI vijek*. Banja Luka: TT-Centar. <http://www.suzicnenad.com>.

(*engleski jezik*) Kurland, Philip, B., and Ralph Lerner, eds., 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Rad objavljen u časopisu u elektronskoj formi, po *humanističkom* stilu u otvorenom tekstu citiramo u fusnoti tako što navodimo: ime i prezime autora [zarež], [otvoreni navodnici], naslov rada [zarež], [zatvoreni navodnici], naslov časopisa i svezak ili volumen – italikom [zarež], broj časopisa [otvorena mala zagrada], godina izdavanja [zatvorena mala zagrada], [zarež], sajt adresa [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) „Постоје педагошки продуктивни модели којима можемо помоћи онима који избјегавају тражење помоћи тако да они науче да затраже помоћ када им затреба.“¹

¹ Ненад Сузић, „Тражење помоћи као когнитивна стратегија ученика,“ *Настава и васпитање*, бр. 3 (2006), <http://www.suzicnenad.com>.

(engleski jezik) Citirani tekst¹

¹ Mark A. Hlatky et al., „Quality-of-Life and Depressive Symptoms in Postmenopausal Women after Receiving Hormone Therapy: Results from the Heart and Estrogen/Progestin Replacement Study (HERS) Trial.“ *Journal of the American Medical Association* 287, no. 5 (2002), <http://jama.ama.org/issues/v287n5/rfull/joc10108.html#aainfo>.

U popisu literature rad objavljen u časopisu koji nam je dostupan u elektronskoj formi po *humanističkom* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: Prezime autora [zarež], ime [zarež], imena i prezimena ostalih autora [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [zarež], [zatvoreni navodnici], [tačka], naslov časopisa i svezak ili volumen – italikom [zarež], broj časopisa [otvorena mala zagrada], datum preuzimanja rada [zatvorena mala zagrada], [zarež], sajt adresa [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Сузић, Ненад. „Тражење помоћи као когнитивна стратегија ученика. “*Настава и васпитање*“, бр. 3 (18.04.2006), <http://www.suzicenad.com>.

(engleski jezik) Hlatky, Mark A., Derek Boothroyd, Eric Vittinghoff, Penny Sharp, and Mary A. Whooley. „Quality-of-Life and Depressive Symptoms in Postmenopausal Women after Receiving Hormone Therapy: Results from the Heart and Estrogen/Progestin Replacement Study (HERS) Trial.“ *Journal of the American Medical Association* 287, no. 5 (February 6, 2002), <http://jama.ama.org/issues/v287n5/rfull/joc10108.html#aainfo>.

U otvorenom tekstu rad objavljen u časopisu koji smo preuzeli u elektronskoj formi, po *autor–datum* stilu citiramo u maloj zagradi navodeći prezime autora i godište izdanja.

Na primjer:

(srpski jezik) (Suzić 2006)

(engleski jezik) (Hlatky et al. 2002)

U popisu literature rad objavljen u časopisu preuzet u elektronskoj formi, po *autor–datum* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarež], ime [zarež], imena i prezimena ostalih autora [tačka], naslov rada [tačka], naslov časopisa i svezak ili volumen – italikom [zarež], broj časopisa [zarež], sajt adresa [otvorena mala zagrada], napomena *preuzeto dana* – na srpskom (*accessed* – na engleskom), datum preuzimanja [zatvorena mala zagrada], [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Сузић, Ненад. Тражење помоћи као когнитивна стратегија ученика. *Настава и васпитање*, бр. 3, <http://www.suzicnenad.com> (preuzeto dana 18.04.2006).

(engleski jezik) Hlatky, Mark A., Derek Boothroyd, Eric Vittinghoff, Penny Sharp, and Mary A. Whooley. Quality-of-Life and Depressive Symptoms in Postmenopausal Women after Receiving Hormone Therapy: Results from the Heart and Estrogen/Progestin Replacement Study (HERS) Trial. *Journal of the American Medical Association* 287, no. 5 (February 6), <http://jama.ama.org/issues/v287n5/rfull/joc10108.html#aainfo> (accessed January 7, 2004).

Radove preuzete sa veb sajta citiramo u otvorenom tekstu po *humanističkom* stilu u fusnoti po sljedećem redoslijedu: ustanova i organ ustanove čiji je sajt zvanična adresa [zarez], [otvoreni navodnici], naslov rada [zarez], [zatvoreni navodnici], naziv ustanove [zarez], sajt adresa [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Preuzeti tekst¹

¹ Влада Републике Српске, Министарство просвјете и културе, „Планови, програми и пројекти“, Влада Републике Српске, <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mpk/Pages/Splash.aspx>.

(engleski jezik) Preuzeti tekst¹

¹ Evanston Public Library Board of Trustees, „Evanston Public Library Strategic Plan, 2000-2010: A Decade of Outreach“, Evanston Public Library, <http://www.epl.org/library/strategic-plan-00.html>.

Kao i kod APA stila, u Čikago stilu nikada ne navodimo sajt adresu na mjestu autora. Za to će nam poslužiti ime institucije ili prve riječi naslova rada.

U popisu literature rad preuzet sa veb sajta po *humanističkom* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: naziv institucije na mjestu autora [tačka], [otvoreni znakovi navoda], naslov preuzetog teksta, [tačka] [zatvoreni znakovi navoda], ime institucije kao izdavača [tačka], sajt [otvorena mala zagrada], napomena *preuzeto dana* – na srpskom (*accessed* – na engleskom), datum preuzimanja [zatvorena mala zagrada], [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Влада Републике Српске, Министарство просвјете и културе. „Планови, програми и пројекти.“ Влада Републике Српске. <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mpk/Pages/Splash.aspx> (preuzeto dana 18.04.2010).

(*engleski jezik*) Evanston Public Library Board of Trustees. „Evanston Public Library Strategic Plan, 2000-2010: A Decade of Outreach.“ Evanston Public Library. <http://www.epl.org/library/strategic-plan-00.html> (accessed June 1, 2005).

Možemo uočiti da se navođenje izvora u fusnoti i popisu literature razlikuje samo po tome što se u fusnoti za odvajanje autorstva, rada i izdavača koristi zarez, a u popisu literature tačka. Nije jasno čemu služi ova razlika i koliko je ona funkcionalna.

Rad preuzet sa veb sajta u otvorenom tekstu po *autor–datum* stilu navodimo imenom autora, odnosno institucije koju navodimo kao autora u maloj zagradi.

Na primjer:

(*srpski jezik*) (Влада Републике Српске, Министарство просвјете и културе)

(*engleski jezik*) (Evanston Public Library Board of Trustees)

Rad preuzet sa veb sajta u popisu literature po *autor–datum* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: naziv institucije na mjestu autora [tačka], naslov preuzetog teksta, [tačka], ime institucije kao izdavača [tačka], sajt [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) Влада Републике Српске, Министарство просвјете и културе. Планови, програми и пројекти. Влада Републике Српске. <http://www.vladars.-net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mpk/Pages/Splash.aspx>.

(*engleski jezik*) Evanston Public Library Board of Trustees. Evanston Public Library Strategic Plan, 2000-2010: A Decade of Outreach. Evanston Public Library. <http://www.epl.org/library/strategic-plan-00.html>.

I-meil poruka citira se prvenstveno u otvorenom tekstu kao lična poruka i, u pravilu, ne navodi se u popisu literature nego u fusnoti.

Na primjer:

(*srpski jezik*) Tekst poruke pod navodnicima¹

¹ Nikola Potkonjak, i-meil poruka autoru ovog rada, 19.04.2010.

(*engleski jezik*) Tekst poruke pod navodnicima¹

¹ John Doe, e-mail message to author, October 31, 2005.

Pravila za navođenje radova publikovanih u elektronskoj formi

31. Kada u otvorenom tekstu citiramo knjigu dostupnu u elektronskoj formi, po *humanističkom* stilu izvor navodimo u fusnoti u sljedećem redoslijedu: puno ime i prezime autora [zarez], naslov rada – italikom [otvorna mala zagrada], grad u kome je knjiga izdata [dvotačka], izdavač [zarez], godina izdavanja [zatvorena mala zagrada], [zarez], sajt adresa [otvorena mala zagrada], napomena *preuzeto* – na srpskom (*accessed* – na engleskom), datum preuzimanja [zatvorena mala zagrada], [tačka] (str. 114).
32. U popisu literature knjigu koju smo koristili u elektronskoj formi po *humanističkom* stilu navodimo sljedećim redom: puno prezime autora [zarez], ime [tačka], naslov rada – italikom [tačka], grad u kome je knjiga izdata [dvotačka], izdavač [zarez], godina izdavanja [tačka], sajt adresa [tačka], napomena *dostupno u printanoj formi kao i na CD-u* – na srpskom (*also available in print form and as a CD-ROM* – na engleskom) [tačka] (str. 114).
33. Kada u otvorenom tekstu stilom *autor–datum* citiramo knjigu preuzetu elektronski, tada u maloj zagradi navodimo prezime autora i godište objavljivanja knjige (str. 115).
34. U popisu literature po stilu *autor–datum* elektronski preuzetu knjigu navodimo po sljedećem redoslijedu: prezime autora [zarez], ime (zatim slijede imena i prezimena ostalih autora, odvojena zarezom) [tačka], godina izdanja [tačka], naslov rada – italikom [tačka], grad [dvotačka], izdavač [tačka], sajt adresa [tačka] (str. 115).
35. Rad objavljen u časopisu u elektronskoj formi, po *humanističkom* stilu u otvorenom tekstu citiramo u fusnoti tako što navodimo: ime i prezime autora [zarez], [otvoreni navodnici], naslov rada [zarez], [zatvoreni navodnici], naslov časopisa i svezak ili volumen – italikom [zarez], broj časopisa [otvorena mala zagrada], godina izdavanja [zatvorena mala zagrada], [zarez], sajt adresa [tačka] (str. 115).
36. U popisu literature rad objavljen u časopisu koji nam je dostupan u elektronskoj formi po *humanističkom* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: Prezime autora [zarez], ime [zarez], imena i prezimena ostalih autora [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [zarez], [zatvoreni navodnici], [tačka], naslov časopisa i svezak ili volumen – italikom [zarez], broj časopisa [otvorena mala zagrada], datum preuzi-

- manja rada [zatvorena mala zagrada], [zarez], sajt adresa [tačka] (str. 116).
37. U otvorenom tekstu rad objavljen u časopisu koji smo preuzeli u elektronskoj formi, po *autor–datum* stilu citiramo u maloj zagradi navodeći prezime autora i godište izdanja (str. 116).
 38. U popisu literature rad objavljen u časopisu preuzet u elektronskoj formi, po *autor–datum* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarez], ime [zarez], imena i prezimena ostalih autora [tačka], naslov rada [tačka], naslov časopisa i svezak ili volumen – italikom [zarez], broj časopisa [zarez], sajt adresa [otvorena mala zagrada], napomena *preuzeto dana* – na srpskom (*accessed* – na engleskom), datum preuzimanja [zatvorena mala zagrada], [tačka] (str. 116).
 39. Radove preuzete sa veb sajta citiramo u otvorenom tekstu po *humanističkom* stilu u fusnoti po sljedećem redoslijedu: ustanova i organ ustanove čiji je sajt zvanična adresa [zarez], [otvoreni navodnici], naslov rada [zarez], [zatvoreni navodnici], naziv ustanove [zarez], sajt adresa [tačka] (str. 117).
 40. Kao i kod APA stila, u Čikago stilu nikada ne navodimo sajt adresu na mjestu autora. Za to će nam poslužiti ime institucije ili prve riječi naslova rada (str. 117).
 41. U popisu literature rad preuzet sa veb sajta po *humanističkom* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: naziv institucije na mjestu autora [tačka], [otvoreni znakovi navoda], naslov preuzetog teksta, [tačka] [zatvoreni znakovi navoda], ime institucije kao izdavača [tačka], sajt [otvorena mala zagrada], napomena *preuzeto dana* – na srpskom (*accessed* – na engleskom), datum preuzimanja [zatvorena mala zagrada], [tačka] (str. 117).
 42. Rad preuzet sa veb sajta u otvorenom tekstu po *autor–datum* stilu navodimo imenom autora, odnosno institucije koju navodimo kao autora u maloj zagradi (str. 118).
 43. Rad preuzet sa veb sajta u popisu literature po *autor–datum* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: naziv institucije na mjestu autora [tačka], naslov preuzetog teksta, [tačka], ime institucije kao izdavača [tačka], sajt [tačka] (str. 118).
 44. I-meil poruka citira se prvenstveno u otvorenom tekstu kao lična poruka i, u pravilu, ne navodi se u popisu literature nego u fusnoti (str. 118).

Navođenje radova objavljenih u časopisima

Rad objavljen u printanim časopisima po *humanističkom* stilu u otvorenom tekstu navodimo u fusnoti sljedećim redoslijedom: puno ime i prezime autora [zarež], [otvoreni navodnici] naslov rada [zarež], [zatvoreni navodnici], naziv časopisa – italikom i svezak/broj, [otvorena mala zagrada] godina izdanja [zatvorena mala zagrada], [dvotačka], strana sa koje je tekst preuzet [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) „Nije, dakle, nimalo slučajno što se njemačka koncepcija komparativne pedagogije u savremenoj pedagoškoj literaturi označava jednom od najtemeljnijih i najprestižnijih.“¹

¹ Radivoje Kulić, „Savremena shvatanja komparativne pedagogije“, *Pedagogija* br. 4 (2009): 514.

(*engleski jezik*) „Peer tutoring is the process by which a student helps one or more students learn a skill or concept.“¹

¹ Keri F. Menesses and Frank M. Gresham, „Relative efficacy of reciprocal and noreciprocal peer tutoring for students at-risk for academic failure,“ *School Psychology Quarterly* Vol. 24 (2009): 266.

U popisu literature autorstvo rada u časopisu po *humanističkom* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarež], ime [tačka], [otvoreni navodnici] naslov rada [tačka], [zatvoreni navodnici], naziv časopisa – italikom i svezak /broj [zarež], [otvorena mala zagrada] godina izdanja [zatvorena mala zagrada], [dvotačka], stranica od koje do koje je tekst printan [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) Kulić, Radivoje. „Savremena shvatanja komparativne pedagogije.“ *Pedagogija* br. 4 (2009): 507–521.

(*engleski jezik*) Menesses, Keri F., and Frank M. Gresham. „Relative efficacy of reciprocal and noreciprocal peer tutoring for students at-risk for academic failure.“ *School Psychology Quarterly* Vol. 24 (2009): 266–275.

Rad objavljen u časopisu po stilu *autor–datum* u otvorenom tekstu citiramo u maloj zagradi navođenjem prezimena autora, godišta i stranice sa koje je tekst preuzet.

Na primjer:

(*srpski jezik*) (Kulić 2009, 507)

(*engleski jezik*) (Menesses et al. 2009, 266)

Rad objavljen u časopisu u popisu literature po *autor–datum* stilu citiramo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarez], puno ime [tačka], godina izdanja [tačka], naslov rada [tačka], naslov časopisa – italikom, broj časopisa [dvotačka], stranica od koje do koje je rad objavljen [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) Kulić, Radivoje. 2009. Savremena shvatanja komparativne pedagogije. *Pedagogija* br. 4: 507–521.

(*engleski jezik*) Menesses, Keri F., and Frank M. Gresham. 2009. Relative efficacy of reciprocal and noreciprocal peer tutoring for students at-risk for academic failure. *School Psychology Quarterly* Vol. 24: 266–275.

Rad objavljen u časopisu dostupan na onlajn adresi po *humanističkom* stilu citiramo u fusnoti sljedećim redoslijedom: puno ime i prezime autora [zarez], [otvoreni navodnici] naslov rada [zarez], [zatvoreni navodnici], naziv časopisa – italikom i svezak/broj, [otvorena mala zagrada] godina izdanja [zatvorena mala zagrada], [zarez], sajt [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) „Наши наставници нису обучавани да препознају ученике који овисе од оних који прихватају или избјегавају помоћ других.“¹

¹ Ненад Сузић, „Тражење помоћи као когнитивна стратегија ученика,“ *Настава и васпитање* бр. 3 (2006), <http://www.pedagog.org.yu>.

(*engleski jezik*) Citirani tekst¹

¹ Mark A. Hlatky et al., „Quality-of-life and Depressive Symptoms in postmenopausal women after Receiving Hormone Therapy: Results from the heart and Estrogen/Progestin Replacement Study (HERS) Trial,“ *Journal of the American Medical Association* 287, no. 5 (2002), <http://jama.ama-assn.org/issues/v287n5/rful/joc10108.html#aainfo>.

U popisu literature rad objavljen onlajn po *humanističkom* stilu navodimo kako slijedi: prezime autora [zarez], ime (imena i prezimena ostalih autora), [tačka], [otvoreni navodnici] naslov rada [tačka], [zatvoreni navodnici], naziv časopisa – italikom i svezak /broj [zarez], [otvorena

mala zagrada], datum preuzimanja rada [zatvorena mala zagrada], [zarez], sajt adresa [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Сузић, Ненад. „Тражење помоћи као когнитивна стратегија ученика“. *Настава и васпитање*, бр. 3 (11. 10. 2006), <http://www.pedagog.org.yu>.

(engleski jezik) Hlatky, Mark A., Derek Boothroyd, Eric Vittinghoff, Penny Sharp, and Mary A. Whooley. „Quality-of-life and Depressive Symptoms in postmenopausal women after Receiving Hormone Therapy: Results from the heart and Estrogen/Progestin Replacement Study (HERS) Trial.“ *Journal of the American Medical Association* 287, no. 5 (2002), <http://jama.ama-assn.org/issues/v287n5/rfull-joc10108.html#aainfo>.

Rad objavljen u časopisu onlajn po *autor–datum* stilu u otvorenom tekstu citiramo u maloj zagradi navođenjem prezimena autora i godišta objavljivanja rada.

Na primjer:

(srpski jezik) (Сузић 2006)

(engleski jezik) (Hlatky, et al. 2002)

U popisu literature rad objavljen u časopisu onlajn po *autor–datum* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarez], ime (imena i prezimena ostalih autora), [tačka], naslov rada [tačka], naziv časopisa – italikom i svezak/broj [zarez], [otvorena mala zagrada], datum preuzimanja rada [zatvorena mala zagrada], [zarez], sajt adresa [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Сузић, Ненад. 2006. Тражење помоћи као когнитивна стратегија ученика. *Настава и васпитање*, бр. 3 (11. октобар), <http://www.pedagog.org.yu>.

(engleski jezik) Hlatky, Mark A., Derek Boothroyd, Eric Vittinghoff, Penny Sharp, and Mary A. Whooley. 2002. Quality-of-life and Depressive Symptoms in postmenopausal women after Receiving Hormone Therapy: Results from the heart and Estrogen/Progestin Replacement Study (HERS) Trial. *Journal of the American Medical Association* 287, no. 5 (February 6), <http://jama.ama-assn.org/issues/v287n5/rfull-joc10108.html#aainfo>.

Pravila za navođenje radova objavljenih u časopisima

45. Rad objavljen u printanim časopisima po *humanističkom* stilu u otvorenom tekstu navodimo u fusnoti sljedećim redoslijedom: puno ime i prezime autora [zarez], [otvoreni navodnici], naslov rada [zarez], [zatvoreni navodnici], naziv časopisa – italikom i svezak/broj, [otvorena mala zagrada], godina izdanja [zatvorena mala zagrada], [dvotačka], strana sa koje je tekst preuzet [tačka] (str. 121).
46. U popisu literature autorstvo rada u časopisu po *humanističkom* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarez], ime [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [tačka], [zatvoreni navodnici], naziv časopisa – italikom i svezak /broj [zarez], [otvorena mala zagrada] godina izdanja [zatvorena mala zagrada], [dvotačka], stranica od koje do koje je tekst printan [tačka] (str. 121).
47. Rad objavljen u časopisu po stilu *autor–datum* u otvorenom tekstu citiramo u maloj zagradi navođenjem prezimena autora, godišta i stranice sa koje je tekst preuzet (str. 122).
48. Rad objavljen u časopisu u popisu literature po *autor–datum* stilu citiramo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarez], puno ime [tačka], godina izdanja [tačka], naslov rada [tačka], naslov časopisa – italikom, broj časopisa [dvotačka], stranica od koje do koje je rad objavljen [tačka] (str. 122).
49. Rad objavljen u časopisu dostupan na onlajn adresi po *humanističkom* stilu citiramo u fusnoti sljedećim redoslijedom: puno ime i prezime autora [zarez], [otvoreni navodnici], naslov rada [zarez], [zatvoreni navodnici], naziv časopisa – italikom i svezak/broj, [otvorena mala zagrada], godina izdanja [zatvorena mala zagrada], [zarez], sajt [tačka] (str. 122).
50. U popisu literature rad objavljen onlajn po *humanističkom* stilu navodimo kako slijedi: prezime autora [zarez], ime (imena i prezimena ostalih autora), [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [tačka], [zatvoreni navodnici], naziv časopisa – italikom i svezak /broj [zarez], [otvorena mala zagrada], datum preuzimanja rada [zatvorena mala zagrada], [zarez], sajt adresa [tačka] (str. 122).
51. Rad objavljen u časopisu onlajn po *autor–datum* stilu u otvorenom tekstu citiramo u maloj zagradi navođenjem prezimena autora i godišta objavljivanja rada (str. 123).

52. U popisu literature rad objavljen u časopisu onlajn po *autor–datum* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarez], ime (imena i prezimena ostalih autora), [tačka], naslov rada [tačka], naziv časopisa – italikom i svezak/broj [zarez], [otvorena mala zagrada], datum preuzimanja rada [zatvorena mala zagrada], [zarez], sajt adresa [tačka] (str. 123).

Navođenje radova objavljenih u magazinima i novinama

Radove preuzete iz popularnih magazina i novina citiramo slično kao i radove objavljene u stručnim i naučnim časopisima s tim što se put do izvora markira dodatnim podacima.

Rad preuzet iz popularnog magazina po *humanističkom* stilu citiramo u fusnoti po sljedećem redoslijedu: ime i prezime autora [zarez], [otvoreni navodnici], naslov rada [zarez], [zatvoreni navodnici], ime magazina – italikom [zarez], datum kada je tekst objavljen [zarez], stranica [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) „Ako je univerzitet u razvitku, kako se može očekivati da napreduje bez nastave? Ko ima pravo da odlučuje šta će profesor naveče da radi, da peca ribu ili drži predavanja?“¹

¹ Nenad Suzić, „Quod licet Iovi, non licet bovi,“ *Reporter*, 17. decembar 2008, 11.

(*engleski jezik*) Citirani tekst¹

¹ Steve Martin, „Sports-Interview Shocker,“ *New Yorker*, May 6, 2002, 84.

Tekst preuzet iz popularnog magazina u popisu literature po *humanističkom* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarez], puno ime [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [tačka], [zatvoreni navodnici], ime magazina – italikom [zarez], datum kada je tekst objavljen.

Na primjer:

(*srpski jezik*) Suzić, Nenad. „Quod licet Iovi, non licet bovi.“ *Reporter*, 17. decembar 2008.

(*engleski jezik*) Martin, Steve. „Sports-Interview Shocker.“ *New Yorker*, May 6, 2002.

Rad iz popularnog magazina po *autor–datum* stilu u otvorenom tekstu citiramo u maloj zagradi navodeći prezime, godište i stranicu sa koje je tekst preuzet.

Na primjer:

(*srpski jezik*) (Suzić 2008, 11)

(*engleski jezik*) (Martin 2002, 84)

Tekst objavljen u popularnom magazinu u popisu literature po *autor–datum* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarez], puno ime [tačka], godište [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [tačka], [zatvoreni navodnici], ime magazina – italikom [zarez], datum kada je tekst objavljen – bez godišta.

Na primjer:

(*srpski jezik*) Suzić, Nenad. 2008. Quod licet Iovi, non licet bovi. *Reporter*, 17. decembar.

(*engleski jezik*) Martin, Steve. 2002. Sports-Interview Shocker. *New Yorker*, May 6.

Čikago stil je mnogo otvoreniji i fleksibilniji nego APA, ali je zato i manje precizan. Citiranje iz novina u Čikago stilu dozvoljeno je i u otvorenom tekstu bez fusnote, kao na primjer: Njujork tajms je 20. juna 2002. godine objavio...

Tekst preuzet iz novina po *humanističkom* stilu citiramo u fusnoti po sljedećem redoslijedu: ime i prezime autora [zarez], [otvoreni navodnici], naslov rada [zarez], [zatvoreni navodnici], ime novina – italikom [zarez], datum kada je tekst objavljen [zarez], naslov rublike (ukoliko je rubrika stalna) [zarez], izdanje (prvo, drugo ili neko od sljedećih izdanja) [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) „На нашој балканској вјетрометини се сусрећу, граниче и прожимају три цивилизације: америчко-европска или западна, православна или славенска и блискоисточна или исламска.“¹

¹ Ненад Сузић, „Балкански рашомон зван БиХ“, *Независне новине*, 10.02.2000, Лични став, Прво издање.

(engleski jezik) Citirani tekst¹

¹ William S. Niederkorn, „A Scholar Recants on His 'Shakespeare' Discovery,“ *New York Times*, June 20, 2002, Arts section, Midwest edition.

U popisu literature tekst preuzet iz novina po *humanističkom* stilu navodimo po sljedećem redosljedu: prezime autora [zarez], ime [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [tačka], [zatvoreni navodnici], ime novina – italikom [zarez], datum kada je tekst objavljen [zarez], naslov rublike (ukoliko je rublika stalna) [zarez], izdanje (prvo, drugo ili neko od sljedećih izdanja) [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Сузић, Ненад. „Балкански рашомон зван БиХ“. *Независне новине*, 10. 02.2000, Лични став, Прво издање.

(engleski jezik) Niederkorn, William S. „A Scholar Recants on His 'Shakespeare' Discovery.“ *New York Times*, June 20, 2002, Arts section, Midwest edition.

Na autorstvo teksta preuzetog iz novina, po *autor–datum* stilu pozivamo se u maloj zagradi navodeći samo prezime autora i godište izdanja.

Na primjer:

(srpski jezik) (Сузић 2000)

(engleski jezik) (Niederkorn 2002)

U popisu literature tekst preuzet iz novina, po *autor–datum* stilu navodimo sljedećim redosljedom: prezime autora [zarez], ime autora [tačka], naslov rada [tačka], ime novina – italikom [zarez], dan i mjesec objavljivanja teksta [zarez], naslov rublike (ukoliko je rublika stalna) [zarez], izdanje (prvo, drugo ili neko od sljedećih izdanja) [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Сузић, Ненад. 2000. Балкански рашомон зван БиХ. *Независне новине*, 10. фебруар, Лични став, Прво издање.

(engleski jezik) Niederkorn, William S. 2002. A Scholar Recants on His 'Shakespeare' Discovery. *New York Times*, June 20, Arts section, Midwest edition.

Pravila navođenje radova objavljenih u magazinima i novinama

53. Rad preuzet iz popularnog magazina po *humanističkom* stilu citiramo u fusnoti po sljedećem redoslijedu: ime i prezime autora [zarez], [otvoreni navodnici], naslov rada [zarez], [zatvoreni navodnici], ime magazina – italikom [zarez], datum kada je tekst objavljen [zarez], stranica [tačka] (str. 125).
54. Tekst preuzet iz popularnog magazina u popisu literature po *humanističkom* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarez], puno ime [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [tačka], [zatvoreni navodnici], ime magazina – italikom [zarez], datum kada je tekst objavljen (str. 125).
55. Rad iz popularnog magazina po *autor–datum* stilu u otvorenom tekstu citiramo u maloj zagradi navodeći prezime, godište i stranicu sa koje je tekst preuzet (str. 126).
56. Tekst objavljen u popularnom magazinu u popisu literature po *autor–datum* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarez], puno ime [tačka], godište [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [tačka], [zatvoreni navodnici], ime magazina – italikom [zarez], datum kada je tekst objavljen – bez godišta (str. 126).
57. Tekst preuzet iz novina po *humanističkom* stilu citiramo u fusnoti po sljedećem redoslijedu: ime i prezime autora [zarez], [otvoreni navodnici], naslov rada [zarez], [zatvoreni navodnici], ime novina – italikom [zarez], datum kada je tekst objavljen [zarez], naslov rublike (ukoliko je rublika stalna) [zarez], izdanje (prvo, drugo ili neko od sljedećih izdanja) [tačka] (str. 126).
58. U popisu literature tekst preuzet iz novina po *humanističkom* stilu navodimo po sljedećem redoslijedu: prezime autora [zarez], ime [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [tačka], [zatvoreni navodnici], ime novina – italikom [zarez], datum kada je tekst objavljen [zarez], naslov rublike (ukoliko je rublika stalna) [zarez], izdanje (prvo, drugo ili neko od sljedećih izdanja) [tačka] (str. 127).
59. Na autorstvo teksta preuzetog iz novina, po *autor–datum* stilu pozivamo se u maloj zagradi navodeći samo prezime autora i godište izdanja (str. 127).
60. U popisu literature tekst preuzet iz novina, po *autor–datum* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarez], ime autora [tačka], naslov rada [tačka], ime novina – italikom [zarez], dan i mjesec objavljivanja teksta [zarez], naslov rublike (ukoliko je rublika

stalna) [zarez], izdanje (prvo, drugo ili neko od sljedećih izdanja) [tačka] (str. 127).

Navođenje doktorskih teza i radova prezentovanih na konferencijama

Rad odbranjen kao disertacija po *humanističkom* stilu citiramo u fusnoti sljedećim redoslijedom: inicijal imena i puno prezime autora [zarez], [otvoreni navodnici], naslov rada [zatvoreni navodnici], [otvorena mala zagrada], napomena *doktorska disertacija* [zarez], ime univerziteta [zarez], godina [zatvorena mala zagrada], [zarez], strana od koje do koje je naslov publikovan [zarez], stranica sa koje je tekst preuzet [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) „Ученици који се у породицама срећу са ниским захтјевима и малом подршком имали су најмање развијене изведбено-потврђујуће циљеве.“¹

¹ З. Павловић, „Циљне оријентације у учењу“ (Докторска дисертација, Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет, 2005), 176–188, 182.

(*engleski jezik*) Citirani tekst¹

¹ М. Amundin, „Click Repetition Rate Patterns in Communicative Sounds from the Harbour Porpoise, *Phocoena phocoena*“ (PhD diss., Stockholm University, 1991), 22–29, 35.

Ovdje nije jasno zašto ime autora samo u doktorskoj disertaciji navodimo inicijalom, a na svim drugim mjestima po Čikago stilu navodimo puno ime autora.

Kada u popisu literature navodimo autorstvo doktorske disertacije, po *humanističkom* stilu poštujemo sljedeći raspored: puno prezime autora [zarez], inicijal imena [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [tačka], [zatvoreni navodnici], napomena *doktorska disertacija* [zarez], ime univerziteta [zarez], godina [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) Павловић, З. „Циљне оријентације у учењу.“ Докторска дисертација, Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет, 2005.

(*engleski jezik*) Amundin, М. „Click Repetition Rate Patterns in Communicative Sounds from the Harbour Porpoise, *Phocoena phocoena*.“ PhD diss., Stockholm University, 1991.

Kada u otvorenom tekstu citiramo doktorsku disertaciju, po *autor-datum* stilu u maloј zagradi navodimo prezime autora, godište, stranice poglavlja i stranicu sa koje je tekst preuzet.

Na primjer:

(*srpski jezik*) (Павловић 2005, 176–188, 182)

(*engleski jezik*) (Amundin 1991, 22–29, 35)

Kada u popisu literature navodimo doktorsku disertaciju, po *autor-datum* stilu poštuјemo sljedeći redoslijed: prezime autora [zarež], inicijal imena [tačka], godina izdanja [tačka], naslov disertacije [tačka], *doktorska disertacija* [zarež], ime univerziteta [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) Павловић, З. 2005. Циљне оријентације у учењу. Докторска дисертација, Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет.

(*engleski jezik*) Amundin, M. 1991. Click Repetition Rate Patterns in Communicative Sounds from the Harbour Porpoise, *Phocoena phocoena*. PhD diss., Stockholm University.

Tekst neobjavljene disertacije ne možemo navoditi kao knjigu ni po humanističkom, ni po *autor-datum* stilu.

Rad prezentovan na konferenciji, kongresu ili naučnom skupu citiramo kao materijal ili tekst koji imamo na raspolaganju a koji nije publikovala izdavačka kuća. Zato ne navodimo stranicu sa koje smo uzeli tekst, nego samo naslov materijala pošto se najčešće radi o kratkim tekstovima.

Tekst prezentovan na konferenciji, kongresu ili naučnom skupu, po *humanističkom* stilu citiramo u fusnoti po sljedećem redoslijedu: ime i prezime autora [zarež], [otvoreni navodnici], naslov rada [zatvoreni navodnici], [otvorena mala zagrada], napomena *materijal prezentovan na...*, slijedi naziv skupa, datum održavanja skupa [zatvorena mala zagrada], [tačka].

Na primjer:

(*srpski jezik*) Citirani tekst¹

¹ Bryan Doyle, „Howling Like Dogs: Metaphorical Language in Psalm 59“ (materijal prezentovan na godišnjem internacionalnom susretu članova Društva biblijske literature (Society of Biblical Literature), Berlin, Njemačka, 19–22. juni 2002).

(engleski jezik) Citirani tekst¹

¹ Bryan Doyle, „Howling Like Dogs: Metaphorical Language in Psalm 59“ (paper presented at the annual international meeting for the Society of Biblical Literature, Berlin, Germany, June 19–22, 2002).

Materijal prezentovan na konferenciji, kongresu ili naučnom skupu u popisu literature, po *humanističkom* stilu navodimo kako slijedi: prezime autora [zarez], puno ime autora [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [tačka], zatvoreni navodnici, napomena *Materijal prezentovan na...*, slijedi naziv skupa [zarez], grad [zarez], datum od kada do kada je skup održan [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Doyle, Bryan. „Howling Like Dogs: Metaphorical Language in Psalm 59.“ Materijal prezentovan na godišnjem internacionalnom susretu članova Društva biblijske literature (Society of Biblical Literature), Berlin, Njemačka, 19–22. juni 2002.

(engleski jezik) Doyle, Bryan. „Howling Like Dogs: Metaphorical Language in Psalm 59.“ Paper presented at the annual international meeting for the Society of Biblical Literature, Berlin, Germany, June 19–22, 2002.

Materijal prezentovan na konferenciji, kongresu ili naučnom skupu, po *autor–datum* stilu citiramo tako što nakon citata u maloj zagradi navedemo prezime autora i godinu kada je skup održan.

Na primjer:

(srpski jezik) (Doyle 2002)

(engleski jezik) (Doyle 2002)

U popisu literature materijal prezentovan na konferenciji, kongresu ili naučnom skupu, po *autor–datum* stilu navodimo poštujući sljedeći redoslijed: prezime autora [zarez], puno ime autora [tačka], naslov rada [tačka], napomena *Materijal prezentovan na...*, slijedi naziv skupa [zarez], datum od kada do kada je skup održan [zarez], grad [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Doyle, Bryan. 2002. Howling Like Dogs: Metaphorical Language in Psalm 59. Materijal prezentovan na godišnjem internacionalnom susretu članova Društva biblijske literature (Society of Biblical Literature), 19–22. juni, u Berlinu, Njemačka.

(engleski jezik) Doyle, Bryan. 2002. Howling Like Dogs: Metaphorical Language in Psalm 59. Paper presented at the annual international meeting for the Society of Biblical Literature, June 19–22, in Berlin, Germany.

Pravila za navođenje doktorskih teza i radova prezentovanih na konferencijama

61. Rad odbranjen kao disertacija po *humanističkom* stilu citiramo u fusnoti sljedećim redoslijedom: inicijal imena i puno prezime autora [zarež], [otvoreni navodnici], naslov rada [zatvoreni navodnici], [otvorena mala zagrada], napomena *doktorska disertacija* [zarež], ime univerziteta [zarež], godina [zatvorena mala zagrada], [zarež], strana od koje do koje je naslov publikovan [zarež], stranica sa koje je tekst preuzet [tačka] (str. 129).
62. Kada u popisu literature navodimo autorstvo doktorske disertacije, po *humanističkom* stilu poštujemo sljedeći raspored: puno prezime autora [zarež], inicijal imena [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [tačka], [zatvoreni navodnici], napomena *doktorska disertacija* [zarež], ime univerziteta [zarež], godina [tačka] (str. 129).
63. Kada u otvorenom tekstu citiramo doktorsku disertaciju, po *autor–datum* stilu u maloj zagradi navodimo prezime autora, godišće, stranice poglavlja i stranicu sa koje je tekst preuzet (str. 130).
64. Kada u popisu literature navodimo doktorsku disertaciju, po *autor–datum* stilu poštujemo sljedeći redoslijed: prezime autora [zarež], inicijal imena [tačka], godina izdanja [tačka], naslov disertacije [tačka], *doktorska disertacija* [zarež], ime univerziteta [tačka] (str. 130).
65. Tekst neobjavljene disertacije ne možemo navoditi kao knjigu ni po *humanističkom*, ni po *autor–datum* stilu (str. 130).
66. Rad prezentovan na konferenciji, kongresu ili naučnom skupu citiramo kao materijal ili tekst koji imamo na raspolaganju a koji nije publikovala izdavačka kuća. Zato ne navodimo stranicu sa koje smo uzeli tekst, nego samo naslov materijala pošto se najčešće radi o kratkim tekstovima (str. 130).
67. Tekst prezentovan na konferenciji, kongresu ili naučnom skupu, po *humanističkom* stilu citiramo u fusnoti po sljedećem redoslijedu: ime i prezime autora [zarež], [otvoreni navodnici], naslov rada [zatvoreni navodnici], [otvorena mala zagrada], napomena *materijal prezentovan na...*, slijedi naziv skupa, datum održavanja skupa [zatvorena mala zagrada], [tačka] (str. 130).
68. Materijal prezentovan na konferenciji, kongresu ili naučnom skupu u popisu literature, po *humanističkom* stilu navodimo kako slijedi: prezime autora [zarež], puno ime autora [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [tačka], zatvoreni navodnici, napomena *Materijal prezen-*

tovan na..., slijedi naziv skupa [zarez], grad [zarez], datum od kada do kada je skup održan [tačka] (str. 131).

69. Materijal prezentovan na konferenciji, kongresu ili naučnom skupu, po *autor–datum* stilu citiramo tako što nakon citata u maloj zagradi navedemo prezime autora i godinu kada je skup održan (str. 131).
70. U popisu literature materijal prezentovan na konferenciji, kongresu ili naučnom skupu, po *autor–datum* stilu navodimo poštujući sljedeći redoslijed: prezime autora [zarez], puno ime autora [tačka], naslov rada [tačka], napomena *Materijal prezentovan na...*, slijedi naziv skupa [zarez], datum od kada do kada je skup održan [zarez], grad [tačka] (str. 131).

OSTALI STILOVI CITIRANJA

Turabian stil citiranja

Turabian stil citiranja dobio je ime po autorici Ketii Turabian, koja je 1996. godine napisala knjigu *Vodič za pisce završnih radova, teza i disertacija* (Turabian, 1996). Osnovni princip od koga polazi ova autorica jeste da se „svi podaci u bibliografskom zapisu odvajaju zapetom“ (Kundačina i Banđur, 2007). Radi se o varijanti Čikago stila jer slijedi dva ista bazna pristupa: 1) *humanistički*, u kome se citira uz korištenje fusnota i 2) *autor–datum* pristup, u kome se citira uz korištenje malih zagrada (Turabian, 2010). Ova dva stila autorica naziva *bibliografski* i *reference stil* (ibidem). *Humanistički* stil namijenjen je književnosti, istoriji i umjetnostima, a drugi, *autor–datum*, namijenjen je za prirodne i društvene nauke.

Osnovna razlika Turabian u odnosu na Čikago stil jeste u tome što se u Turabian stilu dosljednije koriste italika i znakovi navoda, tako da neke nedosljednosti Čikago stila razrješava Ketii Turabian. Osim toga, po osnovu direktnosti vođenja čitaoca do originalnog izvora, ova dva stila su kompatibilna i u suštini se ne razlikuju. I ovdje je potrebno istaći da se ovi stilovi po jednostavnosti i dosljednosti ne mogu nositi sa APA stilom jer i kod Ketii Turabian ima izvjesnih nedosljednosti koje ona, vjerovatno, nije mogla razriješiti ako se namjerava držati Čikago polazišta.

Ovdje ću navesti samo nekoliko primjera, da uočimo kakva je razlika (i sličnost) Turabian i Čikago stila.

Knjigu jednog autora po *bibliografskom* stilu citiramo u fusnoti poštujući sljedeći redoslijed: ime i prezime autora [zarez], naslov rada – italikom, [otvorena mala zagrada], grad [dvotačka], izdavač [zarez], godina [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) „Једног лета
из Париза дошле су обе
Нису гледале наше собе,
гледале су наше речи...“¹⁴

¹ Ђуро Дамјановић, *Источно од неба* (Бања Лука: Арт принт, 2004), 99.

(engleski jezik) Citirani tekst¹

¹ Wendy Doniger, *Splitting the Difference* (Chicago: University of Chicago Press, 1999), 65.

U popisu literature po *bibliografskom* stilu knjigu jednog autora navodimo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarez], puno ime [tačka], naslov knjige – italikom [tačka], grad [dvotačka], izdavač [zarez], godina izdavanja [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Дамјановић, Ђуро. *Источно од неба*. Бања Лука: Арт принт, 2004.

(engleski jezik) Doniger, Wendy. *Splitting the Difference*. Chicago: University of Chicago Press, 1999.

U otvorenom tekstu knjigu jednog autora po *reference* stilu citiramo tako što nakon citata u maloj zagradi navodimo prezime autora, godište i stranicu.

Na primjer:

(srpski jezik) (Дамјановић 2004, 99)

(engleski jezik) (Doniger 1999, 65)

U popisu literature knjigu jednog autora po *reference* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarez], puno ime [tačka], godina izdavanja [tačka], naslov knjige – italikom [tačka], grad [dvotačka], izdavač [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Дамјановић, Ђуро. 2004. *Источно од неба*. Бања Лука: Арт принт.

(engleski jezik) Doniger, Wendy. 1999. *Splitting the Difference*. Chicago: University of Chicago Press.

Rad objavljen kao članak u printanoj formi u otvorenom tekstu po *bibliografskom* stilu citiramo navodeći autorstvo u fusnoti sljedećim redoslijedom: ime i prezime autora [zarez], [otvoreni navodnici], naslov rada [zatvoreni navodnici], naziv časopisa – italikom, broj, [otvorena mala zagrada], godina [zatvorena mala zagrada], [dvotačka], stranica sa koje je tekst preuzet [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) „Sveobuhvatnije razumijevanje složene problematike komparativnog proučavanja obrazovanja i vaspitanja nije moguće bez izvjesnog uvida u rusku koncepciju komparativne pedagogije.“¹

¹ Radivoje Kulić, „Savremena shvatanja komparativne pedagogije“, *Pedagogija* br. 4 (2009): 515.

(engleski jezik) „Adolescents' problem behaviors are expected to be associated not only with individual characteristics of the adolescents themselves, but also with the interactions between these characteristics and features of the environments in which they are situated.“¹

¹ Ming-Te Wang, „School Climate Support for Behavioral and Psychological Adjustment: Testing the Mediating Effect of social Competence“, *School Psychology Quarterly* 24 (2009): 240.

Kada navodimo autorstvo rada objavljenog u printanoj formi, po *bibliografskom* stilu poštujemo sljedeći redosljed: prezime autora [zarež], ime [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [tačka], [zatvoreni navodnici], naziv časopisa – italikom, broj, [otvorena mala zagrada], godina [zatvorena mala zagrada], [dvotačka], stranica od koje do koje je tekst preuzet [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Kulić, Radivoje. „Savremena shvatanja komparativne pedagogije.“ *Pedagogija* br. 4 (2009): 507–521.

(engleski jezik) Wang, Ming-Te. „School Climate Support for Behavioral and Psychological Adjustment: Testing the Mediating Effect of social Competence.“ *School Psychology Quarterly* 24 (2009): 240–251.

Kada citiramo članak objavljen u časopisu u printanoj formi po *reference* stilu, u otvorenom tekstu koristimo malu zagradu da uputimo na autorstvo pri čemu navodimo prezime, godinu i stranicu sa koje je tekst preuzet.

Na primjer:

(srpski jezik) (Дамјановић 2004, 99)

(engleski jezik) (Doniger 1999, 65)

Rad objavljen u printanom časopisu u popisu literature, po *reference* stilu navodimo sljedećim redosljedom: prezime autora [zarež],

ime [tačka], godina [tačka], naslov rada [tačka], naziv časopisa – italikom, broj, [dvotačka], stranica od koje do koje je tekst preuzet [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Kulić, Radivoje. 2009. Savremena shvatanja komparativne pedagogije. *Pedagogija* br. 4: 507–521.

(engleski jezik) Wang, Ming-Te. 2009. School Climate Support for Behavioral and Psychological Adjustment: Testing the Mediating Effect of social Competence. *School Psychology Quarterly* 24: 240–251.

Rad objavljen u časopisu dostupnom onlajn, odnosno u elektronskoj internet formi, po *bibliografskom* stilu citiramo uz korištenje fusnote kao što slijedi: ime i prezime autora (naznaka *i saradnici* – na srpskom; *et al.* – na engleskom) [zarez], [otvoreni navodnici], naslov rada [zarez], [zatvoreni navodnici], naslov časopisa – italikom, svezak/broj, [otvorena mala zagrada], godina [zatvorena mala zagrada], [zarez], veb adresa [otvorena mala zagrada], napomena *preuzeto dana ...* [zatvorena mala zagrada], [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Citirani tekst¹

¹ Mark A. Hlatky i saradnici, „Quality-of-Life and Depressive Symptoms in Postmenopausal Women after Receiving Hormone Therapy: Results from the Heart and Estrogen/progestin Replacement Study (Hers) Trial,“ *Journal of the American Medical Association* 287, no. 5 (2002), <http://jama.ama.org/issues/v287n5/rfull/joc10108.html#aainfo> (preuzeto dana 07. januara 2004).

(engleski jezik) Citirani tekst¹

¹ Mark A. Hlatky et al., „Quality-of-Life and Depressive Symptoms in Postmenopausal Women after Receiving Hormone Therapy: Results from the Heart and Estrogen/progestin Replacement Study (Hers) Trial,“ *Journal of the American Medical Association* 287, no. 5 (2002), <http://jama.ama.org/issues/v287n5/rfull/joc10108.html#aainfo> (accessed January 7, 2004).

U popisu literature rad objavljen u časopisu dostupnom na onlajn adresi, po *bibliografskom* stilu navodimo kako slijedi: prezime [zarez], i ime autora [zarez], imena i prezimena ostalih autora [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [tačka], [zatvoreni navodnici], naslov časopisa – italikom, svezak/broj, [otvorena mala zagrada], datum i godina [zatvorena mala zagrada], [zarez], veb adresa [otvorena mala zagrada], napomena *preuzeto dana...* [zatvorena mala zagrada], [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Citirani tekst¹

¹ Hlatky, Mark A., Derek Boothroyd, Eric Vittionghoff, Penny Sharp, and Mary A. Whooley. „Quality-of-Life and Depressive Symptoms in Postmenopausal Women after Receiving Hormone Therapy: Results from the Heart and Estrogen/progestin Replacement Study (Hers) Trial.“ *Journal of the American Medical Association* 287, no. 5 (06. februar 2002), <http://jama.ama.org/issues/v287n5/rfull/joc10108.html#aainfo> (preuzeto dana 07. januara 2004).

(engleski jezik) Citirani tekst¹

¹ Hlatky, Mark A., Derek Boothroyd, Eric Vittionghoff, Penny Sharp, and Mary A. Whooley. „Quality-of-Life and Depressive Symptoms in Postmenopausal Women after Receiving Hormone Therapy: Results from the Heart and Estrogen/progestin Replacement Study (Hers) Trial.“ *Journal of the American Medical Association* 287, no. 5 (February 6, 2002), <http://jama.ama.org/issues/v287n5/rfull/joc10108.html#aainfo> (accessed January 7, 2004).

Autorstvo rada objavljenog u časopisu dostupnom na onlajn adresi, po *reference* stilu u otvorenom tekstu označavamo u maloj zagradi navođenjem prezimena autora i godišta.

Na primjer:

(srpski jezik) (Hlatky i saradnici 2002)

(engleski jezik) (Hlatky et al. 2002)

U popisu literature rad objavljen u časopisu dostupnom na onlajn adresi, po *reference* stilu navodimo sljedećim redoslijedom: prezime [zarež], i ime autora [zarež], imena i prezimena ostalih autora [tačka], godina [tačka], naslov rada [tačka], naslov časopisa – italikom, svezak/broj, [otvorena mala zagrada], datum [zatvorena mala zagrada], [zarež], veb adresa [otvorena mala zagrada], napomena *preuzeto dana...* [zatvorena mala zagrada], [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Hlatky, Mark A., Derek Boothroyd, Eric Vittionghoff, Penny Sharp, and Mary A. Whooley. 2002. Quality-of-Life and Depressive Symptoms in Postmenopausal Women after Receiving Hormone Therapy: Results from the Heart and Estrogen/progestin Replacement Study (Hers) Trial. *Journal of the American Medical Association* 287, br. 5 (06. februar), <http://jama.ama.org/issues/v287n5/rfull/joc10108.html#aainfo> (preuzeto dana 07. januara 2004).

(engleski jezik) Hlatky, Mark A., Derek Boothroyd, Eric Vittionghoff, Penny Sharp, and Mary A. Whooley. 2002. Quality-of-Life and Depressive Symptoms in Postmenopausal Women after Receiving Hormone Therapy: Results from the Heart and Estro-

gen/progestin Replacement Study (Hers) Trial. *Journal of the American Medical Association* 287, no. 5 (February 6), <http://jama.ama.org/issues/v287n5/full/joc10108.html#aainfo> (accessed January 7, 2004).

Sve u svemu, Turabian stil kompenzuje neke slabosti Čikago stila i pokazuje smjer ka APA principima citiranja i navođenja izvora, ali izvjesno je da ne može biti u istoj ravni sa APA stilom.

MLA stil

MLA stil nastao je 1977. a usavršen 1985. godine (MLA, 2010). Do 2009. publikovano je sedam izdanja priručnika *Američke asocijacije za moderni jezik* (Modern Language Association of America) pod naslovom „Vodič za MLA stil“ (ibidem). Radi se o priručniku ili vodiču koji studentima i profesionalnim piscima nudi standarde akademskog pisanja. Ovaj stil široko se koristi u SAD, Kanadi kao i još nekim zemljama. Pogodan je za studente engleskog i ostalih modernih jezika jer omogućuje kvalitetno citiranje i navođenje izvora u komparativnim literarnim studijama, esejima, kao i u studijama posvećenim kulturi i medijima. Rađen je tako da zadovolji interese i nivo srednjoškolaca i studenata ali i za profesore na univerzitetu.

Pristupom korak-po-korak MLA priručnik vodi korisnika od selekcije teme i pripreme istraživanja, preko sugestija za akademsko pisanje i citiranje, do zaključivanja i generalnih poruka koje treba da ima svaki akademski rad. Ovaj stil definiše kako se koriste pisani tekstovi, grafikon, karte i drugi dokumenti, kako se citira materijal dat u elektronskoj formi, kako preuzimati i navoditi tekstove i činjenice iz doktorskih teza kao i drugih korisnih izvora informacija.

Autorstvo citiranih radova u otvorenom tekstu kao i napomene koje se citiraju u fusnotama unose se na kraju knjige ili naučnog rada. Na kraju knjige ili rada imamo nekoliko lista, od kojih je jedna pod naslovom „Citirani radovi“. Osim ove liste, MLA stil podrazumijeva da se sačine i „Selektovana bibliografija“ te lista pod naslovom „Konsultovani radovi“. Osnovni cilj napomena koje dodajemo tekstu putem endnota jeste da se rastereti tekst, olakša čitanje te čitalac uputi u dublje značenje sadržaja o kome se piše.

Osnovni cilj ovog stila jeste da obezbijedi što direktniji put do izvora koji se navodi, citira ili koristi. „Svaka jedinica treba da sadrži dovoljno informacija kako bi čitalac locirao citirani izvor“ (ibidem, str. 4).

Citiranje u otvorenom tekstu slijedi pristup *autor–naslov*, a nakon podataka o autoru i naslovu u maloj zagradi daje se i stranica sa koje je tekst preuzet.

Na primjer:

(srpski jezik) „Formulacija predmeta istraživanja nije nimalo lak i jednostavan posao. Naprotiv, zahtijeva od istraživača veoma solidno pedagoško i metodološko znanje.“ (Kundačina i Bandur, *Akademsko pisanje* 138).

(engleski jezik) „What is practical and what is formal inclusion? Practical inclusive education means practical inclusion of children with special needs in regular schools and their attending a part of teaching in a special school or class.“ (Suzić, *Steps Toward to Inclusive Education in BiH* 102).

U listi citiranih radova podatke o autorstvu unosimo sljedećim redoslijedom: prezime autora [zarez], puno ime [tačka], naslov rada – italikom [tačka]. Grad [dvotačka], izdavač [zarez], godina [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Krneta, Dragoljub. *Interaktivno učenje i nastava*. Banja Luka: Fakultet za političke i društvene nauke, 2006.

(engleski jezik) Hodgkinson, Tom. *How to Be Idle*. New York: Harper, 2005.

Rad objavljen u časopisu u popisu literature navodimo po sljedećem obrascu: prezime autora [zarez], ime autora [tačka], [otvoreni navodnici], naslov rada [tačka], [zatvoreni navodnici], ime časopisa – italikom, broj, [otvorena mala zagrada], godina izdanja [zatvorena mala zagrada], [dvotačka], stranice od koje do koje je rad objavljen [tačka].

Na primjer:

(srpski jezik) Kulić, Radivoje. „Savremeno shvatanje komparativne pedagogije.“ *Pedagogija* 4 (2009):507–521.

(engleski jezik) Smith, Charles D. „The 'Crisis of Orientation': The Shift of Egyptian Intellectuals to Islamic Subjects in the 1930's.“ *International Jour. of Middle East Studies* 4.4 (1973): 383–410.

Kako vidimo iz primjera, u MLA stilu dozvoljeno je da skratimo naziv poznatijih časopisa, što nismo imali u drugim stilovima akademskog pisanja.

Vankuverski stil citiranja

Vankuverski stil citiranja poznat je i kao numerički stil (Kundačina i Bandur, 2007, str. 225). Numerički zato što se oslanja na upotrebu brojki pri navođenju izvora u popisu literature, a i zato što te iste brojke koristi za obilježavanje autorstva u otvorenom tekstu. Ovaj stil se koristi u biomedicinskim naukama a nastao je na osnovu pravila koja je ustanovio *Međunarodni komitet izdavača medicinskih časopisa* (International Committee of Medical Journal Editors). Popis literature se ne reda alfabetski, nego se jedinice ili izvori redaju onim redosljedom kojim se pojavljuju u tekstu. Ovo stvara određene probleme jer je teško pronaći određeni izvor ako naknadno želimo provjeriti nešto u vezi s tim izvorom jer je izvor vezan za broj, a ne za redosljed u alfabetu.

Kada se u otvorenom tekstu po vankuverskom stilu pozivamo na neki izvor, tada taj izvor označavamo rednim brojem u uglastoj zagradi (Vancouver style, 2010).

Na primjer:

(srpski jezik) Govoreći o uvodnom dijelu naučnog rada, Kundačina i Bandur preporučuju da autori mogu iskazati zahvalnost onima koji su pomogli da se rad objavi, uredi ili dovrši. „U uvodu naučnog djela može se iskazati zahvalnost onima koji su na neki način pomogli u bilo čemu da se rad uspješno privede kraju“ [26].

(engleski jezik) „An especially interesting term for us is educational integration which is, again, narrower than the general term integration“ [37].

Broj 26 i 37 u prethodnom primjeru u zagradi predstavljaju redne brojeve autorskih jedinica poredanih u popisu literature. Potrebno je napomenuti da uglasta zagrada nije nužna, to može biti i mala zagrada.

Citiranje u vankuverskom stilu dozvoljava mogućnost da radove citirane u otvorenom tekstu navodimo i u superskript formatu.

Na primjer:

(srpski jezik) Šolc² je argumentovao da...
Nekoliko studija^{3,4,15,16} je sugerisalo da ...

(engleski jezik) Scholtz² has argued that ...
Several recent studies^{3,4,15,16} have suggested that ...

Autorstvo knjige u popisu literature navodi se rednim brojem kojim je knjiga pomenuta u otvorenom tekstu, a imena autora navode se prvo

prezimenom uz inicijale imena bez tačke i zareza jer zarez je ostavljen da odvoji jednog autora od drugog.

Na primjer:

(srpski jezik) Kundačina M, Bandur V. Akademsko pisanje. Užice: Učiteljski fakultet; 2007.

(engleski jezik) Carlson BM. Human embriology and developmental biology. 3rd ed. St. Louis: Mosby; 2004.

Ukoliko knjiga nema autora, u popisu literature na mjestu autora navodimo naslov knjige.

Na primjer:

(srpski jezik) Педагошки речник 2. Београд: Завод за издавање уџбеника СР Србије; 1967.

(engleski jezik) The Oxford concise medical dictionary. 6th ed. Oxford: Oxford University Press; 2003.

Rad objavljen u časopisu u popisu literature navodi se po modelu *autor–djelo*.

Na primjer:

(srpski jezik) Geck MJ, Yoo S, Wang JC. Assessment of cervical ligamentous injury in trauma patients using MRI. Časopis Spinal Disord. 2001;14(5):371–7.

(engleski jezik) Geck MJ, Yoo S, Wang JC. Assessment of cervical ligamentous injury in trauma patients using MRI. J Spinal Disord. 2001;14(5):371–7.

Knjigu dostupnu u elektronskoj formi u popisu literature navodimo uz adresu institucije na kojoj je registrovana elektronska adresa.

Na primjer:

(srpski jezik) van Belle G, Fisher LD, Heagerty PJ, Lumley TS: Biostatistics: a methodology for the health sciences [e-book]. 2nde ed. Somerset (NJ): Wiley InterScience; 2003 [preuzeto 30. juna 2005]. Dostupno na: Wiley InterScience electronic collection.

(engleski jezik) van Belle G, Fisher LD, Heagerty PJ, Lumley TS: Biostatistics: a methodology for the health sciences [e-book]. 2nde ed. Somerset (NJ): Wiley InterScience; 2003 [cited 2005 Jun 30]. Available from: Wiley InterScience electronic collection.

Rad publikovan u časopisu dostupnom u elektronskoj formi u popisu literature navodimo sa svim podacima o časopisu i na kraju dodajemo URL podatke o elektronskoj adresi sa koje smo preuzeli tekst.

Na primjer:

(srpski jezik) Barton CA, McKenzie DP, Walters EH, et al. Interactions between psychological problems and management of asthma: who is at risk of dying? J Asthma [serial on the Internet]. 2005 [citirano 30 juna 2005];42(4):249–56. Dostupno na: <http://www.tandf.co.uk/journals/>.

(engleski jezik) Barton CA, McKenzie DP, Walters EH, et al. Interactions between psychological problems and management of asthma: who is at risk of dying? Časopis Asthma [serial on the Internet]. 2005 [cited 2005 June 30];42(4):249–56. Available from: <http://www.tandf.co.uk/journals/>.

Kako vidimo iz primjera, u vankuverskom stilu se ne upotrebljavaju tačke iza inicijala imena, što može dovesti do zabune, posebno u srpskom jeziku, gdje za imena koristimo i digrame kao što su DŽ, LJ i NJ. Osim toga, naslov rada niti časopisa nisu decidirano odvojeni od ostalog teksta tako da bi i to moglo izazvati zabunu kod korisnika preuzetog materijala. Treći problem ovog stila jeste nepotrebno skraćivanje naslova časopisa u popisu referenci. Nema razloga za ta skraćivanja jer to ne zauzima toliko prostora da bi ekonomski, estetski ili pragmatično bilo opravdano. Pored navedenih, najveći problem ovog stila je već pomenuto redanje jedinica u popisu literature onako kako se izvori javljaju u otvorenom tekstu, tj. nepoštivanje alfabetskog redoslijeda. Često je popis literature posebno zanimljiv dio rada jer drugim autorima omogućuje traganje za izvorima i pruža informacije putem kojih će moći pribaviti željeni rad.

ZAKLJUČNO

Osnovna namjera ove knjige jeste da uputi korisnike u APA stil pisanja akademskog teksta. Nakon sistematske obrade ovog stila, bilo je jasno da čitalac neće imati jasnu i potpunu sliku o APA standardima ako ne pročita ili ako ne sazna koje principe i pravila slijede drugi stilovi. Nakon traganja po Internetu brzo se pokazalo da postoji veliki broj stilova citiranja te da su mnogi od njih namijenjeni specifičnim oblastima nauke, književnosti, umjetnosti i stvaralaštva, tako da bi ovdje bilo suvišno baviti se svim tim stilovima. Zbog toga sam odabrao da u ovom radu obradim samo one stilove koji su relevantni za stvaraoce sa ekavskog i ijekavskog govornog područja.

Dovoljno će biti da korisnik pročita ovu knjigu kao roman pa da zaključi da je APA stil najsavršeniji i da je logično što ova knjiga slijedi upravo ta pravila. Konkretno, APA stil vrijedi i za društvene i prirodne nauke. Ovo je veliko dostignuće, jer su pravila ovog stila sačinjena na principima koji istovremeno zadovoljavaju sve oblasti nauke. Naime, APA stil slijedi princip *autor–datum*, a pažljivim rasporedom tačaka, zarezova i drugih interpunkcijskih znakova, te korištenjem srednje i male zagrade, razrješava niz problema, suvišnih kolizija i ponavljanja svojstvenih drugim stilovima. Stoga nije ni čudno što je ovaj stil prvi koji se preporučuje na modernim instalacijama računara (Windows 2007).

Za razliku od APA, Čikago stil slijedi dva principa: *humanistički* i *autor–datum* pristup. Humanistički pristup ili stil koristi se za književnost i umjetnost, a *autor–datum* za prirodne i društvene nauke. Izlistavajući pravila Čikago stila, u ovoj knjizi sam ukazao na niz nedorečenosti i slabosti ovog stila. Na primjer, kod prvog autora ispisujemo prvo prezime a potom ime zato što slijedimo alfabetsko redanje izvora, a već drugog i ostale autore navodimo prvo imenom a potom prezimenom bez zareza između imena i prezimena jer nam zarez treba da odvojimo autore. U odnosu na APA stil, u Čikago stilu ovo je zakomplikovano i prilično nefunkcionalno. Posljedica toga je da je teško razdvojiti imena autora koji imaju po dva ili više prezimena ili koji imaju imena slična prezimenima.

Turabian stil je dao niz odgovora na neke nedoumice i nedorečenosti Čikago stila, ali Keti Turabian, koja je autorica ovog stila, ostaje u okvirima Čikago pravila. Ona je svojim intervencijama pomjerila Čikago stil ka APA standardima, ali niz nedorečenosti ostaje nerazriješeno. Na primjer, citiranje u fusnotama u humanističkoj varijanti ovog stila nema

posebno opravdanje, a ponavljanje izvora i prekidanje autora pri brznoj proradi teksta djeluje više kao distraktor nego kao pomoć čitaocu da lako slijedi tekst i izvore.

MLA stil nastao je kao niz pravila za stručnjake i naučnike u oblasti jezika. Pristupom korak-po-korak slijedi se princip *autor–djelo*, tako da se u citiranju navodi prezime autora, naslov djela i po potrebi stranica. Po ovom stilu sve napomene i fusnote unose se na kraju rada u „listu citiranih radova“, što otežava praćenje teksta jer su čitaoci često trenutno zainteresovani za napomenu ili izvor, tako da moraju pogledati listu citiranih radova na kraju a potom se vraćati na osnovni tekst.

Na kraju je dat pregled pravila Vankuverskog stila citiranja. Zanimljivo je da se ovaj stil, iako je nastao kao set pravila za bio-medicinske nauke, kod nas koristio, doduše prilično haotično, i u društvenim naukama kao i u književnosti i humanističkim naukama. Osnovni princip koji slijedi ovaj stil jeste *numerički* pristup. Napušta se alfabetsko redanje izvora u popisu literature, a u otvorenom tekstu se navode samo redni brojevi izvora na koje se autor poziva. Na prvi pogled jednostavno, ali u suštini otežava praćenje teksta i izvora, jer broj koji čitalac nalazi u superskriptu ili zagradi obavezuje da korisnik pogleda izvor u popisu referenci, a potom se vrati na osnovni tekst, što ometa koncentraciju i smanjuje efikasno praćenje teksta.

Ne postoji srpski, hrvatski ili neki drugi stil citiranja na Balkanu. Kod nas je do sada vladao, a i danas preovlađuje, kaos u citiranju i navođenju izvora. Nije rijedak slučaj da u radu jednog autora srećemo više stilova citiranja, da se čak u istoj listi radova prepozna više od dva stila citiranja. Ugledni časopisi i autori do sada su se trudili da ovakav kaos ne dozvole u svojim radovima, ali im je posao bio otežan time što nisu imali jasan i siguran vodič, jasan set pravila koji bi im omogućio da slijede odabrani stil citiranja. Ova knjiga im nudi odgovor na najveći broj dilema na tom planu i nudi razrješenja skoro svih nedoumica.

LITERATURA

- APA Publication Manual (2001). Internet adresa: <http://www.apa.org/books/4210030.html>, Očitano dana 26.07.2004.
- APA Style (2004). Internet adresa: <http://www.apa.org/books/4210030.html>, Očitano 26.07.2004.
- The Chicago manual of style online (2010). *Chicago style citation quick guide* [Elektronski vodič]. Preuzeto 05.04.2010. sa sajta http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide.html
- Harris, K. (2003). Editorial: Is the work as good as it could be? *Journal of Educational Psychology*, 95, 451-452.
- Клајн, И. (1997). *Речник језичких недоумица* – четврто прерађено и допуњено изданје. Београд: Чигоја штампа.
- Kohn, A. (1999). *Punished by rewards*. New York: Houghton Mifflin Company.
- Kundačina, M. i Bandur, V. (2007). *Akademsko pisanje*. Univerzitet u Kragujevcu, Učiteljski fakultet u Užicu.
- MLA (2010). *The MLA handbook for writers of research papers, 7th ed.* USA: Modern Language Association of America. http://en.wikipedia/wiki/The_MLA_Handbook, Očitano dana 23.04.2010.
- Payne, M. (2001a). *Savremene teorije socijalnog rada*, drugo izdanje. Banja Luka: Filozofski fakultet.
- Payne, M. (2001b). Izjava na promociji knjige „Savremene teorije socijalnog rada“ na Filozofskom fakultetu u Banjoj Luci, aprila, 2001. godine.
- Publication manual of the American Psychological Association, 5th ed. (2007). Washington, DC: American Psychological Association.
- Turabian, L. K. (1996). *A manual for writers of term papers, theses and dissertations*. The University of Chicago.
- Turabian, L. K. (2010). *A manual for writers of research papers, theses, and dissertations*. http://www.press.uchicago.edu/books/turabian/turabian_citationguide.html. Preuzeto 18.04.2010.
- Vancouver style (2010). Vancouver style (uniform requirements for manuscripts submitted to biomedical journals). Vancouver: Monash University Library. Na sajtu: <http://www.lib.monash.edu.au/tutorials/citing/vancouver.html>, Očitano dana 23.04.2010.